การเปลี่ยนแปลงของคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 และฉบับ พ.ศ.2554

โดย
นางพรทิพย์ เดชทิพย์ประภาพ

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การเปลี่ยนแปลงของคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 และ ฉบับ พ.ศ.2554

โดย
นางพรทิพย์ เดชทิพย์ประภาพ

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

CHANGE OF COLLOQUIALIN THAI DICTIONARY, THE ROYAL INSTITUTE EDITION, B.E. 2493 AND B.E. 2554

By

MRS. Pornthip DEJTIPPRAPAB

A Master's Report Submitted in partial Fulfillment of Requirements

for Master of Arts (Thai for Career Development)

Department of THAI

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2017

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	การเปลี่ยนแปลงของคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 และฉบับ พ.ศ.2554
โดย	พรทิพย์ เดชทิพย์ประภาพ
สาขาวิชา	ภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สำเนียงงาม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธารทัศนวงศ์)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สำเนียงงาม)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(รองศาสตราจารย์ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ)

56208306 : ภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต
คำสำคัญ : ภาษาปาก, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

นาง พรทิพย์ เดชทิพย์ประภาพ: การเปลี่ยนแปลงของคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2493 และฉบับ พ.ศ.2554 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สำเนียงงาม

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำและความหมายของคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านคำพบว่า มีคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ จำนวน ๑๓๗ คำ ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน๑,๒๑๖ คำ ซึ่งในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ มีจำนวนคำมากกว่าฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ จำนวน ๑,๐๗๙ คำ โดยแบ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำออกเป็น ๕ ลักษณะ ได้แก่ ๑) คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ มีจำนวน ๑๐๒ คำ ๒) คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับพ.ศ. ๒๕๕๔ มีจำนวน ๒๙ คำ ๓) คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ.๒๕๕๔ มีจำนวน ๖ คำ ๔) คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ.๒๕๕๔ มีจำนวน ๓๔๘ คำ และ ๕) คำที่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ปรากฏเป็นคำภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ มีจำนวน ๗๖๖ คำ ส่วนผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายแบบกว้างออกมากที่สุด รองลงมาคือ แบบแคบเข้า และแบบย้ายที่ตามลำดับ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

56208306 : Major (Thai for Career Development)
Keyword : COLLOQUIAL, THAI DICTIONARY,THE ROYAL INSTITUTE

MRS. PORNTHIP DEJTIPPRAPAB : CHANGE OF COLLOQUIALIN THAI DICTIONARY, THE ROYAL INSTITUTE EDITION, B.E. 2493 AND B.E. 2554 THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR SOMCHAI SUMNIENGNGAM, PH.D.

This independent study aims to analyze colloquial in Thai Dictionary, the Royal Institute edition B.E. 2493 and B.E. 2554 involving change of entries and meanings

The results show that number of entries in edition B.E. 2493 are 137 entries and in edition B.E. 2554 are 1,216 entries, which number of entries in B.E. 2554 are more than in B.E. 2493 at 1,079 entries. There are 5 changeable characteristics about number of entries: (1 to be colloquial in both editions; 102 entries, (2) to be colloquial in edition B.E. 2493 only; 29 entries, (3) to be colloquial in edition B.E. 2493, not be collected in B.E. 2554; 6 entries, (4) to be colloquial in edition B.E. 2554 only; 348 entries, and (5) to be new entries in edition B.E. 2554; 766 entries. There are 3 changeable clusters about its meanings: (1) restricted meaning, (2) extended meaning, and (3) shifted meaning, which extended meaning is the most, later is restricted meaning and shifted meaning, respectively.

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔” นี้ จะสำเร็จไม่ได้เลยหากไม่ได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สำเนียงงาม รับเป็นอาจารย์ผู้ควบคุมการค้นคว้าอิสระ และคอยให้คำแนะนำตลอดจนให้กำลังใจอยู่เสมอว่า “คุณทำได้” ขอขอบคุณศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต และนางสาววัฒนา อินทรเกษตร ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ซึ่งหากไม่ได้รับความเมตตากรุณาจากท่านทั้งสอง ข้อมูลการวิเคราะห์ในการค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ก็คงจะไม่สมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว ประธานคณะกรรมการสอบ และรองศาสตราจารย์จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ กรรมการสอบ ที่เสียสละเวลามาช่วยให้คำแนะนำในการแก้ไขและปรับปรุงการค้นคว้าอิสระเล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาภาษาไทยที่ให้ความรู้ ความช่วยเหลือ รวมทั้งให้กำลังใจแก่ลูกศิษย์คนนี้เสมอมา

ขอขอบคุณน้องแอ๋ม รุจิเรข กิมประพันธ์ รุ่นพี่ที่คณะอักษรศาสตร์ และรุ่นน้องที่ทำงาน ที่คอยให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำด้วยดีมาโดยตลอดทั้งในขณะเรียนและขณะทำการค้นคว้าอิสระ ขอขอบคุณน้องเต้ย ปิยะพงศ์ โพธิ์เย็น ที่ช่วยค้นหาหนังสือให้ทุกครั้งที่ขอความช่วยเหลือโดยไม่เคยปริปากบ่น ขอขอบคุณน้องน็อต กนิษฐ์รัตน์ นงค์นวล ที่ช่วยเก็บข้อมูลอย่างแข็งขัน ขอขอบคุณพี่ตุ่ม ชวนพิศ เชาวน์สกุล และน้องนุ่น ศยามล แสงมณี ที่เข้าประชุมเพียงลำพังเวลาที่ลาไปพบอาจารย์ที่ปรึกษาหรือลาไปทำงานส่งอาจารย์ ขอขอบคุณอาจารย์ในสำนักงานราชบัณฑิตยสภา พี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ ในกองศิลปกรรมทุกคน โดยเฉพาะพี่พัช พัชนะ บุญประดิษฐ์ ที่คอยให้กำลังใจและสอบถามเรื่องเรียนอยู่เสมอ เสมือนเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้ศึกษาตระหนักว่ายังมีอีกภาระหนึ่งที่ต้องทำให้สำเร็จรออยู่

ท้ายสุดนี้ ขอขอบคุณครอบครัวซึ่งเป็นแรงผลักดันและเป็นกำลังใจสำคัญที่ทำให้ผู้ศึกษามีความมุมานะและความพยายามจนสำเร็จการศึกษาเป็นมหาบัณฑิตในวันนี้

พรทิพย์ เดชทิพย์ประภาพ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

สารบัญ ..... ช

บทที่ ๑ บทนำ ๑

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ๑

วัตถุประสงค์ของการศึกษา ๖

สมมติฐานของการศึกษา ๗

ขอบเขตของการศึกษา ๗

ข้อตกลงเบื้องต้น ๗

วิธีดำเนินการศึกษา ๘

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ๙

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๑๐

บทที่ ๒ การจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕

๒.๑ ความสำคัญของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕

๒.๒ การดำเนินงานจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๗

๒.๓ หลักเกณฑ์การจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๓๖

๒.๓.๑ การเก็บคำ ๓๖

๒.๓.๒ อักขรวิธี ๓๖

๒.๓.๓ การบอกเสียงอ่าน ๓๘

๒.๓.๔ ความหมาย ๓๘

๒.๓.๕ ประวัติของคำ ๓๘
๒.๔ ส่วนประกอบของศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๓๙
๒.๔.๑ ศัพท์หลักหรือแม่คำ ๓๙
๒.๔.๒ ศัพท์รองหรือลูกคำ ๓๙
๒.๔.๓ คำอ่าน ๓๙
๒.๔.๔ ลักษณะของคำที่ใช้เฉพาะแห่ง ๓๙
๒.๔.๕ ชนิดของคำตามหลักไวยากรณ์ ๔๐
๒.๔.๖ บทนิยาม ๔๑
๒.๔.๗ ตัวอย่างการใช้คำ ๔๑
๒.๔.๘ ที่มาของคำ ๔๑
๒.๔.๙ คำที่อ้างอิงถึงกัน ๔๑
บทที่ ๓ การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำ ๔๒
๓.๑ คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ ๔๓
๓.๒ คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ..... ๕๓
๓.๓ คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ..... ๖๒
๓.๔ คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ..... ๖๗
๓.๕ คำที่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ปรากฏเป็นคำภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ..... ๗๙
บทที่ ๔ การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ๙๖
๔.๑ คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ ๙๗
๔.๑.๑ ความหมายแคบเข้า ๙๗
๔.๑.๒ ความหมายกว้างออก ๑๐๑
๔.๑.๓ ความหมายย้ายที่ ๑๐๕
๔.๒ คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ..... ๑๐๗
๔.๒.๑ ความหมายแคบเข้า ๑๐๗

๔.๒.๒ ความหมายกว้างออก ๑๑๒

๔.๒.๓ ความหมายย้ายที่ ๑๑๒

๔.๓ คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ..... ๑๑๓

๔.๓.๑ ความหมายแคบเข้า ๑๑๔

๔.๓.๒ ความหมายกว้างออก ๑๑๗

๔.๓.๓ ความหมายย้ายที่ ๑๓๘

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ๑๕๐

สรุปผลการศึกษา ๑๕๐

อภิปรายผล ๑๕๑

ข้อเสนอแนะ ๑๕๕

รายการอ้างอิง ๑๕๘

ประวัติผู้เขียน ๑๖๓

มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทที่ ๑
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พจนานุกรมเป็นหนังสือที่รวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษานั้น ๆ มีการเรียงคำตามลำดับตัวอักษร และให้ความรู้เกี่ยวกับการสะกดคำ การออกเสียง ความหมาย ขอบเขตการใช้ ตลอดจนประวัติความเป็นมาของคำ ฯลฯ พจนานุกรมที่เป็นแบบมาตรฐานสำหรับใช้เขียนหนังสือไทยให้เป็นระบบเดียวกัน คือ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ดังกล่าวไว้ในคำนำพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖: ก) ว่า

> พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เป็นหนังสืออ้างอิงที่มีความสำคัญ เพราะได้ประมวลคำทั้งหมดที่ใช้อยู่ในภาษาไทย ให้คำอ่าน ความหมาย ตลอดจนที่มาของคำ และเป็นพจนานุกรมที่มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกดกำหนดให้บรรดาหนังสือราชการ และการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ทั้งนี้ เพื่อให้การเขียนหนังสือไทยมีมาตรฐานลงรูปลงรอยเดียวกันไม่ลักลั่น ซึ่งจะก่อให้เกิดเอกภาพในด้านภาษาอันเป็นวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติส่วนหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ที่พิมพ์เผยแพร่แต่ละครั้งจะพยายามรวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษาไทยไว้ทั้งหมดแล้ว แต่ธรรมชาติของภาษาที่ยังไม่ตายย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา พระยาอนุมานราชธนได้กล่าวไว้ในคำนำพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๒ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๒๔) ว่า

> ในการตีพิมพ์พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เป็นครั้งที่สองนี้ ไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติมอะไรมาก คงตีพิมพ์ไปตามเดิม นอกจากเติมคำที่ตกหล่นเมื่อคราวตีพิมพ์ครั้งที่หนึ่งลงไปคำหนึ่งคือ “ธรรมเนียม” และแก้คำผิดบางคำที่หลงตาไป ให้ถูกต้อง ทั้งนี้มิได้หมายความว่าพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน สมบูรณ์จนไม่มีอะไรที่จะต้องแก้ไข หากแต่ว่ายังไม่พร้อมที่จะแก้ไขในขณะนี้ เพราะภาษาที่ยังมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าภาษาอะไร ย่อมไม่หยุดอยู่กับที่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ด้วยเหตุนี้ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้สมบูรณ์และทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ดังกล่าวไว้ในคำนำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๑ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๘: ญ) ว่า

> ราชบัณฑิตยสถานตระหนักดีว่าภาษาย่อมมีเกิด เสื่อม และดับไปเช่นเดียวกับบุคคลผู้เป็นเจ้าของภาษา ส่วนความหมายของคำในภาษานั้นเล่าก็ตกอยู่ในลักษณะเช่นนั้น บางทีก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและบางทีก็มีคำใหม่ ๆ เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นหนังสือพจนานุกรมจึงควรที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้สมบูรณ์และทันสมัยอยู่เสมอ อย่างน้อยก็ ๑๐ ปีครั้งหนึ่ง หรืออย่างมากก็ไม่ควรเกิน ๒๐ ปี

โดยมีหลักการในการทำพจนานุกรมซึ่งกล่าวไว้ในคำนำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๑ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖: ป) ว่า

> เมื่อพูดตามหลักการทำพจนานุกรม ย่อมเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า หนังสือพจนานุกรมภาษาใด จะต้องรวบรวมคำทั้งหมดที่มีใช้อยู่ในภาษานั้น ตลอดจนให้ความรู้ในเรื่องอักขรวิธี, การบอกเสียงอ่าน, ความหมาย และประวัติของคำ เพราะฉะนั้นในการทำพจนานุกรมนี้ คณะกรรมการจึงยึดหลักการดั่งกล่าวเท่าที่สามารถจะยึดได้.
>
> **ในเรื่องคำนั้น** ถือกันเป็นหลักว่า พจนานุกรมเป็นที่รวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษา ดุจทะเบียนสำมะโนครัวซึ่งเป็นที่รวบรวมจำนวนพลเมืองของชาติ ฉะนั้น ถ้าผู้ทำพจนานุกรมเก็บคำที่ใช้อยู่ไม่หมดก็ดีหรือเก็บคำที่ไม่มีที่ใช้เข้ามาไว้ก็ดี ย่อมเป็นเหตุให้จำนวนคำผิดพลาด ทำให้สถิติของคำที่ใช้ในภาษาเสียไป เฉพาะหลักข้อนี้อาจมีข้อบกพร่องได้ แต่กระนั้นก็ดี คณะกรรมการก็ได้พยายามที่จะให้พจนานุกรมนี้บรรจุคำที่ยุติแล้วซึ่งมีใช้ในภาษาไทยมากที่สุดเท่าที่จะทำได้.

ดังนั้น หากจะศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษา พจนานุกรมจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่ดีที่สุดแหล่งหนึ่ง เพราะพจนานุกรมได้รวบรวมคำต่าง ๆ ที่มีใช้อยู่ในภาษาไว้จำนวนมาก เช่น คำโบราณ คำที่ใช้ในบทกลอน คำราชาศัพท์ คำภาษาถิ่น คำที่ใช้ในกฎหมาย คำที่ใช้ในวงการทูต คำที่ใช้ในวงการเมือง คำที่ใช้ในการเกษตรกรรม คำที่เป็นสำนวน คำที่เลิกใช้แล้ว ซึ่งหนึ่งในนั้นมี คำภาษาปากรวมอยู่ด้วย มีผู้ให้ความหมายและอธิบายลักษณะของภาษาปากหรือภาษาพูดไว้ ดังต่อไปนี้

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (๒๕๓๒: ๗๓-๗๔) ได้อธิบายเกี่ยวกับภาษาพูดไว้ว่า “รูปแบบของภาษาที่มีลักษณะเหมือนภาษาที่ใช้สื่อสารโดยการพูดเป็นส่วนใหญ่ ภาษาพูดไม่จำเป็นต้องสื่อสารด้วยการพูดเสมอไป อาจสื่อสารด้วยการเขียนก็ได้ เช่น ภาษาที่ใช้ในการเขียนจดหมายส่วนตัว การเขียนบันทึกส่วนตัว การเขียนข่าวสังคม อาจกล่าวได้ว่า ภาษาพูดก็คือภาษาที่มีรูปแบบเหมือนภาษาไม่เป็นทางการ”

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖: ๘๖๙) ได้ให้ความหมายของภาษาปากไว้ว่า “ภาษาพูดที่แสดงความคุ้นเคย ไม่เหมาะสมที่จะใช้เป็นพิธีรีตอง เช่น ตาแป๊ะ ตะบี้ตะบัน เทน้ำเทท่า”

สมชาย สำเนียงงาม (๒๕๕๖: ๑๑) ได้อธิบายเกี่ยวกับภาษาปากไว้ว่า “เป็นภาษาระดับกันเองที่ใช้ถ้อยคำระดับต่ำ ใช้ประโยคที่ไม่สมบูรณ์ ไม่คำนึงถึงหลักไวยากรณ์ มักมีคำสแลง คำตัด หรือแม้กระทั่งคำหยาบปะปนอยู่ด้วย มักใช้ในการสนทนากับบุคคลที่สนิทสนมกันอย่างมาก เช่น บุคคลในครอบครัว เพื่อนสนิท ในสถานการณ์ที่ต้องการความสนุกสนาน ในสถานที่ที่เป็นส่วนตัว หรือในการด่ากัน”

ศิริพร รังสี (๒๕๕๖) ได้อธิบายเกี่ยวกับภาษาปากไว้ว่า “เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารอย่างไม่เป็นทางการทั้งการพูดและการเขียน มีลักษณะการใช้คำศัพท์ รูปแบบประโยคหรือวลี ความหมายของคำแตกต่างจากภาษาที่เป็นแบบแผน การใช้ภาษาปากที่แตกต่างจากภาษาแบบแผนหรือภาษามาตรฐานของภาษาหลักนั้น เมื่อใช้นานไปจนเป็นที่ยอมรับและใช้กันทั่วไป อาจกลายเป็นมาตรฐานย่อยอย่างหนึ่ง หรืออาจพัฒนาขึ้นเป็นมาตรฐานในภาษานั้น จนไม่เป็น “ภาษาปาก” อีกต่อไป ภาษาปากแม้จะไม่ใช่ภาษาแบบแผน แต่ไม่จำเป็นว่าจะเป็นภาษาที่ไม่สุภาพเสมอไป หากเป็นลักษณะของการใช้ภาษาที่สะดวก ง่าย กะทัดรัด และเป็นกันเอง”

คำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของภาษาปากดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภาษาปากจัดอยู่ในระดับภาษาไม่เป็นทางการ ดังที่ วัลยา ช้างขวัญยืน (๒๕๔๗: ๑๐-๑๑) ได้กล่าวไว้ว่า “ภาษาแบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ ภาษาแบบเป็นทางการและภาษาแบบไม่เป็นทางการ ภาษาแบบเป็นทางการ คือ ภาษาที่ใช้ในโอกาสสำคัญ ๆ ทั้งที่เป็นพิธีการ เช่น ในงานพระราชพิธี และในโอกาสสำคัญที่เป็นทางการ เช่น การกล่าวคำปราศรัย แบ่งเป็น ๑. ภาษาระดับพิธีการ และ ๒. ภาษาระดับมาตรฐานราชการ ส่วนภาษาแบบไม่เป็นทางการ คือ ภาษาที่ใช้สื่อสารกันโดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน แบ่งเป็น ๑. ภาษาระดับกึ่งทางการ ๒. ภาษาระดับสนทนา และ ๓. ภาษาระดับกันเองหรือภาษาปาก ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้สนทนากับผู้ที่สนิทสนมคุ้นเคยกันมาก ๆ เช่น ในหมู่เพื่อน ในครอบครัว และมักใช้พูดกันในสถานที่ที่เป็นส่วนตัว ในโอกาสที่ต้องการความสนุกสนานครื้นเครง เป็นต้น ลักษณะภาษาระดับกันเองหรือภาษาปากนี้มีคำตัด คำสแลง คำต่ำ คำหยาบปะปนอยู่มาก ตามปรกติจึงไม่ใช้ในการเขียนทั่วไป นอกจากในงานเขียนบางประเภท เช่น นวนิยาย ข่าวกีฬา”

ส่วน นัททวัญ ลาชโรจน์ (๒๕๓๗: ๑-๕) กล่าวว่า “ภาษาแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑. ภาษาทางการหรือภาษาแบบแผน ๒. ภาษากึ่งทางการหรือภาษากึ่งแบบแผน และ ๓. ภาษาไม่เป็นทางการหรือภาษาปากซึ่งเป็นภาษาระดับต่ำสุด ใช้สนทนากับบุคคลที่สนิทกันมาก ๆ เช่น ในกลุ่มเพื่อน ในครอบครัว หรือในหมู่คนที่อยู่ในวงการเดียวกัน เช่น วงการกีฬา ไม่ใช้ในการพูดกับคนแปลกหน้าหรือกับผู้ที่ไม่สนิทสนมคุ้นเคยกัน”

อาจสรุปได้ว่า ภาษาปากเป็นภาษาระดับไม่เป็นทางการ ใช้พูดกับบุคคลที่สนิทสนมคุ้นเคยกัน เพราะอาจมีคำหยาบ คำสแลง คำตัด หรือคำย่อที่เข้าใจกันเฉพาะกลุ่มปะปนอยู่ ไม่เหมาะที่จะนำไปใช้สื่อสารในบริบทที่เป็นทางการ แต่ที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งเป็นแบบมาตรฐานสำหรับใช้เขียนหนังสือไทย ได้รวบรวมคำภาษาปากไว้ตั้งแต่พจนานุกรมฉบับแรก คือ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๙๓ จนถึงพจนานุกรมฉบับปัจจุบัน คือ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ นั้น เป็นเพราะตามหลักการทำพจนานุกรมจะต้องรวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษาไว้ทั้งหมด เพื่อไม่ให้ตัวเลขของคำที่ใช้ในภาษาเสียไป ภาษาปากก็เป็นภาษาหนึ่งที่มีผู้ใช้และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งด้านจำนวนคำและความหมาย จึงน่าสนใจที่จะศึกษา และจากการสังเกตในเบื้องต้นพบว่ามีคำภาษาปากบางคำที่เคยปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ สูญไป และมีคำภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เพิ่มจำนวนมากขึ้น ตลอดจนมีคำภาษาปากบางคำที่ความหมายเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

การเปลี่ยนแปลงที่พบในเบื้องต้นนี้ทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำและความหมายของคำภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เพื่อให้เห็นความแตกต่างของคำภาษาปากในแต่ละสมัยให้ชัดเจนขึ้น เนื่องจาก “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาใดภาษาหนึ่งในระยะเวลาที่ต่างกัน จะพบความแตกต่างของภาษาในสมัยนั้นได้” (จิระพรรณ ดีพลงาม, ๒๕๔๑: ๑๓)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔

๒. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔

สมมติฐานของการศึกษา

๑. คำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีจำนวนมากกว่าในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓

๒. การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำภาษาปากที่พบมากที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาและวิเคราะห์คำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉพาะคำที่มีวงเล็บปาก “(ปาก)” หน้าบทนิยาม และคำที่อยู่ท้ายคำว่า “ภาษาปากว่า”, “ภาษาปากใช้ว่า” และ “ภาษาปากเรียกว่า” เท่านั้น โดยศึกษาทั้งคำที่เป็นศัพท์หลักและศัพท์รอง

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ หมายถึง พจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒๐ พ.ศ. ๒๕๒๔

๒. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ หมายถึง พจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๖

๓. การนับจำนวนคำที่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จะนับทุกคำ แม้ว่าจะปรากฏเป็นคำตั้งคู่กันก็ตาม ตัวอย่าง ขี้ไซ้, ขี้ซ้าย จะนับเป็น ๒ คำ

๔. การพิมพ์ตัวสะกด วรรคตอน และเครื่องหมายวรรคตอนของข้อความที่ยกมาอ้างอิงหรือเป็นตัวอย่างจะยึดตามอักขรวิธีที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ และเอกสารต้นฉบับอื่น ๆ ที่ผู้ศึกษาใช้อ้างอิง

วิธีดำเนินการศึกษา

๑. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. รวบรวมคำภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉพาะที่มีวงเล็บปาก “(ปาก)” หน้าบทนิยาม และที่อยู่ท้ายคำว่า “ภาษาปากว่า”, “ภาษาปากใช้ว่า” และ “ภาษาปากเรียกว่า” เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำ

๓. นำคำภาษาปากจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนา-นุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มาเปรียบเทียบกัน โดยจำแนกเป็น ๕ ลักษณะ เพื่อนำคำที่ปรากฏในพจนานุกรมทั้ง ๒ ฉบับดังกล่าวมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำ ดังนี้

๓.๑ คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ

๓.๒ คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

๓.๓ คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ลักษณะนี้เป็นการสูญคำ

๓.๔ คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

๓.๕ คำที่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ปรากฏเป็นคำภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ลักษณะนี้เป็นการเพิ่มคำใหม่

๔. นำคำในข้อ ๓.๑ คือ คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ ข้อ ๓.๒ คือ คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ และข้อ ๓.๔ คือ คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ มาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายโดยจำแนกเป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

๔.๑ การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

๔.๒ การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า

๔.๓ การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

๕. วิเคราะห์สาเหตุการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำและความหมายของคำภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตย-สถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จากข้อมูลที่พบและจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

๖. สรุปและอภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

๗. เรียบเรียงและนำเสนอในรูปแบบการค้นคว้าอิสระ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เพื่อให้ทราบถึงลักษณะและสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำและความหมายของคำภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

๒. เพื่อเสนอเป็นข้อคิดเห็นในการเก็บรวบรวมคำภาษาปากของคณะกรรมการชำระพจนานุกรมในการจัดพิมพ์ครั้งต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของภาษา

พระยาอนุมานราชธน (๒๕๑๔: ๑๖๒-๑๖๓) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาไว้สรุปได้ดังนี้

ภาษาก็เหมือนสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติ คือ จะอยู่คงที่ไม่มีเปลี่ยนแปลงเลยหามีไม่ ถ้าไม่มีเปลี่ยนแปลงก็ต้องเป็นภาษาตาย จะเป็นภาษาที่ยังมีชีวิตอยู่หาได้ไม่ การเปลี่ยนแปลงของภาษาย่อมเป็นไปอย่างช้า ๆ ค่อยเปลี่ยนและกลายไปทีละน้อย จึงไม่รู้สึกว่าเปลี่ยนไปในขณะที่เปลี่ยนอยู่

คำในภาษาบางคำตายไปเพราะด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรม สิ่งที่เคยใช้ในสมัยก่อน เมื่อมีของใหม่ที่ดีกว่าเข้ามาแทนที่ สิ่งที่เป็นของเก่าก็เสื่อมความนิยม ในที่สุดก็เลิกใช้ ชื่อสิ่งของเหล่านี้ก็ตายไปด้วย ไม่มีเหลืออยู่ในภาษาที่ใช้กันเป็นปรกติสามัญ จะมีเหลือให้เห็นอยู่บ้างก็ในหนังสือเก่า เช่น อัจกลับ ชวาลา บางคำแม้ไม่สูญไปแต่ก็ย้ายความหมายไป เช่น หลังคา น้ำตาลตกฟาก บางคำเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น ประเพณีและการเล่นบางอย่าง เมื่อเลิกนิยมกันแล้ว คำเหล่านั้นก็ตายไปด้วย แม้ยังคงเหลือใช้อยู่ในภาษา ความหมายก็กลายไป เช่น เสียรังวัด ไม่เอาถ่าน ตัดหางปล่อยวัด แม้ว่าจะมีคำบางคำในภาษาสูญไป แต่ก็มีคำเกิดขึ้นใหม่มาชดใช้ตามส่วนแห่งความเจริญ

นอกจากนี้ พระยาอนุมานราชธน (๒๕๑๔: ๒๑๙-๒๒๙) ยังได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงความหมายไว้ด้วยว่าแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑. ความหมายแคบเข้า ๒. ความหมายกว้างออก และ ๓. ความหมายย้ายที่

ความหมายแคบเข้า หมายถึง การที่ผู้ใช้นำคำที่มีความหมายรวมหลายชนิด ไปใช้ให้มีแก่ชนิดใดชนิดหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น คำว่า เสือ หมอ ซึ่งมีความหมายเป็นคำรวม ถ้านำไปใช้ให้หมายความว่า เสือโคร่ง หรือ หมอรักษาโรค โดยเฉพาะ เมื่อใช้บ่อย ๆ ก็อาจเข้าใจว่าความหมายเป็นเช่นนั้น ถ้าจะให้หมายความถึงเสือหรือหมอชนิดอื่นโดยเฉพาะ ก็ต้องนำคำอื่นมาประกอบเข้าด้วย เช่น เสือปลา หมอความ ถ้าพูดว่า เสือ หรือ หมอ เฉย ๆ ก็มักจะเข้าใจว่าหมายถึง เสือโคร่งและหมอรักษาโรค

ความหมายกว้างออก หมายถึง คำที่มีความหมายเฉพาะอย่าง ซึ่งนำไปใช้หมายถึงสิ่งอื่นที่มีลักษณะบางอย่างคล้ายคลึงกัน เช่น สวน ซึ่งเดิมหมายถึงที่เพาะปลูกต้นไม้ซึ่งกั้นไว้เป็นขอบเขต แต่ปัจจุบันใช้ในความหมายกว้างออกไปเป็นสวนงู สวนสัตว์

ความหมายย้ายที่ หมายถึง การที่ความหมายกลางย้ายไปเป็นความหมายข้างเคียง ซึ่งเกิดจากผู้ใช้เข้าใจความหมายผิดเพราะขาดความรู้ เพียงแต่ได้ยินผู้อื่นพูดหรือเขียนไว้ ก็เข้าใจว่ามีความหมายอย่างนั้น แล้วนำไปใช้จนมีผู้อื่นใช้ตามกันอย่างแพร่หลายจนเกิดเป็นความหมายใหม่ขึ้นในภาษา เช่น วิกยี่เก รถเมล์ หรือหมายถึง การที่คำมีความหมายเปลี่ยนแปลงไปเพราะการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ยิ่งบ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้ามากเท่าใด ธรรมเนียมประเพณีและเครื่องมือเครื่องใช้บางอย่างที่เป็นของเดิมก็ต้องเสื่อมไปเพราะไม่มีผู้นิยมใช้ ถ้ายังคงอยู่ก็ต้องเป็นคำที่มีความหมายย้ายที่ เช่น ตกฟาก ไปทุ่ง ตีตั๋ว

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา (ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา, ๒๕๒๖, อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, ๒๕๔๒: ๑๒๕) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาไว้ดังนี้

> ปัจจุบันเรามักจะได้อ่านได้ฟังอยู่เสมอ จากปากคำ และจากข้อคิดเห็นของนักภาษาเขียนไว้ในวารสาร นิตยสาร ทั้งในเมืองไทยและในต่างประเทศ พากันวิตกกังวลถึงการก้าวหน้าอย่างโลดโผนและรวดเร็วของภาษาประจำชาติใหญ่ ๆ ในทุกวันนี้ พาให้ไม่แน่ใจว่าภาษาของชาติกำลังจะเปลี่ยนไปในทางเจริญหรือทางเสื่อม แต่สรุปแล้วอยู่ข้างจะไม่พอใจกันเป็นส่วนใหญ่ ห่วงใยกลัวภาษาของชาติจะวิบัติ โดยเฉพาะที่เป็นกันมากก็คือ การใช้ภาษาพูด ภาษาเขียนที่เป็นภาษาทางการอันเป็นภาษาสุภาพแบบแผนระดับมาตรฐาน ซึ่งสากลใช้คำว่า standard นั้น กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างน่ารำคาญ เพราะการใช้คำและเรียบเรียงคำไม่ใคร่ประณีต ไม่ระมัดระวัง การเลือกใช้ถ้อยคำ ไม่ยึดหลักเกณฑ์ของภาษาแบบแผนไว้บ้าง ถ้อยคำไม่สม่ำเสมอ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ประโยคขาด ๆ เกิน ๆ ข้อความสับสนวกวน ซ้ำซาก ไม่กะทัดรัดชัดเจน จับความมุ่งหมายยาก บางทีก็นำเอาภาษาปากมาใช้ในภาษาแบบแผน

ดุษฎีพร ชำนิโรคศานต์ (๒๕๒๖: ๑๒-๕๕) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาไว้สรุปได้ดังนี้

ภาษาทุกภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาที่ยังมีผู้ใช้อยู่ การเปลี่ยนแปลงของภาษาอาจเกิดขึ้นแบบทันทีทันใดเมื่อมีการสร้างศัพท์แปลก ๆ ใหม่ ๆ ขึ้นใช้ และการใช้ศัพท์นั้นแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว แต่การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่จะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปจนไม่ทันได้สังเกตเห็น การเปลี่ยนแปลงของภาษาจำแนกได้เป็น ๔ ประเภท คือ ๑. การเปลี่ยนแปลง

ด้านเสียง ๒. การเปลี่ยนแปลงด้านศัพท์ ๓. การเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์ และ ๔. การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านศัพท์และการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย

การเปลี่ยนแปลงด้านศัพท์ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑. การสูญศัพท์ และ ๒. การเพิ่มศัพท์

การสูญศัพท์ หมายถึง การที่คำ ถ้อยคำ หรือสำนวนสูญไปจากภาษา เนื่องจากความคิดที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นสูญไปจึงทำให้คำซึ่งสื่อความคิดนั้นสูญไปด้วย นอกจากนี้ การสูญศัพท์ยังอาจเกิดจากการที่ในสังคมนั้น ๆ มีศัพท์หรือคำต้องห้าม จึงทำให้คำเหล่านั้นไม่มีผู้ใช้และสูญไปในที่สุด หรืออาจสูญไปเพราะการสร้างคำที่มีความหมายไม่ต่างกันมากหรือมีความหมายเหมือนกันขึ้นใช้ เมื่อคำ ๒ คำมีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกันมาก คำหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมมากกว่าจะคงอยู่ต่อไป ส่วนคำที่ไม่เป็นที่นิยมก็จะสูญไปจากภาษา

การเพิ่มศัพท์ อาจเกิดจากการสร้างศัพท์หรือการยืม การที่ต้องสร้างศัพท์ใหม่ ๆ ขึ้นใช้เพราะมีความคิดและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้น เมื่อมีการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ก็ต้องมีคำสำหรับเรียกหรืออ้างถึงสิ่งนั้น บางครั้ง อาจมีศัพท์ใช้อยู่แล้ว แต่อาจเป็นคำต้องห้ามหรือเป็นคำซึ่งไม่เป็นที่นิยม จึงเกิดการสร้างศัพท์ใหม่ขึ้น การสร้างศัพท์อาจเกิดจากความต้องการที่จะมีศัพท์รวมสำหรับเรียกสิ่งต่าง ๆ หลายสิ่งพร้อม ๆ กัน หรืออาจสร้างศัพท์เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ เด่น สะดุดหูสะดุดตา เมื่อใช้กันแพร่หลายและใช้ต่อ ๆ มาจนติดอยู่ในภาษา คำนั้นก็จะกลายเป็นคำสามัญ แต่ถ้าแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว และต่อมาไม่นิยมใช้ คำนั้นจะสูญไปจากภาษา

การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑. ความหมายแคบเข้า ๒. ความหมายกว้างออก และ ๓. ความหมายย้ายที่

ความหมายแคบเข้า หมายถึง คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีความหมายกว้าง ต่อมาเปลี่ยนไปมีความหมายเฉพาะเจาะจงขึ้น หรือหมายถึงคำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีหลายความหมาย ต่อมาเปลี่ยนไปมีความหมายน้อยลง หรือหมายถึงคำซึ่งสมัยหนึ่งเคยปรากฏในบริบทกว้าง ต่อมาเปลี่ยนไปปรากฏในบริบทที่แคบกว่าเดิม เช่น ดัดจริต เดิมมีความหมายว่า ทำจริตให้น้อมไปตามต้องการ เป็นความหมายกลาง ๆ ไม่ได้มุ่งไปทางดีหรือร้าย ปัจจุบันจะใช้คำว่า ดัดจริต ในความหมายทางไม่ดี คือ ฝืนจริตจนเกินพอดี เป็นคำตำหนิ แสดงความไม่พึงใจ

ความหมายกว้างออก หมายถึง คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีความหมายเฉพาะเจาะจง ต่อมาเปลี่ยนไปมีความหมายกว้าง หรือหมายถึงคำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีความหมายเดียว ต่อมาเปลี่ยนไปมีความหมายมากขึ้น หรือหมายถึงคำซึ่งสมัยหนึ่งปรากฏในบริบทแคบ ต่อมาเปลี่ยนไปปรากฏในบริบทที่กว้างกว่าเดิม เช่น อา เดิมมีความหมายเฉพาะว่า น้องชายของพ่อ ปัจจุบันมีความหมายกว้างออก หมายถึง น้องของพ่อ (จะเป็นน้องสาวหรือน้องชายก็ได้)

ความหมายย้ายที่ หมายถึง คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีความหมายอย่างหนึ่ง ต่อมาเปลี่ยนไปมีความหมายเป็นอย่างอื่น เช่น อาสา เดิมมีความหมายว่า หวัง ต่อมาความหมายย้ายที่เป็น สมัครใจ

ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ (๒๕๓๗: ๔๖-๖๕) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาไว้ สรุปได้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงของภาษาเป็นลักษณะปรกติของภาษาที่ยังไม่ตาย ภาษาที่ยังไม่ตาย คือ ภาษาที่ยังมีผู้พูดในชีวิตประจำวัน ผู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษา คือ ผู้ใช้ภาษา การเปลี่ยนแปลงของภาษาเกิดขึ้นได้ในทุกส่วนของภาษา ได้แก่ คลังคำ ระบบเสียง และระบบไวยากรณ์

โดยส่วนของภาษาที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วที่สุด คือ คลังคำ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนในภาษา ได้แก่ ๑. ความสะดวกในการออกเสียงของผู้พูด ๒. ความรู้สึกของผู้พูดที่มีต่อภาษา กล่าวคือ ผู้พูดรู้สึกว่าคำที่ใช้สื่อความหมายนั้น ๆ ไม่สามารถสื่อความหมายได้เท่าที่ต้องการ จึงเลือกใช้คำอื่นแทน หรือรู้สึกว่าคำบางคำมีความหมายตรงเกินไปอาจทำให้ผู้ฟังตกใจหรือผิดหวัง จึงเลี่ยงไปใช้คำอื่นที่ฟังรื่นหูกว่าแทน ๓. ฐานะของผู้ใช้ภาษาในสังคม กล่าวคือ ความแตกต่างทางการศึกษาหรือสถานภาพทางสังคมมีส่วนทำให้ประสบการณ์ทางภาษาของผู้พูดแตกต่างกันออกไป และ ๔. ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ กล่าวคือ ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการมีส่วนทำให้ภาษาโดยเฉพาะคลังคำเปลี่ยนไปได้อย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการมีผลทำให้เกิดสิ่งของใหม่ ๆ ความคิดใหม่ ๆ ขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาคำที่จะใช้พูดถึงสิ่งของหรือความคิดใหม่ ๆ นั้น ภาษาทุกภาษาต่างมีวิธีการที่จะทำให้เกิดคำใหม่ ๆ ขึ้นใช้ เช่น การสร้างคำขึ้นใหม่ การยืมคำต่างประเทศที่ใช้เรียกสิ่งนั้นเข้ามา การแปลคำต่างประเทศให้เป็นคำในภาษาของตน

นอกจากนี้ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำไว้ สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำเกิดจากสาเหตุ ๓ ประการ คือ ๑. คำมีความหมายกว้างออก กล่าวคือ คำที่ใช้ในสมัยที่ใหม่กว่า มีความหมายมากขึ้นกว่าที่เคยใช้ในสมัยเก่า ตัวอย่าง คำว่า อา เดิมมีความหมายว่า น้องสาวของพ่อ ปัจจุบันมีความหมายว่า น้องสาวหรือน้องชายของพ่อ ๒. คำมีความหมายแคบเข้า มีลักษณะตรงกันข้ามกับคำที่มีความหมายกว้างออก คือ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า ตัวอย่าง คำว่า ไข้ เดิมมีความหมายว่า ไม่สบาย ปัจจุบัน หากพูดว่า เป็นไข้ จะหมายความว่าเป็นโรคชนิดหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ได้หมายความว่า ไม่สบาย และ ๓. ความหมายส่อไปในทางที่เลวลง การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้เกิดจากการที่ผู้พูดต้องการเลี่ยงที่จะกล่าวถึงเรื่อง

หรือการกระทำที่เป็นส่วนตัวซึ่งไม่สมควรนำมาเปิดเผย คำที่นำมาใช้แทนมักมีความหมายเป็นกลาง ๆ ตัวอย่าง คำว่า เย็ด เดิมมีความหมายว่า ทำ ปัจจุบันมีความหมายในทางลบ

หม่อมราชวงศ์กัลยา ติงศภัทิย์ (๒๕๔๘: ๔๒๗-๔๓๑) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมายในภาษาไทยไว้ สรุปได้ว่า ความหมายเป็นส่วนของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายที่สุด เหตุที่เป็นดังนี้อาจเป็นเพราะความหมายเป็นเรื่องที่ไม่มีข้อสรุปที่คนโดยทั่วไปยอมรับ การให้ความหมายของคำใดคำหนึ่งนั้นก็เป็นที่ทราบกันดีว่ามีได้หลายหลาก เมื่อไม่มีข้อสรุปที่ทุกคนยอมรับความแตกต่างก็ย่อมเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงก็เป็นผลตามมาและเกิดได้โดยง่าย

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำ มี ๔ ปัจจัย ได้แก่

๑. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ การที่คำคำหนึ่งเคยมีความหมายหมายถึงสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะ รูปร่าง และคุณสมบัติที่แน่นอน ต่อมาความเจริญทางวิทยาการทำให้ของสิ่งนั้นมีรูปร่างหรือคุณสมบัติที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ในอดีต หากพูดถึงคำว่า ปากกา จะนึกถึงเครื่องมือที่ใช้เขียนซึ่งมีรูปร่างแบบเดียวกับปากนก ต้องใส่กับด้าม ใช้จุ่มหมึกเขียน แต่ในปัจจุบันจะไม่นึกถึงปากกาแบบที่กล่าวมา แต่จะนึกถึงปากกาหมึกแห้งมากกว่า

๒. ความเปรียบ เป็นเรื่องธรรมดาที่คนจะเห็นความคล้ายคลึงกันของของสองอย่าง เมื่อเห็นความคล้ายคลึงกันแล้ว ก็จะใช้คำที่เรียกสิ่งหนึ่งไปเรียกอีกสิ่งหนึ่งที่เห็นว่าคล้ายคลึงกัน เช่น คำว่า น้อยหน่า โดยปรกติหมายถึง ผลไม้ชนิดหนึ่งที่มีเปลือกขรุขระเป็นตา ๆ มีขนาดพอดีมือ ผู้ที่ใช้ลูกระเบิดมือเห็นความคล้ายคลึงกัน จึงเรียกลูกระเบิดมือว่า น้อยหน่า ด้วย คำว่า น้อยหน่า จึงมีความหมายกว้างออก

๓. การใช้คำร่วมกัน คำที่มักใช้ร่วมกันนั้น เมื่อใช้บ่อย ๆ อาจทำให้คำคำหนึ่งมีความหมายกว้างขึ้นโดยไปเอาความหมายของคำที่เกิดร่วมด้วยมารวมไว้ ต่อมา คำดังกล่าวสามารถใช้เดี่ยว ๆ ได้โดยมีความหมายแทนอีกคำหนึ่งได้เลย เช่น คำว่า หนทาง เดิมคำว่า หน มีความหมายว่าทาง ปัจจุบันไม่มีผู้ใช้คำว่า หน ในความหมายว่า ทาง แล้ว

๔. คำต้องห้าม คำบางคำในสมัยใดสมัยหนึ่งอาจเป็นคำต้องห้าม คือ เป็นคำที่ใช้แล้วส่อความหมายไปในเรื่องเพศ หรือในเรื่องที่น่ากลัวอาจนำความโชคร้ายมาสู่ หรือมีความหมายไปในทางลบ จึงเลี่ยงที่จะใช้คำอื่นแทน คำที่นำมาแทนจะมีความหมายกว้างขึ้น เช่น คำว่า แก่ มีความหมายไปในทางลบ มีความหมายว่าไร้ประโยชน์ ไร้สมรรถภาพ เป็นต้น เพื่อจะหลีกเลี่ยงความหมายในทางลบนี้ จึงมีคนใช้คำว่า ผู้สูงอายุ แทน คนแก่

การเปลี่ยนแปลงทางความหมายที่พบในคำภาษาไทยกรุงเทพ แบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ ๑. ความหมายกว้างขึ้น การเปลี่ยนแปลงความหมายลักษณะนี้ทำให้คำมีความหมายกว้างออกไปจากเดิม เช่น คำว่า อา ในสมัยก่อนหมายถึง น้องสาวของพ่อ ปัจจุบันหมายถึง น้องสาวหรือน้องชายของพ่อ ๒. ความหมายแคบลง การเปลี่ยนแปลงความหมายลักษณะนี้ทำให้ความหมายลดขอบเขตลง เช่น คำว่า บ้าน ในสมัยก่อนหมายถึง หมู่บ้าน ปัจจุบันหมายถึง สถานที่อยู่อาศัย ๓. ความหมายส่อไปในทางที่ดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงความหมายลักษณะนี้คือ ความหมายเดิมของคำซึ่งมีความหมายธรรมดาหรือส่อไปในทางลบ ต่อมากลับมีความหมายเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น คำว่า เหย้า เดิมมีความหมายธรรมดาว่า ที่อยู่อาศัย ปัจจุบันมีความหมายว่า ถิ่นกำเนิด ซึ่งแฝงนัยว่าให้ความอบอุ่น ไว้ด้วย ดังตัวอย่างในวลีว่า คืนสู่เหย้า และ ๔. ความหมายส่อไปในทางลบ การเปลี่ยนแปลงความหมายลักษณะนี้คือ ความหมายเดิมของคำซึ่งมีความหมายธรรมดาหรือความหมายดี

ต่อมากลับมีความหมายเปลี่ยนไปในทางลบ เช่น คำว่า บ่าว เดิมมีความหมายว่า ชายหนุ่มทั่วไป ปัจจุบันมีความหมายว่า คนรับใช้ชายหรือหญิง

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

นัททวัญ ลาชโรจน์ (๒๕๓๗) ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์คำที่เป็นภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์คำภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เกี่ยวกับวิธีการบอกลักษณะของคำที่เป็นภาษาปาก และเกณฑ์ที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ กำหนดให้เป็นคำภาษาปาก ผลการศึกษาพบว่า พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ มีวิธีการในการบอกลักษณะคำภาษาปาก ๒ วิธี คือ บอกไว้หลังศัพท์หลัก โดยมีลักษณะย่อยดังนี้ บอกไว้หน้าบทนิยาม บอกไว้ระหว่างบทนิยาม บอกไว้ระหว่างบทนิยามถึงสองแห่งในศัพท์เพียงคำเดียว และบอกไว้หลังศัพท์รอง โดยมีลักษณะย่อยดังนี้ บอกไว้หน้าบทนิยาม บอกไว้ระหว่างบทนิยาม ส่วนเกณฑ์ที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ กำหนดให้เป็นคำภาษาปากนั้นมีเกณฑ์คือ คำที่ใช้เป็นสำนวน คำสแลง คำจำเพาะ คำที่ออกเสียงเพี้ยนไปจากคำเดิม คำที่ออกเสียงพยัญชนะหรือสระต่างกับคำเดิมแต่ยังคงเค้าของคำเดิมอยู่ คำสร้อย คำที่มีความหมายต่างจากเดิม คำต้องห้าม คำบอกลักษณะ คำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในระดับภาษาที่ไม่เป็นทางการหรือกึ่งทางการ คำตัดหรือคำย่อ คำยืม ผลจากการวิเคราะห์พบว่าลักษณะคำภาษาปากส่วนมากปรากฏในศัพท์รองและเกณฑ์ในการกำหนดคำที่เป็นภาษาปากที่พบมากที่สุดได้แก่ เกณฑ์ของคำที่ใช้เป็นสำนวน

อรพินท์ โลกัตถจริยา (๒๕๓๘) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ พิมพ์ครั้งที่ ๕ และ พ.ศ. ๒๕๒๕ พิมพ์ครั้งที่ ๒” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงจำนวนคำศัพท์และบทนิยามคำศัพท์ และศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ ผลการศึกษาพบว่า จำนวนคำตั้งในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ มีเพิ่มขึ้นจำนวน ๑,๓๖๗ คำ และคำศัพท์ที่สูญหายไป จำนวน ๒ คำ การเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์นั้นเกิดขึ้นได้ ๓ ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงจำนวนคำ การเปลี่ยนแปลงบทนิยามคำศัพท์ และการเปลี่ยนแปลงเสียงและรูปเขียนของคำศัพท์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแต่ละลักษณะนั้นต่างมีผลกระทบต่อด้านไวยากรณ์ ด้านความหมาย ด้านการใช้ภาษาในการเขียนบทนิยาม และด้านจำนวนศัพท์

จิระพรรณ ดีพลงาม (๒๕๔๑) ศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของคำนาม: ศึกษาจากอักขราภิธานศรับท์ของหมอปรัดเล และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำนามในด้านจำนวนคำ การสะกดการันต์และความหมาย โดยนำคำนามจากอักขราภิธานศรับท์ของหมอปรัดเล และพจนานุกรมฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ มาเปรียบเทียบกันเพื่อหาการเปลี่ยนแปลงในด้านจำนวนของคำนามที่เพิ่มขึ้นและสูญไป แล้วนำคำนามที่เพิ่มขึ้นและสูญไปมาจำแนกตามลักษณะทางวัฒนธรรมภาษา จากนั้นนำคำนามคำเดียวกันที่พบในแหล่งข้อมูลทั้งสองมาเปรียบเทียบกันเพื่อหาการเปลี่ยนแปลงการสะกดการันต์และการเปลี่ยนแปลงความหมาย ผลการศึกษาพบว่า คำนามจากอักขราภิธานศรับท์ของหมอปรัดเล มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๐,๙๖๒ คำ คำนามจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๙,๖๖๒ คำ โดยเป็นคำนามที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย จำนวน ๙๐๙ คำ ประเภทของการเปลี่ยนแปลงความหมายที่พบมากที่สุดคือ คำนามที่มีความหมายกว้างออก และ

พบน้อยที่สุดคือ คำนามที่มีความหมายแคบเข้า คำที่มีความหมายกว้างออก มี ๓ ลักษณะ คือ ๑. คำที่เดิมมีความหมายเดียว แต่ปัจจุบันมีความหมายเพิ่มขึ้น เนื่องจากใช้ในความหมายเปรียบเทียบใช้กับอีกสิ่งหนึ่ง การเพิ่มหน้าที่ทางไวยากรณ์ การระบุคำนามหน้าคำเดิม การปรากฏร่วมกับคำอื่นใช้เป็นคำศัพท์เฉพาะ มีความหมายเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นหรือเสื่อมลง และมีความหมายเปลี่ยนไปในทางตรงกันข้าม ๒. คำที่เดิมมีความหมายเฉพาะเจาะจง แต่ปัจจุบันมีความหมายกว้างออก เนื่องจากบริบทในการใช้ และใช้เป็นคำประสม และ ๓. คำที่เดิมมีความหมายเดียวซึ่งเป็นความหมายที่เฉพาะเจาะจง แต่ปัจจุบันมีความหมายกว้างออก คือ ไม่เฉพาะเจาะจงแล้ว ยังมีความหมายเพิ่มขึ้นอีกด้วย คำที่มีความหมายย้ายที่ คือ คำที่เดิมมีความหมายอย่างหนึ่ง แต่ปัจจุบันมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง เนื่องจากใช้เป็นคำประสม ใช้เป็นคำซ้อน ใช้กับอีกสิ่งหนึ่ง หมายถึงอีกสิ่งหนึ่ง มีความหมายเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นหรือเสื่อมลง และมีความหมายเปลี่ยนไปในทางลดหรือเพิ่มน้ำหนักของความหมาย

ศุภวรรณ มองเพชร (๒๕๔๒) ศึกษาเรื่อง “การเปรียบเทียบคำยืมที่ปรากฏในอักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ พ.ศ. ๒๔๑๖ กับคำยืมที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคำยืมที่ปรากฏในอักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ พ.ศ. ๒๔๑๖ กับคำยืมที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ในด้านการสูญคำ การเพิ่มคำ การสะกดคำ รูปคำ และความหมายของคำยืม ผลการศึกษาพบว่า คำยืมที่ปรากฏในอักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ พ.ศ. ๒๔๑๖ กับคำยืมที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ มีคำยืมที่สูญไป จำนวน ๑๓ คำ มีคำที่เพิ่มขึ้น จำนวน ๔,๖๒๘ คำ มีการเปลี่ยนแปลงการสะกดคำ จำนวน ๔๐๔ คำ มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำ จำนวน ๖๓๔ คำ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ จำนวน ๗๐๘ คำ โดยเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า จำนวน

๙๘ คำ แบบกว้างออก จำนวน ๓๕๒ คำ และแบบย้ายที่ จำนวน ๒๕๘ คำ ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงความหมายกว้างออกมีจำนวนมากที่สุด การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้ามีจำนวนน้อยที่สุด

เนติมา พัฒนกุล (๒๕๔๙) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำในหนังสืออักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำในหนังสืออักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์เปรียบเทียบกับความหมายของคำในปัจจุบัน โดยความหมายของคำในปัจจุบันพิจารณาตามความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ผลการศึกษาพบว่า คำในหนังสืออักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย ๓ ประเภท คือ ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่ โดยคำที่มีความหมายกว้างออกมีจำนวนมากที่สุด คำที่มีความหมายย้ายที่มีจำนวนรองลงมา และคำที่มีความหมายแคบเข้ามีจำนวนน้อยที่สุด

สุกัญญาโสภี ใจกล่ำ (๒๕๔๙) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านคำและความหมายของคำภาษาบาลี-สันสกฤต ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และ พ.ศ. ๒๕๔๒” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำภาษาบาลี-สันสกฤตในด้านจำนวนคำและความหมาย โดยศึกษาในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และ พ.ศ. ๒๕๔๒ วิธีการศึกษาในด้านคำคือ นำคำภาษาบาลี-สันสกฤตจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาเปรียบเทียบกันเพื่อหาการเปลี่ยนแปลงในด้านจำนวนคำที่เพิ่มขึ้นและสูญไป แล้วนำคำที่เพิ่มขึ้นและสูญไปมาจำแนกตามลักษณะทางวัฒนธรรมภาษา ส่วนวิธีการศึกษาด้านความหมายคือ นำคำภาษาบาลี-สันสกฤตคำเดียวกันที่พบในพจนานุกรมทั้ง ๒ เล่มมาเปรียบเทียบกันเพื่อหาการเปลี่ยนแปลงความหมาย ผลการศึกษาพบว่า คำภาษาบาลี-สันสกฤต ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ มีจำนวนทั้งสิ้น ๖,๔๖๐ คำ คำภาษาบาลี-สันสกฤต

ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีจำนวนทั้งสิ้น ๖,๕๑๓ คำ เป็นคำที่เพิ่มขึ้น จำนวน ๗๒ คำ สูญไป จำนวน ๑๙ คำ ลักษณะการเพิ่มของคำมากที่สุดคือ การเพิ่มคำที่มีความหมายใหม่ ส่วนลักษณะการสูญของคำมากที่สุดคือ การสูญคำไปโดยสิ้นเชิง ในด้านความหมาย คำภาษาบาลี-สันสกฤตที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย มีจำนวน ๒๑๗ คำ ประเภทของการเปลี่ยนแปลงความหมายที่พบมากที่สุดคือ คำภาษาบาลี-สันสกฤตมีความหมายกว้างออก และพบน้อยที่สุดคือ คำภาษาบาลี-สันสกฤตมีความหมายย้ายที่

พันธุ์ทิพย์ อินทยอด (๒๕๔๙) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ความแตกต่างของคำศัพท์ระหว่างพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ กับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความแตกต่างของคำศัพท์ระหว่างพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ กับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ใน ๓ ลักษณะ ได้แก่ ความแตกต่างด้านจำนวนคำ ความแตกต่างด้านบทนิยามของคำศัพท์ และผลกระทบที่เกิดจากความแตกต่างของคำศัพท์ ผลการศึกษาพบว่า จำนวนคำตั้งในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีคำเพิ่มขึ้น จำนวน ๑,๐๔๒ คำ คำที่สูญหายไป จำนวน ๔๒๗ คำ ชนิดของคำที่เพิ่มขึ้นและสูญหายมากที่สุด คือ คำนาม ในส่วนบทนิยามศัพท์ พบความแตกต่าง ๒ ลักษณะ คือ ๑. บทนิยามหรือคำอธิบายเปลี่ยนแปลง ความหมายของคำศัพท์เหมือนเดิม แบ่งออกเป็น ความหมายกว้างออก ความหมายแคบเข้า และความหมายย้ายที่ และ ๒. บทนิยามหรือคำอธิบายเปลี่ยนแปลงความหมายของคำศัพท์ต่างกัน เป็นความแตกต่างที่ไม่มีเค้าของความหมายเดิม

สิริภัทร พรหมราช (๒๕๕๐) ศึกษาเรื่อง “พัฒนาการคำยืมภาษาอังกฤษที่ปรากฏใ น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ พ.ศ. ๒๕๒๕ และ พ.ศ. ๒๕๔๒” มีวัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านจำนวนคำ การสร้างคำ การจำแนกคำศัพท์ บทนิยามศัพท์ของคำยืมภาษาอังกฤษที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ทั้ง ๓ ฉบับ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า คำยืมภาษาอังกฤษมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกครั้งที่ปรับปรุงพจนานุกรม โดยคำที่เพิ่มขึ้นมีลักษณะการสร้างศัพท์ ๓ วิธี คือ การทับศัพท์ การบัญญัติศัพท์ และการแปลศัพท์ การจำแนกคำศัพท์พบว่า ช่วงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๒๕ คำในหมวดวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นมากที่สุด ช่วงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๔๒ คำในหมวดเบ็ดเตล็ดเพิ่มขึ้นมากที่สุด และพัฒนาการด้านบทนิยามศัพท์พบว่า ช่วงพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๒๕ ลักษณะที่พบมากที่สุด คือ ความหมายคงเดิม ส่วนความหมายเปลี่ยนแปลงพบใน ๓ ลักษณะ คือ ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่ ช่วงพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๔๒ ลักษณะที่พบมากที่สุด คือ ความหมายคงเดิม ส่วนความหมายเปลี่ยนแปลงพบใน ๒ ลักษณะ คือ ความหมายแคบเข้าและความหมายกว้างออก

เสียยง โจ (๒๕๕๕) ศึกษาเรื่อง “เปรียบเทียบคำศัพท์ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และพจนานุกรมไทย-จีน สถาบันกวางโจว พ.ศ. ๒๕๔๘ ” มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคำศัพท์ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และพจนานุกรมไทย-จีน สถาบันกวางโจว พ.ศ. ๒๕๔๘ ด้านการบอกคำอ่าน ที่มาทางภาษาของคำศัพท์ และการระบุชนิดของคำ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการนิยามความหมายของคำศัพท์ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และพจนานุกรมไทย-จีน สถาบันกวางโจว พ.ศ. ๒๕๔๘ ผลการศึกษาพบว่า การนิยามความหมายคำศัพท์ในพจนานุกรมทั้ง ๒ ฉบับ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนที่ ๑ คือ บทนิยามคำศัพท์ที่แตกต่างกัน แต่ความหมายของคำศัพท์ยังคงเดิม

พบมีการตัดรายละเอียดบทนิยามความหมายของคำ ตัวอย่างการใช้คำ และส่วนที่ ๒ คือ บทนิยามคำศัพท์ต่างกัน ทำให้ความหมายคำศัพท์ต่างกัน แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ๑. บทนิยามคำศัพท์เปลี่ยนไป คือ มีความหมายกว้างออก ความหมายแคบเข้า และความหมายย้ายที่ และ ๒. บทนิยามคำศัพท์เปลี่ยนไปโดยไม่มีความหมายเดิมอยู่ และความหมายย้ายที่นั้นส่วนใหญ่เป็นการย้ายที่ระหว่างความหมายหลักย้ายที่กับความหมายรอง และยังพบความหมายหลักย้ายที่กับความหมายคำสแลง ความหมายอุปมา ด้วย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้ศึกษาคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน แล้ว แต่เป็นการศึกษาเฉพาะในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เพียงฉบับเดียว โดยศึกษาเกี่ยวกับวิธีการบอกลักษณะคำภาษาปาก และเกณฑ์ที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ กำหนดให้เป็นคำภาษาปาก และพบว่ามีผู้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำบ้างแล้วเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของคำภาษาปากในด้านจำนวนคำและความหมายระหว่างพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ซึ่งเป็นฉบับที่เก่าที่สุด กับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำและความหมายของคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำและความหมายของคำภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ทั้ง ๒ ฉบับ

บทที่ ๒
การจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

๒.๑ ความสำคัญของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

พจนานุกรมเป็นหนังสือที่รวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษา ให้ความรู้เรื่องอักขรวิธีการเขียน การอ่าน ความหมาย ตลอดจนที่มาของคำ โดยมากมักจัดเรียงคำตามลำดับตัวอักษรเพื่อให้สืบค้นได้ง่าย นอกจากนั้น พจนานุกรมยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าชาติผู้เป็นเจ้าของพจนานุกรมมีวัฒนธรรมสูงต่ำเพียงไร ฉะนั้น พจนานุกรมจึงไม่ได้มีความสำคัญเพียงแค่เป็นหนังสืออ้างอิงทางภาษาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมการใช้ภาษาของชาติผู้เป็นเจ้าของอีกด้วย

พจนานุกรมที่ใช้กันโดยทั่วไปมีหลายประเภท สามารถแบ่งประเภทได้จากจำนวนภาษาที่ปรากฏในพจนานุกรม ประเภทของงบประมาณในการจัดทำ วัยของผู้ใช้ ขนาด ขอบเขตและลักษณะของเนื้อหา เป็นต้น เมื่อใช้จำนวนภาษาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งจะได้พจนานุกรม ๓ ประเภท คือ พจนานุกรมภาษาเดียว พจนานุกรมสองภาษา และพจนานุกรมหลายภาษา เมื่อใช้งบประมาณในการจัดทำเป็นเกณฑ์จะได้พจนานุกรม ๒ ประเภท คือ พจนานุกรมเพื่อการศึกษาของชาติหรือพจนานุกรมฉบับหลวง และพจนานุกรมเพื่อการค้าหรือพจนานุกรมฉบับเอกชน เมื่อใช้วัยของผู้ใช้เป็นเกณฑ์ ผู้จัดทำพจนานุกรมจะต้องคำนึงถึงความยากง่ายของคำศัพท์ ความมากน้อยของจำนวนศัพท์เป็นหลัก เพื่อให้ผู้ใช้วัยต่างกันได้เลือกใช้ตามความเหมาะสม เมื่อใช้ขนาดเป็นเกณฑ์ในการแบ่งจะได้พจนานุกรม ๕ ประเภท คือ พจนานุกรมฉบับสมบูรณ์ พจนานุกรมขนาดใหญ่ พจนานุกรมฉบับตั้งโต๊ะ พจนานุกรมฉบับกระเป๋า และพจนานุกรมฉบับจิ๋ว เมื่อใช้ขอบเขตและลักษณะของเนื้อหาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งจะได้พจนานุกรม ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ พจนานุกรมศัพท์ทั่วไปและพจนานุกรมศัพท์เฉพาะด้านซึ่งแบ่งเป็นพจนานุกรมประวัติความเป็นมาของศัพท์ พจนานุกรมการออกเสียง

พจนานุกรมศัพท์หมวด พจนานุกรมคำซ้อนความหมาย พจนานุกรมคำคล้องจอง พจนานุกรมศัพท์เฉพาะวงการ พจนานุกรมศัพท์เฉพาะศาสตร์และสาขาวิชาชีพ พจนานุกรมภาษาถิ่น และพจนานุกรมศัพท์เกิดใหม่ ทั้งนี้ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จัดเป็นพจนานุกรมเพื่อการศึกษาของชาติหรือพจนานุกรมฉบับหลวง (ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ, ๒๕๓๔: ๓-๙)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีความสำคัญและแตกต่างจากพจนานุกรมฉบับอื่น ๆ เพราะมีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด กำหนดให้บรรดาหนังสือราชการและการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เพื่อให้การเขียนหนังสือไทยมีมาตรฐานเดียวกัน ดังประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖)

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด

โดยที่ราชบัณฑิตยสถานเสนอว่าได้จัดพิมพ์หนังสือพจนานุกรม ฉบับ ราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ขึ้นเสร็จแล้ว สมควรยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕ และเพื่อให้ทางราชการและสถาบันการศึกษามีแบบมาตรฐานสำหรับใช้ในการเขียนหนังสือไทยให้เป็นระบบเดียวกัน จึงควรใช้พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นมาตรฐานดังกล่าว

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วลงมติเห็นชอบด้วย ให้ยกเลิกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕ และต่อไปบรรดาหนังสือราชการและการศึกษาเล่าเรียนให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เสมอไป หากกระทรวงทบวงกรมหรือบุคคลใดเห็นสมควรเปลี่ยนอักขรวิธีในคำใดแล้ว ให้ชี้แจงแสดงเหตุผลไปยังราชบัณฑิตยสถาน เมื่อราชบัณฑิตยสถานเห็นชอบด้วยและแก้ไขพจนานุกรมแล้ว จึงให้ใช้ได้ และให้ประกาศเพื่อทราบทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

๒.๒ การดำเนินงานจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถานได้รับมอบหมายจากกระทรวงธรรมการให้เป็นผู้รับผิดชอบในการชำระปทานุกรม ฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๐ มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๗ ด้วยเหตุผลว่างานชำระปทานุกรมเป็น “ประธานของอักษรศาสตร์” คือ เป็นงานหลักทางด้านภาษา และเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติกรรมการเช่นเดียวกับที่อารยประเทศทั้งหลายกระทำกัน เมื่อราชบัณฑิตยสถานได้รับมอบหมายงานมาแล้วก็ได้ดำเนินการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมหนังสือปทานุกรมที่ยังบกพร่องอยู่ให้ดีขึ้น ภายใต้ความรับผิดชอบของคณะกรรมการชำระปทานุกรม ฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๐ มีรายชื่อดังต่อไปนี้

๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร (แต่ครั้งดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ) นายกราชบัณฑิตยสถาน ทรงเป็นประธาน

๒. หลวงเทพดรุณานุศิษฎ์

๓. พระธรรมนิเทศทวยหาญ

๔. พระวรเวทย์พิสิฐ

๕. พระสารประเสริฐ

๖. พระยาอนุมานราชธน

๗. พระยาอุปกิตศิลปสาร

ต่อมา ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ ประธาน คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ต้องเสด็จไปรับตำแหน่งอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา พระยาอนุมานราชธน อุปนายกราชบัณฑิตยสถาน จึงดำรงตำแหน่งประธานแทน

การดำเนินการชำระปทานุกรม ฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยราชบัณฑิตยสถานได้ดำเนินการแล้วเสร็จในวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ จากนั้นจึงได้จัดพิมพ์เป็นเล่มครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๙๓ ใช้ชื่อว่า “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓” นับเป็นพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่มแรก จากนั้นได้มีการพิมพ์ซ้ำรวม ๒๐ ครั้ง เป็นจำนวนหนังสือ ๑๘๗,๐๐๐ เล่ม ส่วนเหตุผลที่หนังสือเล่มนี้ไม่ใช้ชื่อว่า “ปทานุกรม” นั้น คณะกรรมการชำระพจนานุกรมมีความเห็นว่ายังไม่ตรงกับลักษณะของหนังสือ เพราะคำว่า “ปท” ซึ่งไทยนำมาใช้ว่า “บท” ถ้าหมายถึงคำก็คือคำที่แต่งแล้ว เช่น ทศกัณฐ์ สุเมรุ เป็นคำที่มีแล้วในภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และกวีนิพนธ์ไทย คณะกรรมการฯ จึงให้เรียกชื่อหนังสือใหม่ว่า “พจนานุกรม” อย่างไรก็ตาม การชำระปทานุกรมก่อนที่จะจัดพิมพ์เป็นพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ นั้น ใช้ระยะเวลาดำเนินการค่อนข้างนาน เนื่องจากกรรมการมีภารกิจมาก ประกอบกับในบางครั้งมีคำที่นิยามความหมายยาก ก็อาจต้องใช้เวลาพิจารณามากถึง ๒-๓ ครั้งของการประชุม จนกว่ากรรมการโดยส่วนใหญ่จะพอใจ

ต่อมา ราชบัณฑิตยสถานได้ดำเนินการปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยมีมูลเหตุมาจากคำแถลงนโยบายด้านการศึกษาของพลเมืองสมัยที่นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งอ้างไว้ในคำนำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๑ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖: ด) ว่า

> ในด้านการศึกษาของประชาชนโดยทั่วไปรัฐบาลนี้จะให้เรียนรู้และใช้ภาษาไทย โดยให้สำนึกว่า ภาษาไทยคือภาษาประจำชาติที่พลเมืองไทยทุกคนจะต้องใช้ให้ถูกต้องและทัดเทียมกัน และจะเปิดโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคตามกำลังความสามารถทางสติปัญญา

นายกรัฐมนตรีจึงเห็นสมควรให้ปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยให้เพิ่มเติมคำที่เกิดขึ้นใหม่ซึ่งใช้กันเป็นที่ยุติแล้ว เพิ่มศัพท์บัญญัติสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติไว้และใช้กันอย่างแพร่หลายเป็นที่เข้าใจความหมายกันดีอยู่แล้ว ตลอดจนเพิ่มเติมคำที่ควรมีแต่ยังไม่มีในพจนานุกรม เช่น ศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้กันอยู่ในระดับต่าง ๆ สำนวนและสุภาษิตของไทยซึ่งคนในรุ่นหลัง ๆ ไม่ค่อยจะได้ยินและไม่เข้าใจความหมายกันแล้ว ไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ที่จะพิมพ์ครั้งต่อไปด้วย ซึ่งราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖: ต) ตระหนักดีว่า

> ภาษาย่อมมีเกิด เสื่อมและดับไปเช่นเดียวกับบุคคลผู้เป็นเจ้าของภาษา ส่วนความหมายของคำในภาษาก็ตกอยู่ในลักษณะเช่นนั้น บางทีก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และบางทีก็มีคำใหม่ ๆ เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น หนังสือพจนานุกรมจึงควรที่จะได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้สมบูรณ์และทันสมัยอยู่เสมอ อย่างน้อยก็ ๑๐ ปีครั้งหนึ่ง หรืออย่างมากก็ไม่ควรเกิน ๒๐ ปี

ด้วยเหตุนี้ ราชบัณฑิตยสถานจึงมีความยินดีรับสนองนโยบายการปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และด้วยเหตุที่งานปรับปรุงพจนานุกรมเป็นงานที่ประณีตและมีความสำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบละเอียดลออ ราชบัณฑิตยสถานจึงได้เสนอขอตั้งคณะกรรมการปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ขึ้น โดยให้มีผู้แทนราช-บัณฑิตจากสำนักธรรมศาสตร์และการเมือง สำนักวิทยาศาสตร์ และสำนักศิลปกรรม เข้ามามีส่วนด้วย มีผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ จากภายนอกมาเป็นกรรมการตามที่เห็นสมควร และมีนักวรรณศิลป์ของราชบัณฑิตยสถานซึ่งมีความรู้ความเข้าใจรูปแบบในการจัดทำพจนานุกรมมาเป็นกรรมการด้วย ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

๑. นายเสริม วินิจฉัยกุล เป็นประธาน

๒. นายเจริญ อินทรเกษตร

๓. นายสว่าง แสนสว่าง

๔. นายจำนงค์ ทองประเสริฐ

๕. นายเสถียร พันธรังสี

๖. นายโชติ สุวัตถิ

๗. นายอดิศักดิ์ ทองบุญ

๘. นางสุจิตรา กลิ่นเกษร

๙. นางสาวผ่องพรรณ มีคุณเอี่ยม

๑๐. นายสังคม ศรีราช

๑๑. นายรอง ศยามานนท์ (ผู้แทนราชบัณฑิต สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง)

๑๒. นายบุญพฤกษ์ จาฏามระ (ผู้แทนราชบัณฑิต สำนักวิทยาศาสตร์)

๑๓. นายเกษม บุญศรี (ผู้แทนราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม)

มหาวิทยาลัยศิลปากร

๑๔. นางสาววัฒนา อินทรเกษตร (นักวรรณศิลป์) เป็นเลขานุการ

๑๕. นางเพ็ญแข คุณาเจริญ (นักวรรณศิลป์) เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

๑๖. นางสาวสาวิตรี แสนสว่าง (นักวรรณศิลป์) เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

การดำเนินการปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แล้วเสร็จทันงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ใช้ชื่อว่า “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕” มีการพิมพ์เผยแพร่รวม ๖ ครั้ง เป็นจำนวนหนังสือ ๒๘๐,๐๐๐ เล่ม โดยในการพิมพ์ครั้งที่ ๓ ได้แก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมเรื่องชื่อพืชและสัตว์ และในการพิมพ์ครั้งที่ ๕ ได้แก้ไขคำที่เกี่ยวกับกฎหมายบางคำ และยังได้มีการจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ซีดีรอม) โดยร่วมกับศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติอีกจำนวน ๑๒,๐๐๐ แผ่น เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในวโรกาสมหามงคล-สมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙

อย่างไรก็ตาม ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๕๕: ๓๗-๓๘) ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ไว้ว่า

> ...ในการจัดพิมพ์พจนานุกรมฯ พ.ศ. ๒๕๒๕ แต่ละครั้งได้พบข้อบกพร่องต่าง ๆ หลายประการแต่ยังไม่ได้แก้ไข เพราะยังไม่มีนโยบายที่จะให้ชำระพจนานุกรมอย่างเป็นระบบตลอดทั้งเล่ม การชำระพจนานุกรมฯ พ.ศ. ๒๕๒๕ มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือเพิ่มคำใหม่โดยเฉพาะศัพท์บัญญัติและสำนวนไทยต่าง ๆ เข้าไป ไม่ได้ตรวจสอบความบกพร่องในเรื่องอื่น ๆ นอกจากนี้ คณะกรรมการชำระพจนานุกรมได้ชำระและเพิ่มเติมคำจนจบอักษร ฮ ไปแล้ว มีคำจำนวนมากที่ควรเก็บเพิ่มเติมและแก้ไขไว้แล้ว รวมทั้งศัพท์กฎหมายที่ได้จัดทำไว้ ยังมิได้มีโอกาสที่จะเพิ่มเติมเข้าให้สมบูรณ์

ราชบัณฑิตยสถานจึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการปรับปรุงต้นฉบับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เพื่อดำเนินการจัดทำต้นฉบับหนังสือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ตามข้อมูลที่คณะกรรมการชำระพจนานุกรมได้ดำเนินการชำระไว้ และมีคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยนักวรรณศิลป์ของราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องรูปแบบของการทำพจนานุกรม เพื่อดำเนินการเพิ่มคำและแก้ไขคำที่คณะกรรมการได้จัดทำไว้แล้ว ต่อจากนั้นจึงตรวจสอบในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ความสอดคล้องของคำใหม่ที่เก็บเพิ่มว่ามีความขัดแย้งกับคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งเก็บไว้แล้วหรือไม่ การใช้เครื่องหมายวรรคตอนแบ่งแยกนิยามคำที่ยังใช้ไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ การแยกความหมายของคำที่ต่างกันเพื่อให้ยกมาเป็นแม่คำซึ่งยังลักลั่นกันมาก ตัวอย่างที่ยกประกอบคำนิยามยังไม่สอดคล้องกับศัพท์หลักหรือแม่คำ ตัวอย่างที่ยกมาจากเอกสารอ้างอิงยกมาไม่ครบความ การกำหนดประเภทคำไวยากรณ์ยังขัดแย้งกันเอง การบอกที่มาของคำและเอกสารอ้างอิงยังมีที่ผิดพลาด รูปแบบการนิยามคำตามลักษณะของคำแต่ละประเภทที่ยังไม่ลงรูปเดียวกัน ปรับปรุงหนังสือเอกสารที่ใช้อ้างอิงให้เหมาะสม ตลอดจนปรับปรุงข้อบกพร่องอื่น ๆ

ในกรณีที่คณะทำงานพบคำนิยามที่พิจารณาแล้วน่าจะยังคลาดเคลื่อนหรือขัดแย้งกันจะนำเสนอคณะกรรมการชำระพจนานุกรม พิจารณาวินิจฉัยและแก้ไข ซึ่งทำให้การดำเนินงานปรับปรุงต้นฉบับพจนานุกรมทำได้เร็วขึ้น เพราะเข้าใจรูปแบบการทำงานตามกฎเกณฑ์ของพจนานุกรม

แม้จะประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน แต่ในที่สุดการปรับปรุงพจนา-นุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ก็แล้วเสร็จ ราชบัณฑิตยสถานจึงได้จัดพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. ๒๕๔๖ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ พุทธศักราช ๒๕๔๒ จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ เล่ม ใช้ชื่อว่า “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒” มีรายชื่อคณะกรรมการฯ ดังต่อไปนี้

๑. นายประเสริฐ ณ นคร นายกราชบัณฑิตยสถาน เป็นประธาน

๒. นางกาญจนา นาคสกุล

๓. คุณหญิงกุหลาบ มัลลิกะมาส

๔. นายจำนงค์ ทองประเสริฐ

๕. หม่อมหลวงจิรายุ นพวงศ์

๖. นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์

๗. นางสาวนววรรณ พันธุเมธา

๘. นางสาววัฒนา อินทรเกษตร

๙. นายวิสุทธ์ บุษยกุล

๑๐. ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

๑๑. นางสุจิตรา กลิ่นเกษร

๑๒. นายอุดม วโรตม์สิกขดิตถ์

๑๓. ผู้อำนวยการกองศิลปกรรม

๑๔. นางสาวสาวิตรี แสนสว่าง (นักวรรณศิลป์) เป็นเลขานุการ

๑๕. นางสาวชลธิชา สุดมุข (นักวรรณศิลป์) เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภายหลังจากเสร็จสิ้นการปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และได้จัดพิมพ์พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ แล้ว คณะกรรมการชำระพจนานุกรมได้เริ่มดำเนินการปรับปรุงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยนำข้อมูลมาปรับแก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามของคำศัพท์ทั่วไป ซึ่งเป็นคำที่มีใช้ในภาษาไทยและเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย แต่ยังไม่ได้เก็บไว้ในพจนานุกรม ก็เก็บเพิ่มเติมไว้ด้วย รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามของศัพท์เฉพาะสาขาวิชา ได้แก่ ศัพท์กฎหมายไทย ศัพท์ประวัติศาสตร์ไทย ศัพท์พรรณพืช ศัพท์พรรณสัตว์ ศัพท์ดนตรีไทย ศัพท์ดนตรีสากล และราชาศัพท์ ซึ่งผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขานั้น ๆ แล้ว และที่สำคัญคือได้เก็บคำศัพท์ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงใช้ในการพัฒนาเรื่องดิน น้ำ ป่าไม้ คือคำว่า กังหันน้ำชัยพัฒนา แกล้งดิน แก้มลิง ทฤษฎีใหม่ เศรษฐกิจพอเพียง โครงการตามพระราชดำริ โครงการตามพระราช-ประสงค์ โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ โครงการพระดาบส โครงการพัฒนาส่วนพระองค์ โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา โครงการหลวง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา การดำเนินการได้แล้วเสร็จและจัดพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. ๒๕๕๖ มีการพิมพ์เผยแพร่แล้ว ๒ ครั้ง เป็นจำนวนหนังสือ ๑๕๐,๐๐๐ เล่ม มีรายชื่อคณะกรรมการฯ ดังต่อไปนี้

๑. นายประเสริฐ ณ นคร เป็นที่ปรึกษา

๒. นายจำนงค์ ทองประเสริฐ เป็นประธาน

๓. นายกฤษฎา บุณยสมิต

๔. นางกาญจนา นาคสกุล

๕. คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

๖. นางกุสุมา รักษมณี

๗. นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์

๘. นางสาววววรรณ พันธุเมธา

๙. นางประคอง นิมมานเหมินท์

๑๐. นางสาววัฒนา อินทรเกษตร

๑๑. นายวิไลศักดิ์ กิ่งคำ

๑๒. นายศานติ ภักดีคำ

๑๓. พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒย์ เกษมศรี

๑๔. นางสุจิตรา กลิ่นเกษร

๑๕. นายอุดม วโรตม์สิกขดิตถ์

๑๖. นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ (เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน)

๑๗. นางสาวศิริพร อินทรเชียรศิริ (ผู้อำนวยการกองศิลปกรรม)

๑๘. นางสาวกระลำภักษ์ แพรกทอง (นักวรรณศิลป์) เป็นเลขานุการ

๑๙. นายปิยะพงษ์ โพธิ์เย็น (นักวรรณศิลป์) เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

๒๐. นางสาววรรณทนา ปิติเขตร (นักวรรณศิลป์) เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าราชบัณฑิตยสถานได้จัดพิมพ์เผยแพร่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตย-สถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ แล้วก็ตาม แต่คณะกรรมการชำระพจนานุกรมก็ยังต้องดำเนินการปรับแก้ไขและเพิ่มเติมคำใหม่ ๆ ในพจนานุกรมอยู่เสมอ “เพราะภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีทั้งคำที่เกิดขึ้นใหม่ คำที่อาจตายไป คำที่มีความหมายขยายขึ้นหรือแคบลง” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖: ญ) งานจัดทำพจนานุกรมจึงต้องดำเนินต่อไปเพื่อรวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในสังคมไว้ให้ครบถ้วนมากที่สุด

เท่าที่จะสามารถทำได้ ประกอบกับต้องปรับปรุงแก้ไขนิยามศัพท์และรูปแบบต่าง ๆ ให้สมบูรณ์และทันสมัยยิ่งขึ้นด้วย

๒.๓ หลักเกณฑ์การจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

หลักในการจัดทำพจนานุกรมไม่ว่าภาษาใดมีหลักซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คือ จะต้องรวบรวมคำทั้งหมดที่มีใช้อยู่ในภาษานั้น ตลอดจนให้ความรู้ในเรื่องอักขรวิธี การบอกเสียงอ่าน ความหมาย และประวัติของคำ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ก็ยึดหลักการดังกล่าวเท่าที่จะสามารถทำได้ ดังนี้

๒.๓.๑ การเก็บคำ

การเก็บคำในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จะเก็บคำที่เกิดใหม่เฉพาะที่ใช้กันเป็นที่ยุติในภาษาไทยแล้วเท่านั้น โดยจะเก็บคำจากหนังสือต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยลงมาจนถึงปัจจุบันเท่าที่โอกาสและเวลาจะอำนวยให้ ไม่ว่าจะเป็นคำในวรรณคดี คำภาษาถิ่นที่โดยทั่ว ๆ ไปรู้จักกันดีแล้ว คำภาษาปากเท่าที่เห็นสมควร ศัพท์กฎหมาย ศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ที่มีใช้อยู่ในตำราเรียนต่าง ๆ สำนวนไทย และศัพท์บัญญัติสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ราชบัณฑิตยสถานได้ประกาศใช้เฉพาะศัพท์ที่ใช้กันจนติดและแพร่หลายแล้ว

๒.๓.๒ อักขรวิธี

เนื่องจากคำในภาษาไทยบางคำมีรูปเขียนมากกว่าหนึ่งรูปเขียน การที่จะพิจารณาว่าควรเลือกเก็บรูปเขียนใดแล้วไม่เลือกเก็บรูปเขียนใดนั้น เป็นเรื่องที่คณะกรรมการชำระพจนานุกรมมีความลำบากใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะต้องคำนึงถึงเหตุผล ๒ ประการ ประการแรก คือ พจนานุกรมควรต้องเก็บรวบรวมคำที่มีใช้ในภาษาไว้ให้ครบทั้งหมด ประการที่ ๒ คือ รัฐบาลต้องการให้พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เป็นหนังสือที่เป็นแบบฉบับในการเขียนหนังสือไทย ดังนั้นคณะกรรมการชำระพจนานุกรมจึงต้องวางหลักเกณฑ์ในส่วนนี้ใหม่โดยยึดหลักเกณฑ์โบราณซึ่งเคยใช้

มาแล้วเป็นบรรทัดฐาน ดังอ้างไว้ในคำนำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ พิมพ์ครั้งที่ ๑ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖: ป-ผ)

> ...ถ้าจะถือกันอย่างเคร่งครัดผู้ทำพจนานุกรมจะต้องเก็บคำที่เขียนเป็นรูปต่าง ๆ อันมีใช้อยู่ในหนังสือที่เป็นหลักฐานมารวบรวมไว้ทั้งหมด เพราะผู้อ่านหนังสือย่อมพบคำที่เขียนสะกดการันต์ต่าง ๆ กัน เมื่อพบคำที่เขียนรูปอย่างใดแล้วก็ย่อมยึดเอารูปของคำนั้นมาค้นในพจนานุกรม ถ้าพจนานุกรมเก็บคำที่เขียนเพียงรูปใดรูปหนึ่ง ผู้ค้นอาจค้นไม่พบ และอาจติได้ว่าพจนานุกรมบกพร่อง ข้อนี้เป็นข้อที่คณะกรรมการหนักใจที่สุด เพราะวิธีเขียนหนังสือไทยได้วิวัฒนาการผันแปรมาโดยลำดับ รูปของคำที่เขียนย่อมมีต่าง ๆ กันแต่ละยุคแต่ละสมัย การที่จะให้เก็บหมดทุกรูปเท่าที่เขียนกันย่อมเหลือวิสัยที่จะทำได้ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง วัตถุประสงค์ของการทำพจนานุกรมเล่มนี้ ทางราชการต้องการให้เป็นแบบฉบับของการเขียนหนังสือไทยที่จะใช้ในทางราชการ เพราะฉะนั้นคณะกรรมการจึงได้พยายามที่สุดที่จะให้สมบูรณ์ในประการที่หนึ่งและไม่ให้เสียผลในประการที่สอง โดยตั้งหลักไว้ว่า เมื่อโบราณเคยเขียนกันมาอย่างไรมาก ก็ถือตามแบบนั้น ซึ่งเรียกว่าเขียนตามกฎเกณฑ์โบราณ เช่น คำบาลีและสันสกฤตที่ใช้ปะปนกันอยู่ทั้งสองอย่างก็ได้เลือกเก็บเฉพาะคำที่ใช้กันมากเป็นพื้น เช่น “มนุษย์” กับ “มนุสส์” เราใช้มนุษย์มากกว่า ก็เลือกเก็บแต่คำมนุษย์, คำบางคำซึ่งโบราณเขียนรูปหนึ่ง แต่ในปัจจุบันนิยมเขียนเป็นอีกรูปหนึ่งเพื่อให้ตรงตามรูปคำภาษาเดิม เช่น “วงษ์” เป็น “วงศ์” ก็เก็บไว้ทั้งสองคำ แต่คำแรกบอกว่า “(โบ)” หรือคำที่มาจากบาลีและสันสกฤตซึ่งใช้ในภาษาไทยนานแล้ว จนถือได้ว่าเป็นคำไทย ก็ใช้อักขรวิธีตามรูปที่โบราณใช้มา เช่น “พราหมณ์” ไม่เขียนอย่างง่าย ๆ ว่า “พราม” ถ้าไม่เคยใช้เช่นนั้นก็ใช้ตามอักขรวิธีของไทย เช่น “สำลี” ไม่เขียนเป็น “ศัมลี” เพื่อเลียนสันสกฤต “ศาลมลิ” ถึงแม้จะได้พยายามถือตามกฎเกณฑ์

โบราณอย่างเคร่งครัดแล้วก็ดี ยังมีอักขรวิธีบางอย่างที่โบราณใช้สับสน ซึ่งคณะกรรมการไม่อาจถือตามได้ ก็ได้วางหลักเกณฑ์ใหม่โดยยึดหลักเกณฑ์โบราณซึ่งเคยใช้มาแล้วเป็นบรรทัดฐาน.

๒.๓.๓ การบอกเสียงอ่าน

เนื่องจากการอ่านออกเสียงคำในภาษาไทยมีกฎเกณฑ์ในการอ่านที่ชัดเจนอยู่แล้ว เช่น แม่กก ก สะกด แม่กง ง สะกด แม่กน น สะกด แม่กบ บ สะกด ฉะนั้น พจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน จึงบอกเสียงอ่านเฉพาะคำที่อ่านยกเว้นจากกฎและคำที่หากไม่บอกเสียงอ่านแล้วอาจทำให้อ่านเป็นอย่างอื่นได้ เช่น ขนอง ขนอบ

๒.๓.๔ ความหมาย

การนิยามความหมายของคำมีหลักว่า คำที่นิยามได้หลายความหมายจะเรียงบทนิยามที่ใช้อยู่เสมอและมีความหมายเด่นไว้ก่อน แต่มีบางคำที่ต้องการแสดงประวัติของความหมาย ก็จะเรียงบทนิยามที่เป็นความหมายเดิมไว้ก่อน แล้วจึงเรียงบทนิยามที่มีความหมายกลายมาเป็นลำดับถัดไป หลักการในข้อนี้อาจบกพร่องบ้าง เพราะคำบางคำไม่อาจรู้ได้ว่าความหมายใดเป็นความหมายแรกและความหมายใดเป็นความหมายลำดับต่อมา

๒.๓.๕ ประวัติของคำ

ในการทำพจนานุกรมที่สมบูรณ์นั้นจะต้องบอกประวัติของคำโดยละเอียดว่าคำนี้ใช้กันในสมัยใด มาจากภาษาใด ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากมากเพราะไม่อาจสอบค้นหนังสือได้ทุกยุคทุกสมัย พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จึงลงประวัติคำไว้เฉพาะที่สอบค้นและวินิจฉัยอย่างแน่ชัดไว้เท่านั้น ส่วนคำที่ไม่สามารถสืบประวัติได้แน่ชัดก็ไม่นำมาลงไว้ เพราะยังเป็นเพียงข้อสันนิษฐาน ไม่มีหลักฐานที่แน่ชัด

๒.๔ ส่วนประกอบของศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

๒.๔.๑ ศัพท์หลักหรือแม่คำ

ศัพท์หลักหรือแม่คำจะอยู่เป็นส่วนประกอบแรก และเป็นศัพท์ที่ใช้เป็นหลักในการเรียงคำในพจนานุกรม ดังแสดงไว้ในตัวอย่างที่ขีดเส้นใต้

ขอนทิ้งอก น. ชื่อท่ารำแบบหนึ่ง โดยมือข้างหนึ่งจีบหงาย งอข้อศอก หักข้อมือเข้าหาแง่ศีรษะ มืออีกข้างหนึ่งจีบหงายเข้าอก เอียงศีรษะข้างเดียวกับมือที่จีบเข้าอก.

๒.๔.๒ ศัพท์รองหรือลูกคำ

ศัพท์รองหรือลูกคำเป็นศัพท์ย่อยของศัพท์หลักหรือแม่คำ จะอยู่ถัดจากนิยามของศัพท์หลักหรือแม่คำ ดังแสดงไว้ในตัวอย่างที่ขีดเส้นใต้

กระดิก ก. ไหว, ทำปลายอวัยวะเช่นมือหรือเท้าให้ไหว. **กระดิกกระเดี้ย** ก. ไหวน้อย ๆ, พอไหวได้บ้าง.

๒.๔.๓ คำอ่าน

การบอกเสียงอ่านไม่ได้บอกไว้ทุกคำ จะบอกไว้เฉพาะคำที่อ่านยกเว้นจากกฎเกณฑ์การอ่านตามมาตราตัวสะกดของไทย และคำที่อาจอ่านออกเสียงได้มากกว่าหนึ่งเสียง ซึ่งจะแสดงไว้ในวงเล็บเหลี่ยม [ ] ดังแสดงไว้ในตัวอย่างที่ขีดเส้นใต้

ขมวด [ขะหมวด] ก. บิดม้วนแล้วขอดให้เป็นปม, โดยปริยายหมายความว่า ย่นย่อข้อความทิ้งท้ายไว้ให้คิด, น. ลักษณนามเรียกของที่ขมวดอย่างนั้น เช่น หัวหอม ๔ ขมวด.

๒.๔.๔ ลักษณะของคำที่ใช้เฉพาะแห่ง

การบอกลักษณะของคำที่ใช้เฉพาะแห่ง คือ การบอกให้ทราบว่าเป็นคำที่ใช้ในวงการใดหรือเป็นคำลักษณะใด จะแสดงไว้ในวงเล็บ ( ) เช่น

(กฎ) คือ คำที่ใช้ในกฎหมาย

(กลอน) คือ คำที่ใช้ในบทร้อยกรอง

(ถิ่น) คือ คำที่เป็นภาษาเฉพาะถิ่น เช่น (ถิ่น-ปักษ์ใต้) คือ คำที่เป็นภาษาถิ่นภาคใต้ (ถิ่น-พายัพ) คือ คำที่เป็นภาษาถิ่นภาคพายัพ (ถิ่น-อีสาน) คือ คำที่เป็นภาษาถิ่นภาคอีสาน

(แบบ) คือ คำที่ใช้เฉพาะในหนังสือ ไม่ใช่คำพูดทั่วไป

(โบ) คือ คำโบราณ

(ปาก) คือ คำที่เป็นภาษาปาก

(ราชา) คือ คำที่ใช้ในราชาศัพท์

(สำ) คือ คำที่เป็นสำนวน

ดังแสดงไว้ในตัวอย่างที่ขีดเส้นใต้

ขมอง [ขะหฺมอง] (ปาก) น. สมอง เช่น ปวดขมอง. (ข. ขมง ว่า ไขในกระดูก).

๒.๔.๕ ชนิดของคำตามหลักไวยากรณ์

การบอกชนิดของคำตามหลักไวยากรณ์จะแสดงด้วยอักษรย่อ ซึ่งจะอยู่หน้าบทนิยาม ดังแสดงไว้ในตัวอย่างที่ขีดเส้นใต้

ชำรุด ก. เสื่อมจากสภาพเดิมจนถึงบกพร่องเสียหายหรือบุบสลายไป เช่น หนังสือชำรุด เกวียนชำรุด.

๒.๔.๖ บทนิยาม

การบอกความหมายของคำจะอยู่ถัดจากชนิดของคำตามหลักไวยากรณ์ ดังแสดงไว้ในตัวอย่างที่ขีดเส้นใต้

ปิกนิก น. การพากันไปเที่ยวชั่วระยะเวลาสั้น ๆ และมีของกินไปเลี้ยงกันด้วย. (อ. picnic).

๒.๔.๗ ตัวอย่างการใช้คำ

การแสดงตัวอย่างการใช้คำจะอยู่ถัดจากนิยามศัพท์ซึ่งเป็นความหมายของตัวอย่างนั้น ดังแสดงไว้ในตัวอย่างที่ขีดเส้นใต้

น้ำหน้า น. หน้า (ใช้ในความแดกดัน รังเกียจ หรือดูหมิ่น เป็นต้น) เช่น น้ำหน้าอย่างนี้ทำไม่สำเร็จดอก เกลียดน้ำหน้า ชังน้ำหน้า; (โบ; กลอน) น้ำตา เช่น น้ำหน้าไล้กำลูน (ม. คำหลวง ทานกัณฑ์).

๒.๔.๘ ที่มาของคำ

การบอกที่มาของคำจะแสดงไว้ท้ายบทนิยาม ดังแสดงไว้ในตัวอย่างที่ขีดเส้นใต้

ฮื่อฉี่ น. ชื่ออาหารแบบจีนชนิดหนึ่ง ใช้หูปลาฉลามตุ๋น. (จ. ฮื่อฉี่ ว่า ครีบปลา).

๒.๔.๙ คำที่อ้างอิงถึงกัน

การบอกคำที่อ้างอิงถึงกันใช้กับคำที่มีความหมายเหมือนกัน มักมีคำว่า ก็ว่า ก็เรียก เป็นต้น ต่อท้าย ดังแสดงไว้ในตัวอย่างที่ขีดเส้นใต้

กระจับปิ้ง น. เครื่องปิดของลับของเด็กหญิง ทำด้วยเงินหรือนากเป็นต้น, จะปิ้ง จับปิ้ง ตะปิ้ง หรือ ตับปิ้ง ก็เรียก. (ม. จะปิ้ง).

บทที่ ๓
การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำ

ภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและเกิดขึ้นได้ในทุกส่วนของภาษาไม่ว่าจะเป็นด้านคำ ความหมาย เสียง หรือไวยากรณ์ ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ (๒๕๓๔: ๔๙) กล่าวว่า “ส่วนของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วคือคลังคำ” สมปอง ตาลเพชร (๒๕๓๔: ๓) กล่าวว่า “การเปลี่ยนแปลงของภาษานั้น คำเป็นส่วนของภาษาที่เปลี่ยนแปลงได้ง่ายที่สุด คนทั่วไปสังเกตเห็นได้เด่นชัด และผลของการเปลี่ยนแปลงคำนั้นทำให้มีคำใหม่เกิดขึ้น คำสูญไป และความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไป” วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (๒๕๓๓: ๑๒๔) กล่าวว่า “ภาษาทุกภาษาที่ยังมีผู้ใช้พูดอยู่จะเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่เป็นอย่างค่อยเป็นค่อยไป จะเห็นได้ชัดเจนก็ต่อเมื่อเวลาผ่านไปนานพอสมควร ในบรรดาสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นภาษา คำเป็นสิ่งที่คนทั่วไปสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคำเป็นสิ่งที่เกี่ยวโยงกับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตจริง”

ในบทนี้ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำของคำภาษาปากที่รวบรวมจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เพื่อศึกษาว่ามีการเก็บคำเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร ผลการศึกษาพบคำที่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ จำนวน ๑๓๗ คำ และคำที่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๑,๒๑๖ คำ เมื่อนำข้อมูลคำภาษาปากจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำ พบว่ามีทั้งการเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลง ๕ ลักษณะ ดังนี้

๑. คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ

๒. คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

๓. คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

๔. คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

๕. คำที่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ปรากฏเป็นคำภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

๓.๑ คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ

คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ คือ คำที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งระบุว่าเป็นภาษาปากด้วยกันทั้ง ๒ ฉบับ

ผลการศึกษาพบคำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ จำนวน ๑๐๒ คำ แบ่งตามตัวอักษรได้ดังนี้

อักษร ก จำนวน ๓๓ คำ ได้แก่ กงการ-กงการ, กงโก้-กงโก้, กดคอ-กดคอ, กดหัว-กดหัว, กรอบ ๒-กรอบ ๒, กระดกกระดนโด่-กระดกกระดนโด่, กระดวง-กระดวง, กระดวน-กระดวน, กระเดือก-กระเดือก ๒, กระยาจก-กระยาจก, กระลุมพุก-กระลุมพุก ๑, กระสือดูด-กระสือดูด, กระหัด-กระหัด, กร่ำ ๑-กร่ำ ๓, กลวง ๒-กลวง ๓, กะเดี๋ยว-กะเดี๋ยว, กะหร่อง-กะหร่อง, กะหราน-กะหราน, กัน ๑-กัน ๑, กันท่า-กันท่า, กัปปีย์-กัปปีย์, ก๋า-ก๋า ๑, กินหู้-กินหู้, กุดัง-กุดัง, กู้หน้า-กู้หน้า, เก่-เก่, เก๊ก-เก๊ก, เกี่ยวดองหนองยุ่ง-เกี่ยวดองหนองยุ่ง, โกร่นเกร่น-โกร่นเกร่น, โกโรโกเต-โกโรโกเต, โกโรโกโรก-โกโรโกโรก,โกโรโกโส-โกโรโกโส, ไก๋ ๑-ไก๋ ๑

อักษร ข จำนวน ๑๓ คำ ได้แก่ ขี้จาบ-ขี้จาบ, ขี้ไซ้-ขี้ไซ้, ขี้ซ้าย-ขี้ซ้าย, ขี้ตืด-ขี้ตืด, ขี้ลอก-ขี้ลอก, ขี้ลืบ-ขี้ลืบ, ขี้เล็บ-ขี้เล็บ, ขี้โครง-ขี้โครง, เข้าตู้-เข้าตู้, เข้าหม้อ-เข้าหม้อ, เขียม-เขียม, โข่ง ๒-โข่ง ๒, ไขว้เขว-ไขว้เขว

อักษร ค จำนวน ๘ คำ ได้แก่ คร่ำหวอด-คร่ำหวอด, ครึ-ครึ, คหัฐ-คหัฐ, คุ-คุ, คุย ๑-คุย ๑, เค้เก้-เค้เก้, เครื่องเครา-เครื่องเครา, โคมลอย-โคมลอย

อักษร ง จำนวน ๒ คำ ได้แก่ เงินแห้ง-เงินแห้ง, ไง้-ไง้

อักษร จ จำนวน ๖ คำ ได้แก่ จ๋อง-จ๋อง, จอด ๒-จอด, เจ๊ง-เจ๊ง, แจ๊ด-แจ๊ด, แจดแจ้-แจดแจ้, แจว-แจว

อักษร ฉ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ โฉเบี๊-โฉเบี๊

อักษร ช จำนวน ๓ คำ ได้แก่ ชวด ๓-ชวด ๓, ชะดีชะร้าย-ชะดีชะร้าย, ชิ้น ๒-ชิ้น ๒

อักษร ซ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ซับซาบ-ซับซาบ

อักษร ด จำนวน ๔ คำ ได้แก่ ด้น-ด้น, ดวด ๑-ดวด ๑, เด็ดดวง-เด็ดดวง, แดะแด๋-แดะแด๋

อักษร ต จำนวน ๓ คำ ได้แก่ ต้ม-ต้ม ๑, ติด-ติด ๑, เต็มคราบ-เต็มคราบ

อักษร ถ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ถึง-ถึง ๑

อักษร ท จำนวน ๖ คำ ได้แก่ ท้องแห้ง-ท้องแห้ง, ทอดหุ่ย-ทอดหุ่ย, ทับหลัง-ทับหลัง, ท้ายครัว-ท้ายครัว, ที่ไหนได้-ที่ไหนได้, ทึ่ง-ทึ่ง

อักษร บ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ บาน ๒-บาน ๒

อักษร ป จำนวน ๕ คำ ได้แก่ ประเคน-ประเคน, ปอดลอย-ปอดลอย, เปิด-เปิด, แป๊ะ-แป๊ะ, โปรดสัตว์-โปรดสัตว์

อักษร ผ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ผ่าย-ผ่าย

อักษร ฟ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ แฟ่-แฟ่

อักษร ม จำนวน ๒ คำ ได้แก่ มลโค-มลโค, มั่ง-มั่ง

อักษร ย จำนวน ๒ คำ ได้แก่ ยัก ๒-ยัก ๒, โย ๑-โย ๑

อักษร ร จำนวน ๑ คำ ได้แก่ รามา-รามา

อักษร ล จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ล้น-ล้น

อักษร ส จำนวน ๓ คำ ได้แก่ สะดิ้ง, สะดิ้ง, สังคายนา-สังคายนา, สัพเพเหระ-สัพเพเหระ

อักษร ห จำนวน ๒ คำ ได้แก่ หรอก-หรอก, แหงแก๋-แหงแก๋

อักษร อ จำนวน ๒ คำ ได้แก่ อุตุ ๒-อุตุ ๒, เอกระ-เอกระ

การที่คำภาษาปากซึ่งปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ยังคงปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ และยังคงระบุว่าเป็นภาษาปากเหมือนกันนั้น อาจมีสาเหตุ ๒ ประการ คือ ๑. คำเหล่านั้นยังคงปรากฏใช้ในภาษาระดับไม่เป็นทางการ และ ๒. ความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรม มีรายละเอียดดังนี้

๓.๑.๑ คำเหล่านั้นยังคงปรากฏใช้ในภาษาระดับไม่เป็นทางการ

การที่คำซึ่งปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ยังคงปรากฏต่อมาในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ และระบุว่าเป็นภาษาปากเหมือนกันนั้น อาจเป็นเพราะว่าคำภาษาปากเหล่านั้นยังคงปรากฏใช้ในภาษาระดับที่ไม่เป็นทางการมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ (๒๕๕๙) ประธานคณะกรรมการชำระพจนานุกรม และนางสาววัฒนา อินทรเกษตร (๒๕๖๐) กรรมการชำระพจนานุกรม ในคราวชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ข้อมูลว่า สาเหตุที่คณะกรรมการชำระพจนานุกรมยังคงเก็บคำภาษาปากซึ่งปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นั้น เป็นเพราะยังคงปรากฏใช้ในภาษาพูดหรือภาษาเขียนในระดับไม่เป็นทางการ และเพื่อแสดงให้เห็นว่าคำภาษาปากเหล่านี้ยังคงปรากฏใช้ในภาษาปัจจุบัน ผู้ศึกษาจึงสืบค้นการใช้คำจากเว็บไซต์ของคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus: TNC) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากสืบค้นง่ายและรวบรวมข้อมูลไว้หลากหลายประเภททั้งเอกสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ตำรา หนังสือพิมพ์

<u>ตัวอย่างที่ ๓.๑</u>

คำว่า “กระเดือก” ปัจจุบันพบใช้ในบริบทที่หมายถึง กลืนอย่างยากลำบาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ต่อให้ร้านอาหารโก้แสนโก้ เขาก็ไม่มีวันจะพิมพ์ภาษาอังกฤษกำกับเอาไว้ มีแต่ภาษาอิตาเลียนให้ตรัสรู้เอาเอง แล้วอย่าขืนทำเก่งจิ้ม ๆ ส่งไป เพราะอาจจะไปจิ้มเอาอะไรที่สั่งมาแล้ว **กระเดือก**ไม่ลงก็เป็นได้” (จักรพันธุ์ โปษยกฤต, ๒๕๕๒)

“จานของผมนั้นมีแต่เปลือกหอย เนื้อหอยมีอยู่สักห้าหกชิ้น เห็นจะได้ อร่อยก็ไม่อร่อย จืด ๆ แห้ง ๆ ยังไงก็ไม่รู้ แล้วก็ไม่มีผักมีหญ้าอะไรผสมมาบ้างเลย จากมะกะโรนีเปลือกหอย ตามมาด้วยไก่กับถั่วเละ ๆ ผม**กระเดือก**กันตายไปสองสามคำ” (วาณิช จรุงกิจอนันต์, ๒๕๕๒)

“หากว่าใครจะเคยเห็นก็คงพอจะรู้ว่าไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับงู โดยเฉพาะเมื่องูนั้นตัวไม่โตมากนัก แล้วไข่ที่กินนั้นเป็นไข่เป็ดหรือไข่ไก่ ปากงูนั้นเล็กกว่าไข่มาก แต่มันก็ค่อย ๆ **กระเดือก**ไข่ทั้งลูกผ่านคอไปได้” (วาณิช จรุงกิจอนันต์, ๒๕๕๔)

ตัวอย่างที่ ๓.๒

คำว่า “โคมลอย” ปัจจุบันพบใช้ในบริบทที่หมายถึง ไม่มีมูล, เหลวไหล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เยาวชนนอกจากจะได้ฟังนิทานสนุก ๆ เป็นยาจิตวัฒนะแล้ว ยังได้ความรู้พิเศษเกี่ยวกับต้นกำเนิดของสำนวนไทยกระต่ายตื่นตูมที่ใช้ล้อคนที่เชื่อข่าว**โคมลอย**ง่าย ๆ” (สิทธา พินิจภูวดล, ๒๕๕๑)

“หนังสือเล่มนี้น่าอ่านจริง ๆ เสียดายที่ไม่มีขายในท้องตลาด ผู้แต่งได้รวบรวมจากเอกสารอ้างอิงมีจำนวนถึง ๖๘ เล่ม และเชิงอรรถอีก ๒๔๒ แห่ง ส่วนใหญ่เป็นหนังสือจากต่างประเทศ ฉะนั้นข้อความที่กล่าวถึงนี้มีที่อ้างอิงทุกเรื่อง มิใช่เรื่อง**โคมลอย** หรือคิดแต่งขึ้นเอง” (เฉก ธนะสิริ, ๒๕๕๓)

“เราจะได้อธิบายให้ฟังว่าคนที่หมายถึงคือใคร หรือเห็นภาพมาจากที่ไหน เรารู้สึกว่ามันเป็นการพูด**โคมลอย**จริง ๆ คือ พูดแบบไม่มีทิศทางเลย แต่งเรื่องมาหนึ่งเรื่องแล้วเอาชื่อเรามาเป็นตัวละครของเรื่องนี้” (ข่าวบันเทิง, ๒๕๕๕)

ตัวอย่างที่ ๓.๓

คำว่า “ทึ่ง” ปัจจุบันพบใช้ในบริบทที่หมายถึง รู้สึกว่าน่าสนใจ, น่าอัศจรรย์ใจ (ใช้ในทางที่ดี) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เรื่องวังบูรพาในหนังสือเยื้อนฯ เป็นเรื่องตอนสั้น ๆ มีเนื้อความพาดพิงถึงไม่กี่บรรทัด นัก ก่อนที่ท่านจะได้ทราบว่าหนังสือกล่าวอย่างไร ขอแนะนำหนังสือเยื้อนฯ ซึ่งก็คือหนังสืองานพระราชทานเพลิงศพอาจารย์เยื้อน ภาณุทัต ผู้เป็นเจ้าของเรื่องเสียก่อน อาจารย์เยื้อน ภาณุทัต ผู้นี้เป็นสตรีที่มีชีวิตน่าศึกษาและน่า**ทึ่ง**อย่างยิ่ง” (อเนก นาวิกมูล, ๒๕๕๒)

“ชุมชนไทยวนบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี ชุมชนบ้านโป่งมะนาว อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี มีแหล่งโบราณคดีที่น่า**ทึ่ง** หลุมขุดค้นร่องรอยโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจมากพอ ๆ กับความเข้มแข็งในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว” (นิรมล เมธีสุวกุล, ๒๕๕๓)

“วันหนึ่งเดินจากวัดสุทัศน์ไปพาหุรัด พบชาวอินเดียคนหนึ่ง ท่านก็ท่องโศลกบทนั้นให้ฟัง ชาวอินเดียผู้นั้นรู้สึก**ทึ่ง**มาก นับเป็นการเริ่มต้นความเป็นครูศิษย์วิชาภาษาสันสกฤตระหว่างสองท่านนั้นในเวลาต่อมา” (กุสุมา รักษมณี, ๒๕๕๔)

ตัวอย่างที่ ๓.๔

คำว่า “ชวด” ปัจจุบันพบใช้ในบริบทที่หมายถึง พ่อหรือแม่ของปู่ ย่า ตา ยาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“นามสกุลจอห์นสันของเคซีย์คงไม่ต้องคำอธิบายใด ๆ อีกแล้ว เพราะคุณ**ชวด**ของเธอเป็นผู้ก่อตั้งบริษัทจอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน บริษัทผลิตยาที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก” (วราวุธ, ๒๕๕๓)

“คุณ**ชวด**ท่านเป็นข้าหลวงเรือนนอกของพระพันปี และท่านขายเครื่องแก้วเจียระไนท่านสั่งมาจากเบลเยี่ยม คุณ**ชวด**เป็นคาทอลิก มีการศึกษา สามารถติดต่อค้าขายกับฝรั่งได้” (มินตรา, ๒๕๕๖)

“ถ้าของมรดกจะมีเรื่องราว มีประวัติ เช่น เชี่ยนหมากอันนี้ซึ่งเป็นของคุณ**ชวด** ข้างในเป็นแบบไทย ข้างล่างก็มีชื่อคุณ**ชวด**เขียนไว้ ช่างหลวงปักกิ่งเป็นคนทำให้ สั่งทำในสมัยรัชกาลที่ ๕” (มินตรา, ๒๕๕๖)

ตัวอย่างที่ ๓.๕

คำว่า “ประเคน” ปัจจุบันพบใช้ในบริบทที่หมายถึง ตี เช่น ประเคนกบาล ๓ ที ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ไอ้เวร หนอยแน่ะ คราวนี้คำสบถชักจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นไปกว่าเดิมด้วยความหมั่นไส้เต็มกำลัง มิหนำซ้ำถ้าหากอีกฝ่ายอยู่ใกล้พอที่จะเอื้อมมือถึง เขาคงอยากจะส่งลูกมะเหงกไป**ประเคน**ถึงศีรษะสักลูกสองลูก” (จรรยา ชัยวัฒนางกูร, ๒๕๕๑)

“สภาพอันน่าเวทนาของเพื่อนสาวคนที่รักและสนิทสนมกับเขาเป็นพิเศษ ทำให้เกื้อคุณโมโหจี๊ดขึ้นมาอีก เขาสะบัดส่วนแข็งของศีรษะใส่ปากครึ่งจมูกครึ่งของนายจิมเต็มแรง แล้ว**ประเคน**ทั้งกำปั้นทั้งศอกทั้งเข่าไม่ยั้ง” (นันทพร ศานติเกษม, ๒๕๕๑)

“แม้ว่าจะขำแต่ก็ยังไม่วายเอื้อมไป**ประเคน**มะเหงกเบาะ ๆ ให้กะโหลกเล็ก ๆ ซึ่งมีผมซอยกุด ๆ ปกคลุมไว้เสียหนึ่งโป๊ก เป็นผู้หญิงน่ะนะรัณ เรานะ ต้องให้ย้ำกี่ทีว่าเป็นผู้หญิง พูดจาแบบนี้ไม่เข้าท่าเลย” (อาภัสพร สุภาภา, ๒๕๕๑)

“ขั้นตอนวิทยาการต่อสู้ด้วยมือเปล่าอันลึกซึ้งล้ำเลิศนี้ จนเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะให้สามารถใช้อวัยวะภายในกายแทนอาวุธแลเครื่องกำบังได้โดยอเนก ทรงประสิทธิภาพรุนแรงเกินกว่ามวยอื่นใดในโลก นอกเหนือสักแต่แค่เพียงการพุ่งเข้า**ประเคน**หมัด เท้า เข่า ศอก ใส่กัน ด้วยพละกำลังแลความอดทนแข็งแกร่งเท่านั้น” (วัลลภิศร์ สดประเสริฐ, ๒๕๕๓)

ตัวอย่างที่ ๓.๖

คำว่า “อุตุ” ปัจจุบันพบใช้ในบริบทที่หมายถึง สบาย (ใช้แก่กิริยานอน) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พวกเขาอาจไม่ได้สังเกตก็ได้ อย่างว่าแหละว่ามันตอนกลางคืน พวกเขาคงกำลังหลับ**อุตุ**อยู่ แล้วคุณทำอะไรอยู่ในเวลานั้น ฉันก็หลับน่ะแหละ เพียงแต่ว่าหนังสือพิมพ์อย่างฉันมันต้องหูไวตาไว ถึงแม้ว่าจะนอนอยู่ แต่ประสาทสัมผัสก็ยังไวพอที่จะจับอะไรได้” (ปรีดา อัครจันทโชติ, ๒๕๕๑)

“หมอป้อมรับไก่มาอยู่ในมืออย่างงง ๆ แย่ละวาทำไงดีวะ เป็นหมอในป่านี้ต้องเชือดไก่ทำกับข้าวให้คนไข้ด้วยเหรอเนี่ย หมอป้อมคิด นี่หมอรุ่งก็ยังนอน**อุตุ**อยู่เลย สิบโมงกว่าเข้าไปแล้ว ต้องรีบเตรียมซุปไก่ให้คนไข้ เอาละวะ เป็นไงเป็นกัน” (ประวิตร พิศาลบุตร, ๒๕๕๒)

“เขากำหนดวันหยุดที่แน่นอนคือทุกวันอาทิตย์ นั่นคือวันหยุดพักผ่อนเพียงวันเดียวในแต่ละอาทิตย์ มีการแข่งขัน ๓ วัน วันอื่น ๆ ก็ฝึกซ้อม วันอาทิตย์หยุดพัก เพราะฉะนั้น เย็นวันเสาร์คุณก็ชวนแฟนหรือเพื่อน ๆ ไปกินข้าวได้ จากนั้นก็นอน**อุตุ**ถึงเที่ยงวันอาทิตย์ แล้วลุกขึ้นมาทานมื้อเที่ยง จากนั้นก็ออกไปช้อปปิ้ง” (สุภาณี ปิยพสุนทรา, ๒๕๕๓)

๓.๑.๒ ความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรม

การที่คำซึ่งปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ยังคงปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ และระบุว่าเป็นภาษาปากเหมือนกันนั้น อาจเป็นเพราะ “ตามหลักการซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปของการทำพจนานุกรมไม่ว่าภาษาใดก็ตาม จะต้องรวบรวมคำทั้งหมดที่มีใช้อยู่ในภาษาไว้” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖: ป) ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ (๒๕๕๙) ประธานคณะกรรมการชำระพจนานุกรม และนางสาววัฒนา อินทรเกษตร (๒๕๖๐) กรรมการชำระพจนานุกรม ในคราวชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ข้อมูลว่า การที่คณะกรรมการชำระพจนานุกรมยังคงเก็บคำเก่าซึ่งไม่พบที่ใช้ในปัจจุบันแล้วไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นั้น ก็เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นความหมายของคำเก่า หากไปพบในเอกสารโบราณ เช่น วรรณคดีโบราณ กฎหมายโบราณ พระราชพงศาวดาร จะได้เข้าใจความหมายของคำ และเพื่อแสดงให้เห็นว่าคำภาษาปากเหล่านี้เคยปรากฏใช้ในสมัยก่อน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จึงได้เก็บคำ ความหมาย ตัวอย่างข้อความที่ปรากฏการใช้คำ และวงเล็บที่มาของตัวอย่างว่ามาจากเอกสารใด ดังนี้

<u>ตัวอย่างที่ ๓.๗</u>

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔

กระยาจก (ปาก) น. ยาจก, คนขอทาน เช่น ตัวอ้ายพราหมณ์เถ้า**กระยาจก** (มโนห์รา). (กระ + ป. ยาจก).

ตัวอย่างที่ ๓.๘

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔

ขี้จาบ (ปาก) ว. หยาบคาย เช่น ชาติอ้าย**ขี้จาบ**ปราบเพื่อนบ้าน” (รามเกียรติ์ พลเสพย์).

อย่างไรก็ตาม มีคำบางคำที่คณะกรรมการฯ เห็นควรให้เก็บไว้ แต่ไม่ได้ให้ตัวอย่างข้อความที่ปรากฏการใช้คำและที่มาของตัวอย่างว่ามาจากเอกสารใด ผู้ศึกษาจึงได้ยกตัวอย่างจากเอกสารอื่นเพื่อแสดงให้เห็นว่าคำภาษาปากเหล่านี้เคยปรากฏใช้ในสมัยก่อน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๓.๙

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔

กระหัด (ปาก) น. คฤหัสถ์.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ไม่พบตัวอย่างการใช้คำว่า “กระหัด” ผู้ศึกษาจึงได้สอบค้นตัวอย่างจากหนังสือกฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พบว่าปรากฏใช้ในกฎหมายตราสามดวง พระทำนูน มีความหมายว่า คฤหัสถ์ ผู้ครองเรือน ผู้ไม่ใช่นักบวช ฆราวาส ตัวอย่าง

“อนึ่งมีพระธรรมนูนไว้ว่า ถ้า**กระหัด**หาความพระสงฆเถรเณร ว่าต้องอัทธิกรด้วยสัตรีภาพก็ดี รูปชีเสพเมถุนณธรรมด้วยพระสงฆเถรเณร**กระหัด**ก็ดี ทำผิดสิ่งใด ๆ ในสิกขาเปนตระทรวงธรรมการได้พิจารณา ถ้าหัวเมืองเปนตระทรวงธรรมการหัวเมืองได้พิจารณา” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐: ๑๑๐)

“แลคบคิดกันกับ**กระหัด**ชายหญิงเล่นเบี้ยหย่างสมณสามเณรวัดบางว้า คบ**กระหัด**ชายหญิงสิบเบดคน ๆ คบสมณะสามเณรเล่นเบี้ยขอกล่าวป่าวร้องรับเงินทองเข้าปลาอาหารทังปวงมาเลี้ยงชีวิตร” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๐: ๑๐๒๒)

ตัวอย่างที่ ๓.๑๐

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔

ชิ้น (โบ; ปาก) น. คู่รัก.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ไม่พบตัวอย่างการใช้คำว่า “ชิ้น” ผู้ศึกษาจึงได้สอบค้นตัวอย่างจากหนังสือรัตนมาลา พจนานุกรมแสดงความหมาย สมัย และที่มาของโบราณิกศัพท์ ของนิยะดา เหล่าสุนทร (๒๕๕๓: ๒๘๒) ซึ่งได้ยกตัวอย่างมาจากหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ฉบับที่ ๑๗ มีความหมายว่า คู่รัก ดังนี้

“ผมจึงคิดว่าคุณท่านโบกผ้าเช็ดหน้าสำหรับล่อ**ชิ้น**ของท่าน”

๓.๒ คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ คือ คำที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ แต่ระบุว่าเป็นภาษาปากเฉพาะคำที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เท่านั้น

ผลการศึกษาพบคำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๒๙ คำ แบ่งตามตัวอักษรได้ดังนี้

อักษร ก จำนวน ๑๕ คำ ได้แก่ กรวดน้ำ, กระดิก, กระดุม, กระแทะ, กริ่ม, กะตุด, กะปูด, กะลา ๑, กะลาชอ, กินดิบ, กุ ๑, กุ๊ย, เกร่อ, โก้ ๒, โกดัง

อักษร ข จำนวน ๔ คำ ได้แก่ ขะนาน, ขี้ตด, ขี้มูก, ไข่เยี่ยวม้า

อักษร ค จำนวน ๒ คำ ได้แก่ ครืด ๒, คว่ำหลัง

อักษร จ จำนวน ๓ คำ ได้แก่ จังหัน, จ้ำจี้, จิกปีก

อักษร ฉ จำนวน ๒ คำ ได้แก่ ฉายา ๒, แฉโพย

อักษร ต จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ตวัก

อักษร พ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ พุ่ง

อักษร อ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ อั้นตู้

การที่คำซึ่งเป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๔๙๓ ไม่เป็นคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นั้น อาจมีสาเหตุ ๓ ประการ คือ ๑. การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ ๒. ความนิยมของผู้ใช้ภาษา และ ๓. ความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรม มีรายละเอียดดังนี้

๓.๒.๑ การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ

การที่คำซึ่งเคยเป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ยังคงปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ แต่ไม่ได้เป็นภาษาปากนั้น เป็นเพราะความหมายที่เคยเป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้ย้ายไปอยู่ในคำใหม่ซึ่งเพิ่มเข้ามาในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จึงทำให้คำเดิมที่เคยเป็นภาษาปาก ไม่เป็นภาษาปากอีกต่อไป

ตัวอย่างที่ ๓.๑๑

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กรวดน้ำ ก. แผ่ส่วนบุญด้วยพิธีหลั่งน้ำ. (ปาก) ตัดขาด เช่น กรวดน้ำร่ำว่าด่าประจาน.	**กรวดน้ำ** ก. แผ่ส่วนบุญด้วยวิธีหลั่งน้ำ. **กรวดน้ำคว่ำกะลา, กรวดน้ำคว่ำขัน** (สำ) ก. ตัดขาดไม่ขอเกี่ยวข้องด้วย.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ให้ความหมายของคำ “กรวดน้ำ” ไว้ว่า แผ่ส่วนบุญด้วยพิธีหลั่งน้ำ และ ตัดขาด เช่น กรวดน้ำร่ำว่าด่าประจาน โดยกำหนดให้ความหมายว่า ตัดขาด เป็นความหมายที่เป็นภาษาปาก แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ปรากฏเพียงความหมายว่า แผ่ส่วนบุญด้วยพิธีหลั่งน้ำ เท่านั้น ไม่ปรากฏความหมายว่า ตัดขาด อยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะความหมายว่า ตัดขาด ได้ย้ายไปอยู่ที่คำว่า “กรวดน้ำคว่ำกะลา, กรวดน้ำคว่ำขัน” ซึ่งเป็นคำใหม่ที่เพิ่มเข้ามาในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ด้วยเหตุนี้ คำว่า “กรวดน้ำ” จึงไม่เป็นภาษาปากอีกต่อไป

ตัวอย่างที่ ๓.๑๒

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กะลา ๑ น. ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว ซึ่งผ่าครึ่ง ซีกที่มีรู เรียกว่า กะลาตัวผู้ เพราะเป็นส่วนบนของลูกมะพร้าว ซีกที่ตัน เรียกว่า กะลาตัวเมีย; ถ้วยชามชนิดหนึ่งรูปคล้ายกะลา เรียกว่า ชามกะลา ถ้วยกะลา; เรียกผมที่ตัดเป็นรูปกะลาครอบ ว่า ผมกะลา; เรียกหมวกที่มีรูปคล้ายกะลาครอบ ว่า หมวกกะลา; (ปาก) กะโหลกศีรษะ ใช้ในที่ไม่สุภาพ เช่นว่า ไม่เจียมกะลาหัว. (สำ) ว. เลว เช่น เก่ากะลา.	**กะลา ๑** น. ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว ถ้าผ่าซีก ซีกที่มีตา เรียกว่า กะลาตัวผู้ ซีกที่ตัน เรียกว่า กะลาตัวเมีย; เรียกชามเนื้อกระเบื้องรูปร่างคล้ายกะลา ด้านนอกสีน้ำตาลแก่ ด้านในสีขาวเขียนลายสีคราม มีขนาดต่าง ๆ กัน ว่า ชามกะลา; เรียกผมที่ตัดเป็นรูปกะลาครอบ ว่า ผมทรงกะลาครอบ; เรียกหมวกที่มีรูปคล้ายกะลาครอบ ว่า หมวกกะลา หรือ หมวกกะลาครอบ. (สำ) ว. มีค่าน้อย เช่น เก่ากะลา. **กะลาหัว** (ปาก) กะโหลกศีรษะ เช่น ไม่เจียมกะลาหัว คุ้มกะลาหัว.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ให้ความหมายของคำ “กะลา ๑” ไว้ว่า ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว, ถ้วยชามชนิดหนึ่งที่มีรูปร่างคล้ายกะลา, คำเรียกผมที่ตัดเป็นรูปกะลาครอบ, คำเรียกหมวกที่มีรูปคล้ายกะลาครอบ, กะโหลกศีรษะ และเลว โดยกำหนดให้ความหมายว่า กะโหลกศีรษะ เป็นความหมายที่เป็นภาษาปาก แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.

๒๕๕๔ ไม่ปรากฏความหมายว่า กะโหลกศีรษะ อยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะความหมายว่า กะโหลกศีรษะ ได้ย้ายไปอยู่ที่คำว่า “กะลาหัว” ซึ่งเป็นคำใหม่ที่เพิ่มเข้ามาในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ด้วยเหตุนี้ คำว่า “กะลา ๑” จึงไม่เป็นภาษาปากอีกต่อไป

ตัวอย่างที่ ๓.๑๓

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
จ้ำจี้ น. การเล่นของเด็กชนิดหนึ่ง. (ปาก) ว. ซ้ำ ๆ ซาก ๆ. จ้ำจี้จ้ำไช ก็ว่า.	**จ้ำจี้** น. การเล่นชนิดหนึ่งของเด็ก. **จ้ำจี้จ้ำไช** ว. อาการที่พร่ำพูดหรือสอน. ก. พร่ำพูดหรือสอน.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ให้ความหมายของคำ “จ้ำจี้” ไว้ว่า การเล่นของเด็กชนิดหนึ่ง และ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ โดยกำหนดให้ความหมายว่า ซ้ำ ๆ ซาก ๆ เป็นความหมายที่เป็นภาษาปาก แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ คำว่า “จ้ำจี้” ไม่ปรากฏความหมายว่า ซ้ำ ๆ ซาก ๆ อยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะความหมายว่า ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ได้ย้ายไปอยู่ที่คำว่า “จ้ำจี้จ้ำไช” แทน โดยมีความหมายว่า อาการที่พร่ำพูดหรือสอน และ พร่ำพูดหรือสอน ซึ่งเป็นความหมายเดียวกัน เพราะคำว่า “พร่ำ” มีความหมายว่า ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ด้วยเหตุนี้ คำว่า “จ้ำจี้” จึงไม่เป็นภาษาปากอีกต่อไป

๓.๒.๒ ความนิยมของผู้ใช้ภาษา

ความนิยมของผู้ใช้ภาษาเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษา เพราะภาษาถูกกำหนดโดยผู้ใช้ การใช้ภาษาเพื่อสื่อสารของมนุษย์เกิดขึ้นตามความเคยชินของแต่ละบุคคล

บางครั้งอาจขาดความระมัดระวังในการสื่อสาร นำคำที่อยู่ในระดับภาษาต่างกันมาปะปนกัน เมื่อใช้ไปนานจนติด ได้รับความนิยม ก็เกิดการเปลี่ยนระดับของภาษา วัลยา ช้างขวัญยืน (๒๕๔๗ : ๘) กล่าวว่า “ทุกครั้งที่มีการใช้ภาษา ไม่ว่าจะเป็นการพูด การฟัง การเขียน หรือการอ่านก็ตาม ผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างใช้ภาษาของตนอย่างเป็นธรรมชาติเพราะความเคยชิน เกือบไม่รู้เลยว่าในขณะที่ใช้ภาษาสื่อสารอยู่นั้น ได้นึกถึงอะไรบ้างนอกเหนือจากเนื้อหาของเรื่องราวที่จะสื่อสารกัน” จึงเป็นไปได้ว่าผู้ใช้ภาษาอาจลืมคำนึงถึงระดับในการใช้ภาษา นำคำที่ไม่เป็นทางการไปใช้ในบริบทที่เป็นทางการ หรือนำคำที่เป็นทางการไปใช้ในบริบทที่ไม่เป็นทางการ เมื่อใช้ไปเป็นระยะเวลานานก็กลายเป็นคำที่ติดและนิยมใช้ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของนางสาววัฒนา อินทรเกษตร (๒๕๖๐) กรรมการชำระพจนานุกรม ในคราวชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่กล่าวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของคำที่เคยเป็นภาษาปาก แต่ต่อมาไม่เป็นภาษาปากแล้วว่า อาจเป็นเพราะผู้ใช้ภาษาในปัจจุบันขาดความพิถีพิถันในการใช้ภาษา ไม่ค่อยคำนึงถึงระดับภาษาในการสื่อสาร คิดเพียงว่าผู้รับสารเข้าใจข้อความที่สื่อสารไปก็พอแล้ว เมื่อใช้ไปนานเข้าจึงเกิดความเคยชิน นำมาใช้ปนในภาษาที่เป็นทางการขึ้น กลายเป็นคำที่นิยมใช้ คำที่เคยใช้เป็นภาษาปากจึงไม่เป็นภาษาปากอีกต่อไป ดังตัวอย่างการปรากฏใช้คำเหล่านี้จากเว็บไซต์ของคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus: TNC) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจากเว็บไซต์ Kapook

<u>ตัวอย่างที่ ๓.๑๔</u>

คำว่า “กุ” ปัจจุบันพบใช้ในบริบทที่หมายถึง สร้างให้เป็นเรื่องเป็นข่าวขึ้นโดยไม่มีมูล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผมกลัวว่าหากเล่าทุกอย่างไป เธออาจไม่เชื่อ อาจหาว่าผม**กุ**เรื่องขึ้นมา และพานไม่เชื่อในความบังเอิญของโชคชะตาที่นำพาเรามาพบกันตั้งแต่แรกเจอ” (วรรณภา วานิชสัมพันธ์, ๒๕๕๑)

“ไม่รอด! เด็ก ๑๔ ปี **กุ**ข่าวระเบิดบนเครื่องบินไทยสไมล์ โดนแจ้งความแล้ว” (Kapook, ๒๕๖๐)

ตัวอย่างที่ ๓.๑๕

คำว่า “กุ๊ย” ปัจจุบันพบใช้ในบริบทที่หมายถึง คนโซ, คนเลว, คนไม่สุภาพไร้มารยาท และคนชั่วต่ำช้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เนื่องจากลูกค้าประจำคือบรรดาซาเล้ง หรือคนถีบสามล้อซึ่งเป็นลูกคนจีนทั้งนั้น บรรดาซาเล้งถูกจัดลำดับชนชั้นให้เป็นพวก**กุ๊ย**หรือกุลี” (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, ๒๕๕๑)

“นักเลือกตั้งพวกนี้เกินกว่า ๗๐ ซื้อเสียงเข้ามา หรือไม่ก็มีวิธีการใช้เงินในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้มีอำนาจ เป็นที่รู้กันว่า บางคนเป็น**กุ๊ย** เป็นนักเลง บางคนค้ายาเสพติด ค้าของเถื่อนมาก่อน” (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ๒๕๕๓)

“เหมือนเราได้พิสูจน์ให้พ่อแม่ ญาติพี่น้องดูว่าที่เราเคยโดนตำรวจจับ เราแต่งตัว**กุ๊ย** เจาะหู แต่เราสอบเข้าเพาะช่างได้ ทุกคนก็ประหลาดใจว่ามันติดได้อย่างไร” (รณา, ๒๕๕๓)

ตัวอย่างที่ ๓.๑๖

คำว่า “โก้” ปัจจุบันพบใช้ในบริบทที่หมายถึง หรูหราภูมิฐาน (มักใช้แก่กิริยาแต่งตัวหรือการแสดงกิริยาอื่น ๆ) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แม้ในความเป็นจริงแล้ว คนจนจะยังเป็นคนจนอยู่ แต่เมื่อสวมใส่เสื้อผ้าที่มียี่ห้อแล้ว ในจินตนาการคน ๆ นั้นก็จะกลายเป็นคน**โก้**เก๋ขึ้นมาทันที” (กาญจนา แก้วเทพ, ๒๕๕๑)

“จุดมุ่งหมายในการทำงานของหญิงคือความพอใจสูงสุดของลูกค้าค่ะ แต่งตัวเรียบ**โก้** คลาสสิก แบบผู้หญิง” (เฟวา, ๒๕๕๓)

“หรืออย่างผมนี่ถ้าเป็นสมัยนั้นชื่อทางราชการก็ต้องเป็นมหาบรรจบ จะมาเดาะเรียก**โก้ ๆ** ว่า ร.ต. บรรจบ อย่างปัจจุบันนี้ไม่ได้เด็ดขาด” (บรรจบ บรรณรุจิ, ๒๕๕๓)

ตัวอย่างที่ ๓.๑๗

คำว่า “โกดัง” ปัจจุบันพบใช้ในบริบทที่หมายถึง โรงเก็บสินค้าหรือสิ่งของเป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เมื่อมีการประกันชีวิต ธนาคารจะมีความมั่นใจในการให้กู้เงิน เพราะมีหลักประกันว่าจะได้รับชดใช้คืน หรือกรณีที่มีการจำนำใบประทวนสินค้า โดยใช้สินค้าที่เก็บรักษาไว้ใน**โกดัง**เป็นหลักประกันการกู้ยืม” (ไชยยศ เหมะรัชตะ, ๒๕๕๑)

“เมื่อสีเสร็จแล้ว ผู้ส่งออกต้องมารับข้าวสารจากโรงสีเอง ปรากฏว่าทางฝ่ายโรงสีไม่ยินยอม โดยอ้างว่าการส่งข้าวไปถึง**โกดัง**ของผู้ส่งออกมีความเสี่ยงในด้านการขนส่ง” (สมภพ มานะรังสรรค์, ๒๕๕๒)

“มีจุดเด่นที่น่าตื่นเต้นอยู่ที่ Old Biscuit Mill ที่ตั้งขึ้นในปี ๒๐๐๖ โดยการดัดแปลง**โกดัง**เก่าให้เป็นหอศิลป์และสตูดิโอเวิร์กช็อป” (ศิริอร หริ่มปราณี, ๒๕๕๕)

๓.๒.๓ ความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรม

คณะกรรมการชำระพจนานุกรมเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดทำพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน ดังนั้น ความเห็นหรือข้อมูลที่ได้รับจากคณะกรรมการฯ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณากำหนดนิยามศัพท์ การเก็บศัพท์เพิ่ม หรือการตัดศัพท์ออก ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ (๒๕๕๙) ประธานคณะกรรมการชำระพจนานุกรม และนางสาววัฒนา อินทรเกษตร (๒๕๖๐) กรรมการชำระพจนานุกรม ในคราวชำระ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ว่า การที่คำในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ซึ่งเคยระบุว่าเป็นภาษาปาก แต่ต่อมาไม่ได้ระบุว่าเป็นคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นั้น เป็นเพราะคณะกรรมการชำระพจนานุกรมมีความเห็นว่าไม่พบการใช้คำเหล่านี้ในภาษาปัจจุบันแล้ว แต่ที่ยังคงเก็บไว้ก็เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นความหมายของคำ ทั้งนี้ได้ปรับแก้ไขประเภทของคำบอกลักษณะเฉพาะแห่งที่อยู่หน้าบทนิยามใหม่ตามลักษณะของคำที่ปรากฏในปัจจุบัน เช่น (โบ) หมายถึง คำโบราณ (กลอน) หมายถึง คำที่ใช้ในบทร้อยกรอง ด้วยเหตุนี้ คำที่เคยเป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ จึงไม่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ อีกต่อไป แต่กลายเป็นคำโบราณหรือคำที่ใช้ในบทร้อยกรองแทน

ตัวอย่างที่ ๓.๑๘

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
คว่ำหลัง (ปาก) ก. จับคว่ำเพื่อเฆี่ยน.	**คว่ำหลัง** (โบ) ก. จับคว่ำเพื่อเฆี่ยน.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ กำหนดให้คำว่า “คว่ำหลัง” เป็นคำภาษาปาก เพราะเคยปรากฏใช้ในสมัยก่อน แต่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ กำหนดให้เป็นคำโบราณ เพราะในปัจจุบันไม่พบการใช้คำว่า “คว่ำหลัง” ในบริบทของการสื่อสารแล้ว

ตัวอย่างที่ ๓.๑๙

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ฉายา ๒ (กลอน; ปาก) น. นางผู้มีโฉมงาม เช่น ฉายามิใคร่จะจากไป. (มโนห์รา).	**ฉายา ๒** (กลอน) น. ผู้หญิง, นางผู้มีโฉมงาม, เช่น นางนาฏแม่ฉายา (มโนห์รา).

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ กำหนดให้คำว่า “ฉายา ๒” เป็นคำที่ใช้ในบทกลอนและเป็นภาษาปากด้วย แต่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ กำหนดให้เป็นคำที่ใช้ในบทกลอนเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันไม่พบการใช้คำว่า “ฉายา” ในบริบทของการสื่อสารที่ใช้พูดกันทั่ว ๆ ไปแล้ว

๓.๓ คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ คือ คำที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ เพียงฉบับเดียว และระบุว่าเป็นภาษาปาก แต่ไม่ปรากฏคำนั้น ๆ ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ การเปลี่ยนแปลงลักษณะดังกล่าวนี้อาจเรียกได้ว่า การสูญคำ

ผลการศึกษาพบคำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๖ คำ แบ่งตามตัวอักษรได้ดังนี้

อักษร ก จำนวน ๑ คำ ได้แก่ กะปู

อักษร ข จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ขี้ทิ้ง

อักษร ค จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ครั่หม้อ

อักษร จ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ แจด

อักษร ด จำนวน ๑ คำ ได้แก่ แดกห่า

อักษร ต จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ต้มสุก

การที่คำซึ่งเคยปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๔๙๓ และระบุว่าเป็นภาษาปาก แต่ต่อมาไม่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นั้น อาจมีสาเหตุ ๒ ประการ คือ ๑. ความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรม ซึ่งแบ่งออกเป็น ๑.๑ ความเห็นเกี่ยวกับการเก็บคำที่นิยมใช้ในภาษา และ ๑.๒ ความเห็นเกี่ยวกับคำหยาบ และ ๒. ความผิดพลาดในการจัดทำต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

๓.๓.๑ ความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรม

ความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรมเกี่ยวกับคำซึ่งเคยปรากฏเป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ แบ่งออกได้เป็น ๒ ประการ คือ ๑. ความเห็นเกี่ยวกับการเก็บคำที่นิยมใช้ในภาษา และ ๒. ความเห็นเกี่ยวกับคำหยาบ

๓.๓.๑.๑ ความเห็นเกี่ยวกับการเก็บคำที่นิยมใช้ในภาษา

การที่ผู้ใช้ภาษามีความนิยมใช้คำหนึ่งมากกว่าอีกคำหนึ่ง มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำ โดยคำที่ไม่นิยมใช้จะสูญหายไป แต่คำที่นิยมใช้มากกว่าจะคงอยู่ หรืออาจมีการสร้างคำใหม่ขึ้นมาใช้แทนเลยก็ได้ จากการสัมภาษณ์ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ (๒๕๕๙) ประธานคณะกรรมการชำระพจนานุกรม และนางสาววัฒนา อินทรเกษตร (๒๕๖๐) กรรมการชำระพจนานุกรม ในคราวชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ข้อมูล

ว่า การที่มีคำสูญไปจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน นั้น อาจเนื่องมาจากคำที่มีความหมายเดียวกันมีใช้มากกว่าหนึ่งรูป คณะกรรมการชำระพจนานุกรมจึงเลือกเก็บเฉพาะรูปคำที่ยังปรากฏใช้อยู่ในปัจจุบันเพราะเป็นที่นิยมมากกว่า คำที่ไม่พบที่ใช้ก็ตัดออกไป โดยในคำนำของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๑ ได้ระบุเกณฑ์ในการเก็บคำไว้ว่า “ถ้าคณะกรรมการแน่ใจว่าไม่มีที่ใช้ในภาษาไทย ก็ตัดออก ถ้ามีใช้ในภาษาไทย ก็เอาตัวอย่างที่ใช้นั้น ๆ มาลงให้ไว้ หรือคำใดยังหาตัวอย่างที่ใช้ไม่ได้ แต่รูปของคำน่าจะมีในภาษาไทยก็ให้คงไว้” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖: ป) ทั้งนี้ ผู้ศึกษาพบการเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าวจำนวน ๔ คำ ได้แก่ กะปู ครั่หม้อ แจด และต้มสุก

<u>ตัวอย่างที่ ๓.๒๐</u>

คำว่า “กะปู” “ตะปู” และ “ตาปู” ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นคนละคำตั้ง แต่มีความหมายเหมือนกันว่า สิ่งที่เป็นโลหะ ใช้ตรึงสิ่งอื่นให้แน่นด้วยการใช้ค้อนตอกลงไป ทั้งนี้ คำว่า “กะปู” “ตะปู” และ “ตาปู” เคยเป็นคำที่นิยมใช้ในสมัยก่อน แต่ต่อมาคำว่า “กะปู” อาจไม่ค่อยได้รับความนิยมใช้ ในที่สุดจึงหายไปจากภาษา ด้วยเหตุนี้ ในคราวชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ คณะกรรมการชำระพจนานุกรมจึงได้ตัดคำว่า “กะปู” ออกไป แต่ยังคงเก็บคำว่า “ตะปู” และ “ตาปู” ไว้ เพราะยังมีการใช้อยู่ในภาษามาจนถึงปัจจุบัน

ตัวอย่างที่ ๓.๒๑

คำว่า “แจด” และ “แจ๊ด” ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นคำตั้งคู่กัน โดยมีความหมายว่า จัด, ยิ่ง ทั้งนี้ คำว่า “แจด” และ “แจ๊ด” เคยเป็นคำที่นิยมใช้ในสมัยก่อน แต่ต่อมาคำว่า “แจด” อาจไม่ค่อยได้รับความนิยมใช้ ในที่สุดจึงหายไปจากภาษา ด้วยเหตุนี้ ในคราวชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ คณะกรรมการชำระพจนานุกรมจึงได้ตัดคำว่า “แจด” ออกไป แต่ยังคงเก็บคำว่า “แจ๊ด” ไว้ เพราะยังมีการใช้อยู่ในภาษามาจนถึงปัจจุบัน

ตัวอย่างที่ ๓.๒๒

คำว่า “คร่ำหม้อ” และ “คร่ำหวอด” ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นคำตั้งคู่กัน โดยมีความหมายว่า มีประสบการณ์สูง, มีความชำนาญสูงมาก ทั้งนี้ คำว่า “คร่ำหม้อ” และ “คร่ำหวอด” เคยเป็นคำที่นิยมใช้ในสมัยก่อน แต่ต่อมาคำว่า “คร่ำหม้อ” อาจไม่ค่อยได้รับความนิยมใช้ ในที่สุดจึงหายไปจากภาษา ด้วยเหตุนี้ ในคราวชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ จึงได้ตัดคำว่า “คร่ำหม้อ” ออกไป แต่ยังคงเก็บคำว่า “คร่ำหวอด” ไว้ เพราะยังมีการใช้อยู่ในภาษามาจนถึงปัจจุบัน

ตัวอย่างที่ ๓.๒๓

คำว่า “ต้ม” และ “ต้มสุก” ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นคนละคำตั้งกัน แต่มีความหมายเหมือนกันว่า ล่อลวงให้หลงเชื่อ ทั้งนี้ คำว่า “ต้ม” และ “ต้มสุก” เคยเป็นคำที่นิยมใช้ในสมัยก่อน แต่ต่อมาคำว่า “ต้มสุก” ในความหมายนี้ อาจไม่ค่อยได้รับความนิยมใช้ ในที่สุดจึงหายไปจากภาษา ด้วยเหตุนี้ ในคราวชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตย-

สถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงได้ตัดคำว่า “ต้มสุก” ออกไป แต่ยังคงเก็บคำว่า “ต้ม” ไว้ เพราะยังมีการใช้อยู่ในภาษามาถึงปัจจุบัน

๓.๓.๑.๒ ความเห็นเกี่ยวกับคำหยาบ

คำหยาบเป็นคำที่ไม่สุภาพ จึงอาจเป็นไปได้ว่าคณะกรรมการชำระพจนานุกรมมีความเห็นให้ตัดออกไป เพราะ “พจนานุกรมเป็นเครื่องส่อให้เห็นว่าชาติผู้เป็นเจ้าของพจนานุกรมนั้นมีวัฒนธรรมอยู่ในระดับไหน สูงต่ำเพียงไร” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖: ด) คณะกรรมการฯ จึงให้ตัดคำว่า “แดกห่า” ออกไปจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จากการสัมภาษณ์นางสาววัฒนา อินทรเกษตร (๒๕๖๐) กรรมการชำระพจนานุกรม ในคราวชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ความเห็นว่า สาเหตุที่คณะกรรมการฯ ตัดคำว่า “แดกห่า” ออกไปนั้น อาจเป็นเพราะคณะกรรมการฯ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเป็นคำหยาบ ไม่ได้มีความหมายในทางอื่นใดเลย นอกจากเป็นคำที่ใช้บริภาษ นอกจากนี้ ยังได้ให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ไม่ได้เก็บคำและความหมายที่เป็นคำหยาบหรือคำด่าซึ่งมีใช้อยู่ในภาษาไว้ครบทุกคำ เช่น คำว่า เหี้ย ก็ไม่ได้ให้ความหมายที่เป็นคำด่าไว้ แต่ให้ไว้เฉพาะความหมายว่าสัตว์ชนิดหนึ่ง หรือคำว่า ห่า ก็ไม่ได้ให้ความหมายที่เป็นคำด่าไว้ แต่ให้ไว้เฉพาะความหมายว่าโรคชนิดหนึ่งและหน่วยวัดปริมาณน้ำฝน จึงเป็นไปได้ว่าคณะกรรมการชำระพจนานุกรมเลือกเก็บเฉพาะคำหรือความหมายที่เห็นว่าเหมาะสม

๓.๓.๒ ความผิดพลาดในการจัดทำต้นฉบับ

งานจัดทำพจนานุกรมเป็นงานยากลำบาก มีความละเอียด และมีข้อมูลจำนวนมากที่ต้องตรวจสอบ อีกทั้งการจัดทำต้นฉบับมีความยุ่งยากกว่าหนังสือทั่ว ๆ ไป จึงอาจมีข้อผิดพลาดอยู่บ้าง ซึ่งราชบัณฑิตยสถานตระหนักดี ดังกล่าวไว้ในคำนำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.

๒๔๙๓ เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๑ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖: ฝ) ว่า “อนึ่ง ตัวสะกดและการันต์ของคำแปลและคำอธิบาย อาจมีบางแห่งที่ใช้ไม่เหมือนต้นเค้าศัพท์ ทั้งนี้เป็นด้วยความพลั้งเผลอเมื่อเวลาตีพิมพ์ ขอให้ถือตัวสะกดการันต์ของต้นศัพท์เป็นถูก” และในคำนำประธานคณะกรรมการชำระพจนานุกรมในการพิมพ์พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ง) ว่า “ท้ายสุดนี้ หากผู้ใช้พจนานุกรมนี้ พบข้อผิดพลาดไม่ว่าจะเป็นตัวสะกด บทนิยามที่คลาดเคลื่อนหรืออื่น ๆ โปรดแจ้งให้ราชบัณฑิตยสถานทราบด้วย เพื่อจักได้นำข้อมูลที่ได้มาประกอบการวินิจฉัยและแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป” ผู้ศึกษาพบคำที่สูญไปเนื่องจากความผิดพลาดในการจัดทำต้นฉบับ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ขี้ทิ้ง และจากการสัมภาษณ์นางสาววัฒนา อินทรเกษตร (๒๕๖๐) กรรมการชำระพจนานุกรม ในคราวชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ข้อมูลว่า แม้ว่าคำว่า “ขี้ทิ้ง” จะมีความหมายว่า เลว แต่ด้วยรูปคำและเสียงของคำก็ไม่ได้หยาบคายหรือไม่สุภาพเท่าใดนักเมื่อเทียบกับคำอื่นที่มีความหมายในทำนองเดียวกัน ประกอบกับคำว่า “ขี้ทิ้ง” ยังเป็นคำที่มีผู้รู้และเข้าใจความหมายอยู่บ้าง ถึงแม้จะไม่ได้นำมาใช้สื่อสารในปัจจุบันแล้วก็ตาม จึงอาจเป็นไปได้ว่าการสูญไปของคำว่า “ขี้ทิ้ง” นี้ อาจเกิดจากความผิดพลาดของผู้จัดทำต้นฉบับหนังสือพจนานุกรมที่พลั้งเผลอตัดคำดังกล่าวออกไปเมื่อคราวพิสูจน์อักษรต้นฉบับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ จึงทำให้คำดังกล่าวสูญไปจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ตั้งแต่นั้นมา

๓.๔ คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ คือ คำที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. ๒๕๕๔ แต่ระบุว่าเป็นภาษาปาก เพราะในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เพียงฉบับเดียวเท่านั้น

ผลการศึกษาพบคำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ พบจำนวน ๓๔๘ คำ แบ่งตามตัวอักษรได้ดังนี้

อักษร ก จำนวน ๒๗ คำ ได้แก่ กระจอก ๓, กระจ๋อหวอ, กระดาน ๑, กระดูก ๓, กระแดะ, กระติ๊ด ๒, กระเป๋า ๑, กระเป๋า ๒, กระสัน, กระหนาบ, กราดวง, กร่าง ๑, กลม ๒, กวน ๓, กะหรี่ ๒, กัด ๑, การันต์, กิโล, กิโลกรัม, กิโลเมตร, กุมเหง, เก, เกม ๒, เกือก, แก ๒, โกน ๒, โกย

อักษร ข จำนวน ๑๘ คำ ได้แก่ ขนาบ, ขมอง, ข้อเสือ, ขัดตาทัพ, ข้าหลวง ๒, ข้าหลวงเดิม, ขาวม้า, ขี้เรื้อน ๒, ขีด, ขึ้น ๑, ขึ้นครู, เขม่น, เข้าปิ้ง, เข้าพุง, เขี่ย, โข, ไข่ ๑, ไขว้

อักษร ค จำนวน ๘ คำ ได้แก่ ครอบจักรวาล ๑, คลวง ๒, คลอด, ควัก, ควาย, คะนน, คุณ ๑, ไคล ๑

อักษร ฆ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ เฆี่ยน

อักษร ง จำนวน ๓ คำ ได้แก่ งบ ๔, งอแง, เงก

อักษร จ จำนวน ๒๓ คำ ได้แก่ จม, จมูก, จวก, จันทรคราส, จันทรุปราคา, จับฉ่าย, จำหนับ ๒, จิก ๑, จิตใจ, จิ้มก้อง, จีบ ๑, จุ้น ๒, จุ้นจ้าน, จุ๊บ ๑, เจ๊ก, เจ้าคุณ, เจ้าคุณจอม, เจ้าภาพ, เจ้ามือ, เจ้า ๓, เจี๊ยวจ๊าว, แจ๋ว, โจน

อักษร ฉ จำนวน ๖ คำ ได้แก่ ฉะ ๑, ฉาก ๒, ฉาย ๒, ฉิบหาย, ฉี่, เฉี่ยว

อักษร ช จำนวน ๕ คำ ได้แก่ ช่อง, เช้ง ๒, เชย ๔, เชลย, โชกโชน

อักษร ซ จำนวน ๗ คำ ได้แก่ ซวย, ซ้อม ๑, ซัด ๓, เซ้ง, เซ็น ๓, เซ่น, เซนติเมตร

อักษร ญ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ญาติกา

อักษร ฎ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ฎีกา

อักษร ด จำนวน ๑๒ คำ ได้แก่ ดอก ๑, ดอกจอก, ดอก ๓, ดัง ๒, ดัน, ดิ้น ๑, เด้ง, เดาะ ๑, เดินเหิน, แดก ๑, แดง ๑, โดด ๑

อักษร ต จำนวน ๑๗ คำ ได้แก่ ตลกบาตร, ตะเข้ ๑, ตะบัน ๑, ตะใภ้, ตะม่อ, ตะละ ๒, ตันคอหอย, ตัวตั้ง ๑, ตา ๑, ติดลบ, ตี, ตีตั๋ว, ตุ๊กตุ่ย, ตุ่น, เต๊าะ, โต้หลง, โต๊ะ ๓

อักษร ถ จำนวน ๘ คำ ได้แก่ ถลุง, ถ่อ ๑, ถอง, ถอน, ถ้ำมอง, ถุน, เถือ, ไถ ๑

อักษร ท จำนวน ๑๒ คำ ได้แก่ ทนายความ, ทรมาทรกรรม, ทะนน, ทาบ, ท้าว ๑, ทำ, ทำพิษ, ทูลกระหม่อม ๑, เทศน์, เทศนา, โทรเลข, โทรศัพท์

อักษร ธ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ธุระ

อักษร น จำนวน ๘ คำ ได้แก่ นอนหลับทับสิทธิ์, น้อมนำ, นางท้าว, นาย, น้ำเงิน ๒, น้ำยา ๒, นู่น, เนรเทศ

อักษร บ จำนวน ๑๐ คำ ได้แก่ บรม, บวช ๒, บักโกรก, บักอาน, บัง ๓, บ้านนอก, เบา, เบี้ยบำนาญ, แบหลา, โบราณ

อักษร ป จำนวน ๒๐ คำ ได้แก่ ปรอท, ประกันชีวิต, ประดวน, ประดับประดา, ประโลประเล, ประสก, ปราด, ปล่อย, ปลิ้น, ปา, ปาฏิหาริย์, ปิ๋ว ๑, ปูด ๓, เป็นความ, เปรอะ, เปรี้ยว, เปลือก, เปอร์เซ็นต์, เปิ่น, โป๊

อักษร ผ จำนวน ๒ คำ ได้แก่ ผ่า, โผ ๒

อักษร ฝ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ฝอย

มหาวิทยาลัยศิลปากร

อักษร พ จำนวน ๖ คำ ได้แก่ พ่น, พยุง, พระนาง, พิสดาร, เพี้ยน, เพื่อน ๒

อักษร ฟ จำนวน ๓ คำ ได้แก่ ฟัด, ฟาด, ฟาดเคราะห์

อักษร ม จำนวน ๗ คำ ได้แก่ มหาศาล, มะงุมมะงาหรา, มาด ๒, เมียน้อย, แมงดา, โม้, โมกโคก

อักษร ย จำนวน ๘ คำ ได้แก่ ยอด, ยัด, ยัน ๑, ยาย, ยิบ ๒, ยี่เก, ยี่ห้อ, แยกเขี้ยว

อักษร ร จำนวน ๑๓ คำ ได้แก่ รวบ, รองจ่าย, ร้อง, ราพณาสูร ๒, ราวี, ริม, รีด, รุ่ม, เริด ๒, เรียก, เรียบ, เรียบวุธ, แรด ๓

อักษร ล จำนวน ๑๗ คำ ได้แก่ ลงแขก, ละเมอ, ลักเพศ, ลาก, ลื้อ ๒, ลูกกะโล่, ลูกโดด, ลูกแตก, ลูกปราย, เล่น, เลีย, เลี้ยง, เลียบเมือง, แล้วกัน, แล้วไป, โลด ๒, โล้เล้

อักษร ว จำนวน ๙ คำ ได้แก่ วอก ๑, วอน, วันโกน, วัว ๑, ว่า, วิ่ง, วูบ, โว, โวย

อักษร ศ จำนวน ๓ คำ ได้แก่ ศักดา, ศักดินา, ศักราช

อักษร ส จำนวน ๒๙ คำ ได้แก่ สนิม ๑, สม ๑, สมน้ำหน้า, สมาชิก ๑, สวด, สวะ ๑, สวาท, สะเด็ด ๒, สะใภ้, สังคายนา, สังวร, สันดาน ๑, สันโดษ, สัปดน, สาธยาย, สาธุ, สิง ๑, สีกา, สึก ๒, สุริยคราส, สุริยุปราคา, เสบย, เสร็จ, เสวนะ, เสวนา, เสือกกะโหลก, โสภา, โสภี, ไส้ตัน ๑

อักษร ห จำนวน ๓๘ คำ ได้แก่ หนัง ๑, หนู ๒, หมอความ, หมอบ, หมั่นไส้, หม่า, หมื่น ๓, หมุน, หมู ๑, หมู ๒, หมู ๔, หยวก ๑, หลวง ๑, หล่อ, หลุด, หวย, หวาน ๑, ห้อ, หอน, หักคอ, หั่น, หัวเมือง, หัวแม่มือ, หัวอก, หางเลข, ห้ำ, หิน ๒, หุ่น, หุ้นส่วน, หู, เหงื่อ, เหนียว, เหยง, แหง ๒, แหง่, โหด ๒, โหน, โหม่

อักษร อ จำนวน ๒๒ คำ ได้แก่ องค์, อนามัย, อเปหิ, อม, อร่อย, อล่องฉ่อง, ออกดอก, อ๋อง, ออด ๑, ออฟฟิศ, อำ, อิก, อินทผลัม, อื้อ, อุจจาระ, อุโบสถ ๑, เอา ๑, เอี่ยว, เอื้อง ๑, เอื้อย, แอ้งแม้ง, แอ้ม

อักษร ฮ จำนวน ๒ คำ ได้แก่ ฮ้อ, ฮื่อ

การที่คำซึ่งไม่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๔๙๓ แต่ต่อมาเป็นคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นั้น อาจมีสาเหตุ ๒ ประการ คือ ๑. คำเดิมมีการเพิ่มความหมายใหม่ที่เป็นภาษาปาก และ ๒. ความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรม มีรายละเอียดดังนี้

๓.๔.๑ คำเดิมมีการเพิ่มความหมายใหม่ที่เป็นภาษาปาก

การที่คำซึ่งปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ได้ระบุว่าเป็นภาษาปาก ยังคงพบในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ และระบุว่าเป็นภาษาปาก นั้น อาจเป็นเพราะคำเดิมที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีการเพิ่มความหมายใหม่ซึ่งเป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔

<u>ตัวอย่างที่ ๓.๒๔</u>

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ขึ้นครู ก. ทำพิธีคำนับครูเมื่อแรกเรียน.	**ขึ้นครู** ก. ทำพิธีคำนับครูที่ประสาทวิชาให้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	เมื่อแรกเรียน; (ปาก) มีเพศสัมพันธ์กับโสเภณีเป็นครั้งแรกโดยมีผู้พาไป.

คำว่า “ขึ้นครู” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีความหมายว่า ทำพิธีคำนับครูเมื่อแรกเรียน เท่านั้น ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า ทำพิธีคำนับครูเมื่อแรกเรียน แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นว่า มีเพศสัมพันธ์กับโสเภณีเป็นครั้งแรกโดยมีผู้พาไป ด้วย เพราะคำเดิมที่เคยใช้เป็นภาษาระดับทางการมีผู้นำไปใช้พูดในความหมายอื่น เมื่อมีการชำระพจนานุกรมจึงได้เก็บความหมายใหม่ซึ่งเป็นภาษาปากไว้ด้วย

ตัวอย่างที่ ๓.๒๕

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ควาย น. สัตว์จำพวกวัว บางชนิดเลี้ยงไว้สำหรับใช้งาน.	**ควาย** น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิด *Bubalusbubalis* Linn. ในวงศ์ Bovidae เป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องขนาดใหญ่กีบคู่ ลำตัวสีดำหรือเทา เขาโค้งยาว ไม่ผลัดเขา ที่ใต้คาง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	และหน้าอกมีขนขาว เป็นรูปง่าม ครึ่งล่างของขาทั้งสี่มีขนสีขาวหรือขาวอมเทา; (ปาก) โดยปริยายมักหมายความว่า คนโง่ คนเซ่อหรือคนตัวใหญ่แต่ไม่ฉลาด.

คำว่า “ควาย” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีความหมายว่า สัตว์จำพวกวัวซึ่งเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องเช่นเดียวกับควาย เท่านั้น ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า สัตว์เคี้ยวเอื้อง แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นว่า คนโง่, คนเซ่อ และคนตัวใหญ่แต่ไม่ฉลาด ด้วย เพราะเหตุนี้จึงทำให้คำเดิมที่ไม่ได้เป็นภาษาปากกลายมาเป็นคำภาษาปาก

ตัวอย่างที่ ๓.๒๖

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เจ้าภาพ น. เจ้าของงาน.	**เจ้าภาพ** น. เจ้าของงานพิธีหรือผู้รับเป็นเจ้าของงานพิธี เช่น เจ้าภาพงานแต่งงาน เจ้าภาพสวดพระอภิธรรม; (ปาก) เจ้ามือ เช่น เย็นนี้ฉันขอเป็นเจ้าภาพเลี้ยงข้าวเอง.

คำว่า “เจ้าภาพ” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีความหมายว่า เจ้าของงาน เท่านั้น ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า เจ้าของงาน แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นว่า เจ้ามือ ด้วย เพราะเหตุนี้จึงทำให้คำเดิมที่ไม่ได้เป็นภาษาปากกลายมาเป็นคำภาษาปาก

ตัวอย่างที่ ๓.๒๗

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
บ้านนอก น. เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป.	**บ้านนอก** น. เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป, เขตที่อยู่นอกตัวเมือง, คนที่เป็นชาวไร่ชาวนาอยู่นอกกรุงหรือเมืองหลวง, บ้านนอกขอกนา หรือ บ้านนอกคอกนา ก็ว่า. ว. ที่อยู่ห่างไกลความเจริญ, (ปาก) ไม่ทันสมัย เช่น หน้าตาบ้านนอก แต่งตัวบ้านนอก.

คำว่า “บ้านนอก” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีความหมายว่า เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป เท่านั้น ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นว่า ไม่ทันสมัย ด้วย เพราะเหตุนี้จึงทำให้คำเดิมที่ไม่ได้เป็นภาษาปากกลายมาเป็นคำภาษาปาก

๓.๔.๒ ความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรม

ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า คณะกรรมการชำระพจนานุกรมมีหน้าที่โดยตรงในการจัดทำพจนา-นุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จึงอาจเป็นไปได้ที่การกำหนดว่าคำใดควรเป็นภาษาปากหรือไม่เป็นภาษาปาก มาจากความเห็นของคณะกรรมการฯ ส่วนหนึ่ง จากการสัมภาษณ์นางสาววัฒนา อินทรเกษตร (๒๕๖๐) กรรมการชำระพจนานุกรม ในคราวชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ข้อมูลว่า การที่คำซึ่งไม่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ กลายมาเป็นคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ อาจเป็นเพราะคณะกรรมการชำระพจนานุกรมมีความเห็นว่าคำเหล่านี้ไม่เหมาะที่จะนำมาใช้สื่อสารในบริบทของภาษาที่เป็นทางการ จึงกำหนดให้คำนั้นเป็นคำภาษาปาก นอกจากนี้ยังอาจเป็นเพราะมีคำอื่นที่มีความหมายเหมือนกันและนิยมใช้ในบริบทที่เป็นทางการมากกว่าซึ่งอาจมีใช้อยู่เดิมแล้วหรือเพิ่มเข้ามาใหม่ คณะกรรมการฯ จึงกำหนดให้คำเหล่านี้เป็นคำภาษาปาก อย่างไรก็ตาม ความเห็นดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ด้านภาษาของคณะกรรมการชำระพจนานุกรมซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นสำคัญ

ตัวอย่างที่ ๓.๒๘

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กระแดะ ว. เจ๋อเจ๊อะ, ดัดจริต. กระแดะกระแด๋ ก็ว่า.	**กระแดะ** (ปาก) ก. ดัดจริต, ทำในสิ่งที่ไม่น่าทำ.

คำว่า “กระแดะ” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ไม่ได้กำหนดว่าเป็นคำภาษาปาก แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ กำหนดว่าเป็นคำภาษาปาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพบใช้คำว่า “กระแดะ” ในการสนทนาที่ไม่เป็นทางการเท่านั้น คณะกรรมการฯ จึงกำหนดให้เป็นคำภาษาปาก

ตัวอย่างที่ ๓.๒๙

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
จับฉ่าย น. ชื่อแกงจีนที่ใส่ผักหลายอย่าง. (จ.); ของต่าง ๆ ที่ปะปนกันไม่เป็นสำรับ ไม่เป็นชุด.	**จับฉ่าย** น. ชื่ออาหารอย่างจีนชนิดหนึ่งที่ใส่ผักหลาย ๆ อย่าง; (ปาก) ของต่าง ๆ ที่ปะปนกันไม่เป็นสำรับ ไม่เป็นชุด. (จ.).

คำว่า “จับฉ่าย” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ไม่ได้กำหนดว่าเป็นคำภาษาปาก แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ กำหนดว่าเป็นคำภาษาปาก ทั้ง ๆ ที่มีความหมายอย่างเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความนิยมของผู้ใช้ภาษาที่นำอีกความหมายหนึ่งว่า “ของต่าง ๆ ที่ปะปนกันไม่เป็นสำรับ ไม่เป็นชุด” ไปใช้สื่อสารในบริบทที่ไม่เป็นทางการจนกลายเป็นความเคยชิน เมื่อใช้คำดังกล่าวสื่อสารในบริบทที่ไม่เป็นทางการเป็นประจำ จึงกลายเป็นคำภาษาปากไปในที่สุด

ตัวอย่างที่ ๓.๓๐

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เต๊าะ ก. ทาบทาม.	**เต๊าะ** (ปาก) ก. พูดหรือแสดงอาการเลียบเคียงให้พอใจเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ เช่น วันนี้เต๊าะเงินจากพี่มาได้ ๒๐๐ บาท.

คำว่า “เต๊าะ” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ไม่ได้กำหนดว่าเป็นคำภาษาปาก แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ กำหนดว่าเป็นคำภาษาปาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพบใช้คำว่า “เต๊าะ” ในการสนทนาที่ไม่เป็นทางการเท่านั้น คณะกรรมการฯ จึงกำหนดให้เป็นคำภาษาปาก

ตัวอย่างที่ ๓.๓๑

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ฮ้อ ว. ดี. (จ.)	**ฮ้อ** (ปาก) ว. ดี. (จ.).

คำว่า “ฮ้อ” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ไม่ได้กำหนดว่าเป็นคำภาษาปาก แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ กำหนดว่าเป็นคำภาษาปาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพบใช้คำว่า “ฮ้อ” ในการสนทนาที่ไม่เป็นทางการเท่านั้น คณะกรรมการฯ จึงกำหนดให้เป็นคำภาษาปาก

ตัวอย่างที่ ๓.๓๒

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เกือก น. รองเท้า. ลักษณะนามว่า คู่ หรือ ข้าง. ราชาศัพท์ว่า รองพระบาท หรือ ฉลองพระบาท).	**เกือก** (ปาก) น. รองเท้า, ลักษณนามว่า คู่ หรือ ข้าง, ราชาศัพท์ว่า รองพระบาท หรือ ฉลองพระบาท).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีเก็บไว้ทั้งคำว่า “เกือก” และ “รองเท้า” โดยไม่ได้ระบุว่าเป็นภาษาปากที่คำใด แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ระบุว่าคำ “เกือก” เป็นภาษาปาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคำว่า “รองเท้า” ปรากฏใช้ในคำที่เป็นทางการมากกว่าคำว่า “เกือก” คณะกรรมการฯ จึงกำหนดให้คำว่า “เกือก” เป็นคำภาษาปาก

ตัวอย่างที่ ๓.๓๓

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เจ๊ก น. เป็นคำเรียกชนชาติจีน.	**เจ๊ก** (ปาก) น. คำเรียกคนจีน.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีเก็บไว้ทั้งคำว่า “เจ๊ก” และ “จีน” โดยไม่ได้ระบุว่าเป็นภาษาปากที่คำใด แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ระบุว่าคำ“เจ๊ก” เป็นภาษาปาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคำว่า “จีน” ปรากฏใช้ในคำที่เป็นทางการมากกว่าคำว่า “เจ๊ก” คณะกรรมการฯ จึงกำหนดให้คำว่า “เจ๊ก” เป็นคำภาษาปาก อีกทั้งในสมัย

หลัง คำว่า “เจ๊ก” กลายเป็นคำที่มีความหมายในเชิงดูหมิ่นเชื้อชาติ จึงไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ในภาษาระดับทางการ

อย่างไรก็ตาม มีคำบางคำที่ผู้ศึกษามีความเห็นไม่ตรงกับข้อสังเกตข้างต้นว่าที่ว่าพจนา-นุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน กำหนดให้คำซึ่งไม่ได้เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตย-สถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มาเป็นคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เพราะปรากฏใช้ในบริบทที่ไม่เป็นทางการ เพราะคำว่า “ญาติกา” ที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ กำหนดให้เป็นคำภาษาปากนั้น แทบจะไม่พบใช้ในบริบทของการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการเลย หากพบก็จะไม่พบใช้เพียงลำพัง มักมีคำประกอบร่วมด้วยเป็น “ญาติโกโหติกา” เป็นต้น จึงอาจเป็นไปได้ว่าการที่คำว่า “ญาติกา” เปลี่ยนมาเป็นคำภาษาปากนั้น เพราะความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรมเป็นสำคัญ

ตัวอย่างที่ ๓.๓๔

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ญาติกา น. ญาติ.	**ญาติกา** (ปาก) น. ญาติ.

๓.๕ คำที่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ปรากฏเป็นคำภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

คำที่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ปรากฏเป็นคำภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ คือ คำที่ไม่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ และระบุว่าเป็นภาษาปาก การเปลี่ยนแปลงลักษณะดังกล่าวนี้อาจเรียกได้ว่า คำเกิดใหม่ในภาษา

ผลการศึกษาพบคำที่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ปรากฏเป็นคำภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ พบจำนวน ๗๖๖ คำ แบ่งตามตัวอักษรได้ดังนี้

อักษร ก จำนวน ๗๕ คำ ได้แก่ ก๊ง, กฎบัตรกฎหมาย, กดน้ำ, ก้นกุฏิ, ก้นครัว, ก้นร้อน, ก้นหนัก, กบแจะ, กระจิ๋วหลิว, กระเจี๊ยว, กระฉอก, กระฉอกกระแฉก, กระดึ๊กระด๊า, กระดูกขัดมัน, กระเด้ง, กระแดะกระแด๋, กระติ๊ดเดียว, กระติ๊ดหนึ่ง, กระทบไหล่, กระเทือนซาง, กระบอกเสียง, กระเป๋าฉีก, กระเป๋าตุง, กระเป๋าเบา, กระเป๋าแฟบ, กระเป๋าหนัก, กระเป๋าแห้ง, กระผีกริ้น, กระสุนโดด, กระสุนแตก, กระสุนปราย, กราวรูด, กรึ๊บ, กล้วย ๆ, กลืนไม่ลง, ก๊วน, ก๊อก ๆ แก๊ก ๆ, กองพะเนิน, กองพะเนินเทินทึก, ก๊อบปี้, กะซวก, กะดึ๊กะด๊า, กะตั๊ก, กะตั๊ก ๆ, กะเปิ๊บกะป๊าบ, กะลาหัว, กัดติด, กัดไม่ปล่อย, ก้านยาว, การเมือง, การ์ด, กินขาด, กินบ้านกินเมือง, กินปิ่นโต, กินไม่ลง, กินรวบ, กิโล-, กิ๋น, เก๊กหน้า, เกณฑ์ทหาร, เก็บดอกไม้, เกเรเกตุง, เกเรเกเส, เก๊ะ, เก๋า ๒, เก๋ากึ๋ก, เก๋ากึ๊ก, เกิดสูรย์, แก่ดีกรี, แก๊ง, โกหกโกไหว้, โกหกพกลม, ไก่นา ๑, ไกโห่, ไกด์

อักษร ข จำนวน ๓๕ คำ ได้แก่ ขนานใหญ่, ข่มหมู, ขยายขี้เท่อ, ขอบอกขอบใจ, ขัดตะหมาด, ขัดลำกล้อง, ขับขี่, ขาใหญ่, ขิก, ขี้กะโล้โท้, ขี้เกียจ, ขี้คร้าน, ขี้โคล, ขี้ตะไคร่, ขี้ตา, ขี้ตาเล็น, ขี้ตืน, ขี้ตู่, ขี้ถัง, ขี้ผง, ขี้ฝุ่น, ขี้เมฆ, ขี้หดตดหาย, ขี้หมา, ขี้หมูขี้หมา, ขี้ใหม่หมาหอม, ขึ้นเขียง, ขึ้นคาน, ขึ้นโต๊ะ, ขึ้นหิ้ง, ขุนน้ำขุนนาง, เข้าโลง, เข้าไส้, ไขมัน, ไขลาน

อักษร ค จำนวน ๑๘ คำ ได้แก่ คดีดำ, คดีแดง, ครึ่งซีก, ควักกะปิ, ควายเหล็ก, คอทองแดง, คอหนัง, คัสซี, คิดบัญชี, คิว ๑, คุณชาย, คุณ-, คุณหญิง, คุมเหง, คุยเขื่อง, คุยโต, คู่ซี้, เค้ง

อักษร ฆ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ฆ่าแกง

อักษร ง จำนวน ๖ คำ ได้แก่ งมโข่ง, งอขี้กล้อง, งี่เง่า, เงินเก๊, เงินดาวน์, เงินหลวง

อักษร จ จำนวน ๒๗ คำ ได้แก่ จดไม่ลง, จดหมายเวียน, จนด้วยเกล้า, จบเห่, จ่อคิว, จองตั๋ว, จักแหล่น, จั๊กแหล่น, จัง, จังหนับ, จั๋ง ๑, จังหวะจะโคน, จับเข่าคุยกัน, จับหัวเข่าพูด, จางปาง, จ่ายสด, จ๋ำหนับ, จี้ ๒, จี้เส้น, จูบฝุ่น, เจ๊กตื่นไฟ, เจ๋ง, เจ้าถิ่น, เจีย, เจียมสังขาร, เจี๊ยว ๑, เจี๊ยว ๒

อักษร ฉ จำนวน ๕ คำ ได้แก่ ฉบับกระเป๋า, ฉลองศรัทธา, ฉาบหน้า, ฉายซ้ำ, ฉายหนัง

อักษร ช จำนวน ๑๑ คำ ได้แก่ ชะแล็ก, ชั่วโมงบิน, ช่างฟิต, ช่างปะไร, ชายกระเบน, ชาวเขา, ชาวรั้วชาววัง, ชุ่ำปอด, เชลแล็ก, เชื่อมือ, เชียด

อักษร ซ จำนวน ๓ คำ ได้แก่ ซึมกะทือ, เซี้ยว, แซ็ว

อักษร ญ จำนวน ๓ คำ ได้แก่ ญาติกาญาติโก, ญาติโกโหติกา, ญาติมิตร

อักษร ด จำนวน ๑๔ คำ ได้แก่ ด๊ก ๆ, ดนโด่, ดับจิต, ดี๊ด๊า, ดึ๋ง, เด็ดสะระตี่, เด็ดหัว, เดนคน, เดนมนุษย์, เดนตาย, เดือนคี่, เดือนคู่, โดนดี, ได้สติ

อักษร ต จำนวน ๔๑ คำ ได้แก่ ตบเท้า, ต้มจนสุก, ต้มเสียสุก, ตมูก, ตรัสรู้, ตลาดวิชา, ต่อกร, ตอกหน้า, ตะบันราด, ตะบี้ตะบัน, ตะบึงตะบอน, ตะบุ้ย, ตะบุ้ย ๆ, ตะเบ๊ะ, ตะลอน, ตะลอน ๆ, ตั้งท้อง, ตัดช่องย่องเบา, ตับแลบ, ตัวเงินตัวทอง, ตัวสำคัญ, ตัวเอง, ตั๋วทนาย, ตากล้อง, ตาน้ำข้าว, ตายเรียบ, ติดเชื้อ, ติ๊ดเดียว, ติ๊ดหนึ่ง, ตีข่าว, ตีทะเบียน, ตีนผี, ตื๊อ, เต็มเปา, เต็มรัก, เตะโด่ง, เตะฝุ่น, เตาอบ, โต้รุ่ง, โต๊ด, ไต๋

อักษร ถ จำนวน ๘ คำ ได้แก่ ถนัดถนี่, ถอยรถ, ถ่ายภาพยนตร์, ถึงว่า, ถือบวช, ถูกเส้น, แถลงคารม, ไถ่บาป

อักษร ท จำนวน ๒๙ คำ ได้แก่ ทนายหน้าหอ, ทรงกรม, ทรานซิสเตอร์, ทหารกองประจำการ, ทหารเกณฑ์, ทองหยอง, ทองแดง ๔, ทะแม่ง, ทะแม่ง ๆ, ทะร่อทะแร่, ทะร่อท่อแร่,

ทะลึ่ง, ท่าเดียว, ท่านชาย, ท่านหญิง, ทำเจ็บ, ทำเสียเจ็บ, ทำเอาเจ็บ, ทิ้งทวน, ที่ดินส.ป.ก., ทึ่ม, ทุกวี่ทุกวัน, ทุเรศ ๑, ทู่ซี้, เทกระจาด, เทน้ำเทท่า, เทียด, เทียบเชิญ, โทษโพย

อักษร ธ จำนวน ๒ คำ ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย, ธุร-

อักษร น จำนวน ๒๒ คำ ได้แก่ น.ส. ๓, นอตหลุด, นอนตาไม่หลับ, นอนตีพุง, นั่งขัดตะหมาด, นั่งขัดสมาธิ, นั่งเทียน, นั่นไง, นั่นปะไร, นั่นเป็นไร, นางโลม, น้ำแข็งแห้ง, น้ำลายสอ, น้ำลายหก, น้ำลายไหล, น้ำไหลไฟดับ, นิยมนิยาม, นีออน, นู้น, ในไส้, ในกรม, ในหลวง

อักษร บ จำนวน ๓๘ คำ ได้แก่ บึ้งเบ็ง, บทบาทมาก, บรม-, บรรดามี, บรรลุโสดา, บ๊วย ๒, บอกยี่ห้อ, บ๊อง, บ๊อง ๆ, บ้อม, บั้นท้าย, บานตะเกียง, บานตะโก้, บานตะไท, บานเบอะ, บานเบิก, บานเบียง, บานแบะ, บานพับขา, บ้าร่าท่า, บุโรทั่ง, เบอร์, เบ้อเร่อ, เบ้อเร่อเท่อ, เบ้อเริ่ม, เบ้อเริ่มเทิ่ม, เบ๊อะ, เบ๊อะบ๊ะ, แบกะดิน, แบไต๋, แบงก์, โบราณ-, ใบกองเกิน, ใบขับขี่, ใบฎีกา, ใบเบิกทาง, ใบเหลือง, ใบอนุญาตขับขี่

อักษร ป จำนวน ๓๘ คำ ได้แก่ ประชาชี, ประดามี, ปร๊าด, ปรู๊ฟ, ปลดเกษียณ, ปลดเกษียณอายุ, ปลดทุกข์, ปล้นสวาท, ปล่อยไก่, ปอดเหล็ก, ปัญหาโลกแตก, ปั่นหัว, ปั๊ม, ปั๊มน้ำมัน, ป่าดงพงไพร, ปิดกล้อง, ปิดฉาก, ปิดสำนวน, ปิดหีบไม่ลง, ปีมะโว้, ปีกหัก, ปุ๋ยเคมี, ปุ๋ยวิทยาศาสตร์, ปุโลปุเล, เป็นกรด, เป็นบ้า, เป็นไรไป, เป็นอัตรา, เป่าแตร, เป่าปี่, เป่าฝุ่น, เปิดกล้อง, เปิดบัญชี, เปี๊ยบ, แป๊บ ๆ, แปะโป้ง, โปเก, ไปค้าถ่าน

อักษร ผ จำนวน ๒๓ คำ ได้แก่ ผ่อนส่ง, ผ้าขาวม้า, ผ้าเหลือง, ผ้าเหลืองร้อน, ผิดสี, ผิดเส้น, ผิดหู, ผี, ผีทะเล, ผีเสื้อราตรี, ผีห่า, ผู้กว้างขวาง, ผู้แทน, ผู้แทนราษฎร, ผูกปิ่นโต, เผาจริง, เผาหลอก, เผื่อเหนียว, แผ่กระจาด, แผ่สองสลึง, แผ่หลา, แผลงฤทธิ์, แผลงฤทธิ์แผลงเดช

อักษร ฝ จำนวน ๖ คำ ได้แก่ ฝนสั่งฟ้า, ฝรั่งมังคา, ฝักถั่ว, ฝันกลางวัน, ฝากท้อง, ฝากไว้ก่อน

อักษร พ จำนวน ๒๓ คำ ได้แก่ พยุพยุง, พระยาเทครัว, พลิกกระเป๋า, พอกันที, พอการ, พอหอมปากหอมคอ, พ่อลิ้นทอง, พ่อเล้า, พะเนินเทินทึก, พ่ะย่ะค่ะ, พับฐาน, พากย์หนัง, พาลกระแซง, พิธีแตก, พิมพ์ลายนิ้วมือ, พิลึกกึกกือ, พิลึกพิลั่น, พิษสง, พี่เบิ้ม, พุทธกาล, พูดจนลิงหลับ, แพขนานยนต์, ไพ่ไฟ

อักษร ฟ จำนวน ๗ คำ ได้แก่ ฟรีบาร์, ฟ้องกลับ, ฟาด, ฟาดหัว, เฟี้ยว, แฟน, ไฟจุกตูด

อักษร ภ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ภบท. ๕

อักษร ม จำนวน ๓๑ คำ ได้แก่ มงคลแฝด, มดหมอ, มนุษย์มนา, มรรคผล, ม้วนเสื่อ, มอเตอร์ไซค์, ม่อยกระรอก, มารคอหอย, มารหัวขน, มีท้องมีไส้, มุ้งสายบัว, มุดหัว, มุมกลับ, มู่เล่, เม็ดเงิน, เม็ดดี, เม็ดละมุด, เม้ม ๒, เมาดิบ, เมืองนอก, แม่เล้า, โมเย, ไม่กี่น้ำ, ไม่เต็มเต็ง, ไม่เต็มบาท, ไม่เต็มหุน, ไม่ถูกโรคกัน, ไม่มีวันเสียละ, ไม่ลงโบสถ์กัน, ไม่หือไม่อือ, ไม้บรรทัด

อักษร ย จำนวน ๑๖ คำ ได้แก่ ยกเครื่อง, ยกเค้า, ยกธงขาว, ยกนิ้ว, ยกยอปอปั้น, ยกใหญ่, ย้อมแมวขาย, ยักกระสาย, ยัวะ, ยาไส้, ยี่หระ, ยุ่งขิง, เย็ด, เย็บปาก, เยี่ยว, แย็บ

อักษร ร จำนวน ๔๖ คำ ได้แก่ รถเครื่อง, รถเจ๊ก, รถตุ๊ก ๆ, รถถีบ, รถทัวร์, รถแท็กซี่, รถบ้าน, รถสองล้อ, รถหลวง, รถหวอ, รนหาที่, รวบยอด, ร่วมรส, ร่วมรสรัก, ร่วมรัก, ร่วมวงศ์ไพบูลย์, ร่วมสังฆกรรม, ร้อนที่, ร้อนผ้าเหลือง, รอบจัด, รอบเดือน, ร้อยทั้งร้อย, ร้อยแปด, ร้อยแปดพันเก้า, ร้อยสีพันอย่าง, ร้อยสีร้อยอย่าง, ร้อยเอ็ดเจ็ดพระนคร, ร้อยเอ็ดเจ็ดย่านน้ำ, ร้อยเอ็ดเจ็ดหัวเมือง,

ระยำตำบอน, รักษายี่ห้อ, รัดเข็มขัด, รับเชิง, รำพัด, ร่ำสุรา, รู้อยู่, รูดทรัพย์, เรียงเบอร์, เรียงเม็ด, เรี่ยมเร้, เรี่ยมเร้เรไร, เรือบิน, เรือบี๋อ, เรือพ่วง, แรงเหวี่ยง, โรงพัก

อักษร ล จำนวน ๓๕ คำ ได้แก่ ล้งเล้ง, ลมใส่, ล้วงคอ, ล้วงคองูเห่า, ลอยดอก, ลอยลำ, ลักไก่, ลักเพศ, ลาพรรษา, ลาโรง, ลายเซ็น, ลายมือชื่อ, ลุโสดา, ลุ้น, ลูกกะจ๊อก, ลูกจ๊อก, ลูกขนไก่, ลูกตะกั่ว, ลูกทัพฟ้า, ลูกน้อง, ลูกน้ำเค็ม, ลูกประดู่, ลูกพี่, ลูกยอ, ลูกเล่น, ลูกสมุน, ลูกสักหลาด, ลูกหนัง, ลูกแหง่, เล้ง, เล่นขายของ, เลิกความ, เลียแผล, ไล่ทหาร, ไล่เปิด

อักษร ว จำนวน ๒๓ คำ ได้แก่ วงศ์ทศกัณฐ์, วัดหลวง, วัดพื้น, วันดีคืนดี, วันยังค่ำ, วันแรกนา, วันแรกนาขวัญ, วัยตกกระ, วัยทอง, ว่าเข้านั่น, ว่าที่, ว่าไม่ได้, วาดลวดลาย, วิ่ง, วิดพื้น, วินาศสันตะโร, วิลิศมาหรา, วุฒิสมาชิก, แว้ด, แวดวง, แว็บ ๆ, แว่บ ๆ, โว

อักษร ศ จำนวน ๔ คำ ได้แก่ ศัพท์แสง, ศาลเตี้ย, ศาลโลก, เศษกระดาษ

อักษร ส จำนวน ๖๑ คำ ได้แก่ ส่ง ๆ, ส่งเดช, ส้นตีน, ส้นตีนส้นมือ, ส้นมือส้นตีน, สนามบิน, สมาชิกวุฒิสภา, สลบเหมือด, สวะ ๆ, สวาปาม, สองสลึงเฟื้อง, ส่อง, สะเก็ดตีนเมรุ, สะดุ้งมาร, สะเด็ดยาด, สะตี๋, สะตี๋ ๆ, สะบัดช่อ, สะบั้นหั่นแหลก, สะพานไฟ, สะวี้ดสะว้าด, สังคญาติ, สังคัง, สับหลีก, สัมพหุลา, สาธยาย, สาธุ, สาปส่ง, สามใบเถา, สามเมา, สามสลึงเฟื้อง, สารทุกข์สุขดิบ, สารพี, สิงสู่, สิ้นกรรม, สิ้นกรรมสิ้นเวร, สิ้นเวร, สิ้นเวรสิ้นกรรม, สีสา, สื่อมวลชน, สุขา, สุขี ๆ, สุโข, สุดท้ายปลายโต่ง, สุดแรงเกิด, สู้คดี, สู้ความ, สูรย์, เส้นแข็ง, เส้นผมผ่าแปด, เส้นยาแดงผ่าแปด, เสร็จกัน, เสร็จเลย, เสียชาติเกิด, เสียรูปคดี, เสียสันดาน, เสือกระดาษ, เสือเก่า, เสือหิว, โสภ-, ใส่คะแนนไม่ทัน

อักษร ห จำนวน ๗๖ คำ ได้แก่ หนอนพยาธิ, หนักกบาล, หนักกบาลหัว, หนักกะลาหัว, หนักหัว, หนักหัวกบาล, หนังเงียบ, หน้าโฉนด, หน้าแหก, หมดกรรม, หมดกรรมหมดเวร, หมดเวร, หมดเวรหมดกรรม, หมดกระเป๋า, หมดพก, หมดตูด, หมดบุญ, หมวกกันน็อก, หมอยา, หม้อคะนน, หม้อทะนน, หมาหมู่, หมาด ๆ, หม่ำ, หมื่น ๓, หมุน, หมูเขี้ยวตัน, หมู ๆ, หยำเป, หยูกยา, หลงลม, หลงลมปาก, หลบมุม, หลวงพ่อ, หล่อเหลา, หลักบ้านหลักเมือง, หลังบ้าน, หลายปีดีดัก, หวยใต้ดิน, หวยเถื่อน, หวยเบอร์, หวานคอแร้ง, หวานเย็น, ห้องเครื่อง, หั่นแหลก, หัวเก่า, หัวขี้หมา, หัวคะแนน, หัวโบราณ, หัวเราะหัวไห้, หัวสมอง, หัวสูง, หัวหมอ, ห่าลง, หายห่วง, หายใจไม่ทั่วท้อง, หุ้นลม, หูฉี่, หูไว, เหมาะเหม็ง, เหยง ๆ, เหยี่ยวข่าว, เหรอ, เหรอะ, เหล้าแห้ง, เหลิงเจิ้ง, เหอะ ๑, เหอะน่า, เหื่อ, แหกขี้ตา, แหกปาก, แหง ๆ, แหง่, แหย็ม, โหลงโจ้ง, โหวต

อักษร อ จำนวน ๓๐ คำ ได้แก่ องค-, อเนกอนันต์, อยู่อัตรา, ออกฤทธิ์, ออกลาย, ออกวัง, อัดก๊อบปี้, อัดฉีด, อัปเปหิ, อ้ายขิก, อ้ายเจี๊ยว, อิทธิฤทธิ์, อินทผาลัม, อี, อื้อซ่า, อุจจาร-, เอวัง, เอะอะมะเทิ่ง, เอาคืน, เอาใจดูหูใส่, เอาฤกษ์, เอี่ยวลม, เอื้อนวาจา, เอื้อนโอฐ ๑, โอ้โลมปฏิโลม, โอดกาเหว่า, โอดโอย, โอนชาติ, ไอ้ขิก, ไอ้เจี๊ยว

การที่คำซึ่งไม่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๔๙๓ แต่มาปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ และระบุว่าเป็นภาษาปาก นั้น อาจมีสาเหตุ ๒ ประการ คือ ๑. การเก็บคำที่มีใช้มานานและเป็นที่ยุติแล้ว และ ๒. การมีคำใหม่เพิ่มขึ้นในภาษา แบ่งเป็น ๒.๑ การสร้างคำขึ้นใหม่ และ ๒.๒ การยืมคำในภาษาอื่นมาใช้ มีรายละเอียดดังนี้

๓.๕.๑ การเก็บคำที่มีใช้มานานและเป็นที่ยุติแล้ว

คำที่มีใช้มานานและเป็นที่ยุติแล้ว หมายถึง คำที่ใช้ต่อเนื่องกันมาในสังคม และเข้าใจความหมายร่วมกัน และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคม คณะกรรมการชำระพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จึงได้เก็บเพิ่มไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยถือตามความมุ่งหมายที่ระบุไว้ในคำนำของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๑ ว่า “ควรจะได้เพิ่มเติมคำที่เกิดใหม่และใช้กันเป็นที่ยุติแล้ว เข้าไว้ด้วย ตลอดจนควรเพิ่มคำที่ควรมีแต่ยังไม่มีในพจนานุกรม เช่น สำนวนและสุภาษิตของไทยซึ่งเวลานี้อนุชนรุ่นหลัง ๆ ไม่ค่อยได้ยินและไม่เข้าใจความหมายกันแล้ว เข้าไว้ด้วย” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๘: ฌ-ญ) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำที่มีใช้มานานและเป็นที่ยุติแล้ว แต่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ยังไม่เคยได้รวบรวมไว้ มีตัวอย่างดังนี้

<u>ตัวอย่างที่ ๓.๓๕</u>

เค้ง	(ปาก) ก. เป็นคำบอกเด็กให้นอน เช่น เค้งเสีย, เคล้ง ก็ว่า.
พ่ะย่ะค่ะ	(ปาก) ว. คำรับหรือคำลงท้ายที่ผู้ชายใช้เพ็ดทูลพระราชวงศ์ที่ดำรงพระยศเจ้าฟ้า สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า พระพุทธเจ้าข้า.
มดหมอ	(ปาก) น. หมอทั่วไป.
ยุ่งขิง	(ปาก) ว. ยุ่งมาก, นุงนัง, สับสนวุ่นวาย.
หยูกยา	(ปาก) น. ยารักษาโรค.

สำนวนที่มีใช้มานานและเป็นที่ยุติแล้ว แต่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ยังไม่เคยได้รวบรวมไว้ มีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ ๓.๓๖

เก็บดอกไม้ (ปาก) น. ปัสสาวะตามพุ่มไม้ข้างทาง (ใช้แก่ผู้หญิง).

ขี้ใหม่หมาหอม (ปาก) ก. เห่อของใหม่.

ควักกะปิ (ปาก) ก. อาการที่รำเอามือวักไปวักมาอย่างคนรำไม่เป็น.

ตาน้ำข้าว (ปาก) น. คำเรียกคนผิวขาวชาวตะวันตก.

ไปค้าถ่าน (ปาก) ก. ตาย.

พระยาเทครัว (ปาก) น. ชายที่ได้หญิงเป็นภรรยาทั้งแม่ทั้งลูกหรือทั้งพี่ทั้งน้อง.

สามใบเถา (ปาก) น. เรียกพี่น้องผู้หญิง ๓ คนเรียงกันว่า สามใบเถา.

๓.๕.๒ การมีคำใหม่เพิ่มขึ้นในภาษา

เมื่อสังคมมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นก็ย่อมมีวิทยาการแขนงใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือสิ่งใหม่อื่น ๆ เพิ่มขึ้น จึงจำเป็นที่คนในสังคมจะต้องคิดสร้างคำขึ้นมาเพื่อใช้เรียกแทนสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น หรือยืมคำในภาษาอื่นที่ติดต่อสัมพันธ์ด้วยมาใช้สื่อสารกันในสังคม คำซึ่งเกิดจากสาเหตุดังกล่าวนี้อาจเรียกได้ว่า คำเกิดใหม่ในภาษา แบ่งเป็น ๑. การสร้างคำใหม่ และ ๒. การยืมคำในภาษาอื่นมาใช้

๓.๕.๒.๑ การสร้างคำขึ้นใหม่

การสร้างคำขึ้นใหม่เกิดจากการมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น จึงทำให้มีการบัญญัติคำขึ้นมาใช้เรียกสิ่งนั้นเพื่อให้เพียงพอแก่การสื่อสาร จิระพรรณ ดีพลงาม (๒๕๔๑: ๖) กล่าวไว้ว่า “เมื่อสังคมเจริญขึ้น มีการผลิตสิ่งใหม่ ๆ ตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ จึงจำเป็นต้องสร้างคำใหม่เพื่อใช้เรียกสิ่งต่าง ๆ ให้เพียงพอแก่การสื่อสาร”

คำที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เรียกสิ่งที่เกิดใหม่ในสังคม มีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ ๓.๓๗

น้ำแข็งแห้ง (ปาก) น. น้ำแข็งก้อนเล็ก ๆ ใส่แก้วเป็นต้น ไม่ใส่น้ำ.

แพขนานยนต์ (ปาก) น. เรือบรรทุกคนโดยสาร รถยนต์ หรือสิ่งของข้ามฟาก มีลักษณะคล้ายแพขนาดใหญ่

รถทัวร์ (ปาก) น. รถปรับอากาศขนาดใหญ่ที่รับผู้โดยสารเดินทางไปยังต่างจังหวัด.

รถแท็กซี่ (ปาก) น. รถยนต์รับจ้างสาธารณะ โดยสารได้ไม่เกิน ๗ คน.

รถหวอ (ปาก) น. รถดับเพลิง รถตำรวจ หรือรถพยาบาลเป็นต้นที่ติดตั้งไซเรน เพื่อเตือนให้ยวดยานอื่นหลีกทางให้.

วัยทอง (ปาก) น. วัยหมดระดู.

คำที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในบริบทที่ไม่เป็นทางการ โดยทั่วไปจะใช้คำที่ง่ายกว่าและมีพยางค์น้อยกว่า มีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ ๓.๓๘

ทหารเกณฑ์ (ปาก) น. ทหารกองประจำการ.

ใบขับขี่ (ปาก) น. ใบอนุญาตขับรถ.

ปั๊ม (ปาก) น. สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง.

โรงพัก (ปาก) น. สถานีตำรวจ.

ศาลโลก (ปาก) น. ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ.

สนามบิน (ปาก) น. ท่าอากาศยาน.

๓.๕.๒.๒ การยืมคำในภาษาอื่นมาใช้

เนื่องจากการติดต่อแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์กับชาวต่างชาติ จึงทำให้มีการยืมคำในภาษาอื่นมาใช้โดยปรับให้เข้ากับระบบทางภาษาของตน เพราะเป็นวิธีที่ง่ายและทำได้รวดเร็วกว่าการคิดสร้างคำขึ้นใหม่ โดยมีทั้งคำที่ยืมมาจากภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ภาษามลายู ภาษาบาลี เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้ศึกษาพบว่าคำที่ยืมมาใช้ในภาษาส่วนใหญ่มักเป็นคำในภาษาจีนและภาษาอังกฤษ

คำยืมจากภาษาจีน มีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ ๓.๓๙

ก๊ง (ปาก) ก. ดื่ม (ใช้แก่เหล้า) เช่น ก๊งเหล้า. (จ.).

ก๊วน (ปาก) น. กลุ่มคนที่สนิทสนมและร่วมทำกิจกรรมเดียวกันเป็นประจำ เช่น เขาสนิทกับรัฐมนตรีคนนี้เพราะเล่นกอล์ฟก๊วนเดียวกัน; กลุ่มคนที่มักก่อความวุ่นวาย เช่น ก๊วนมอเตอร์ไซค์ซิ่ง ก๊วนกวนเมือง.

เก๊ะ (ปาก) น. ลิ้นชัก เช่น เงินทอนอยู่ในเก๊ะ. (จ.).

ตื๊อ (ปาก) ก. รบเร้าจะเอาให้ได้, เซ้าซี้รบกวนร่ำไป. (จ. ตื๊อ ว่ากวนใจ).

ไต๋ (ปาก) น. กลเม็ด, ทีเด็ด, ความลับ, เจตนาแท้จริงซึ่งซ่อนเร้นไว้; ไพ่ตัวสำคัญซึ่งปิดไว้ไม่ให้คู่แข่งรู้. (จ.).

บ๊วย ๒ (ปาก) ว. ที่สุดท้าย, ล้าหลังที่สุด. (จ.).

คำยืมจากภาษาอังกฤษ มีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ ๓.๔๐

ก๊อบปี้ (ปาก) น. ลักษณนามเรียกสำเนาหนังสือ เช่น ก๊อบปี้หนึ่ง สำเนา ๒ ก๊อบปี้. ก. ทำสำเนา, คัดลอก, เช่น คุณก๊อบปี้งานในเอกสารนี้ด้วย, ลอก, เลียน, เช่น อย่าก๊อบปี้งานของคนอื่น.

การ์ด (ปาก) น. บัตรเชิญในโอกาสต่าง ๆ เช่น การ์ดแต่งงาน การ์ดงานศพ.

แก๊ง (ปาก) น. กลุ่มคนที่ตั้งเป็นก๊กเป็นเหล่า (มักใช้ในความหมายไม่ดี) เช่น แก๊งโจร แก๊งอันธพาล; กลุ่มคนที่ประพฤติตนไม่ดี เช่น ในซอยนี้มีแก๊งติดยา ฉันจึงไม่กล้าเดินเข้าไปคนเดียว. (อ. gang).

ทรานซิสเตอร์ (ปาก) น. เครื่องรับวิทยุกระเป๋าหิ้วขนาดเล็กที่ใช้วงจรทรานซิสเตอร์. (อ. transistor).

เบอร์ (ปาก) น. หมายเลขลำดับ. (ตัดมาจาก number).

แบงก์ (ปาก) น. ธนาคาร เช่น เอาเงินไปฝากแบงก์. (อ. bank); ธนบัตร เช่น แบงก์ใบละ ๑๐๐. (อ. bank note).

ปรู๊ฟ (ปาก) ก. พิสูจน์อักษร.

ปั๊ม น. (ปาก) สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง, เรียกเต็มว่า ปั๊มน้ำมัน.

แฟน (ปาก) น. ผู้นิยมชมชอบ เช่น แฟนเพลง แฟนภาพยนตร์ แฟนมวย, ผู้เป็นที่ชอบพอรักใคร่, คู่รัก, สามีหรือภรรยา.

มอเตอร์ไซค์ (ปาก) น. จักรยานยนต์, รถที่มีล้อ ๒ ล้อเหมือนกับรถจักรยานขับเคลื่อนด้วยกำลังเครื่องยนต์, รถเครื่อง ก็ว่า.

โหวต (ปาก) ก. ออกเสียงลงคะแนน. (อ. vote).

โฮเต็ล (ปาก) น. โรงแรม, ที่พักคนเดินทาง. (อ. hotel).

คำยืมจากภาษามลายู มีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ ๓.๔๑

ตะเบ๊ะ (ปาก) ทำความเคารพอย่างคนในเครื่องแบบ คือ ทำวันทยหัตถ์ [เทียบ ม. angkat tabek ว่า วันทยหัตถ์ (angkat ว่า ยกขึ้น tabek เป็นคำทักทายที่ผู้น้อยใช้กับผู้ใหญ่)]

คำยืมจากภาษาบาลี มีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ ๓.๔๒

สัมพหุลา (ปาก) ว. รวมปะปนกันหลาย ๆ อย่าง เช่น งานสัมพหุลาเต็มไปหมด ทำไม่ไหวหรอก, สรรพหุลา ก็ว่า. (ป.).

การศึกษาและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ พบว่ามีคำที่ระบุให้เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ จำนวน ๑๓๗ คำ และในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๑,๒๑๖ คำ ซึ่งมีคำที่ระบุให้เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ จำนวน ๑,๐๓๙ คำ โดยมีการเปลี่ยนแปลง ๕ ลักษณะ เรียงจากที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้

๑. คำที่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ปรากฏเป็นคำภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๗๖๖ คำ

๒. คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๓๔๘ คำ

๓. คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ จำนวน ๑๐๒ คำ

๔. คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๒๙ คำ

๕. คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๖ คำ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำที่พบ

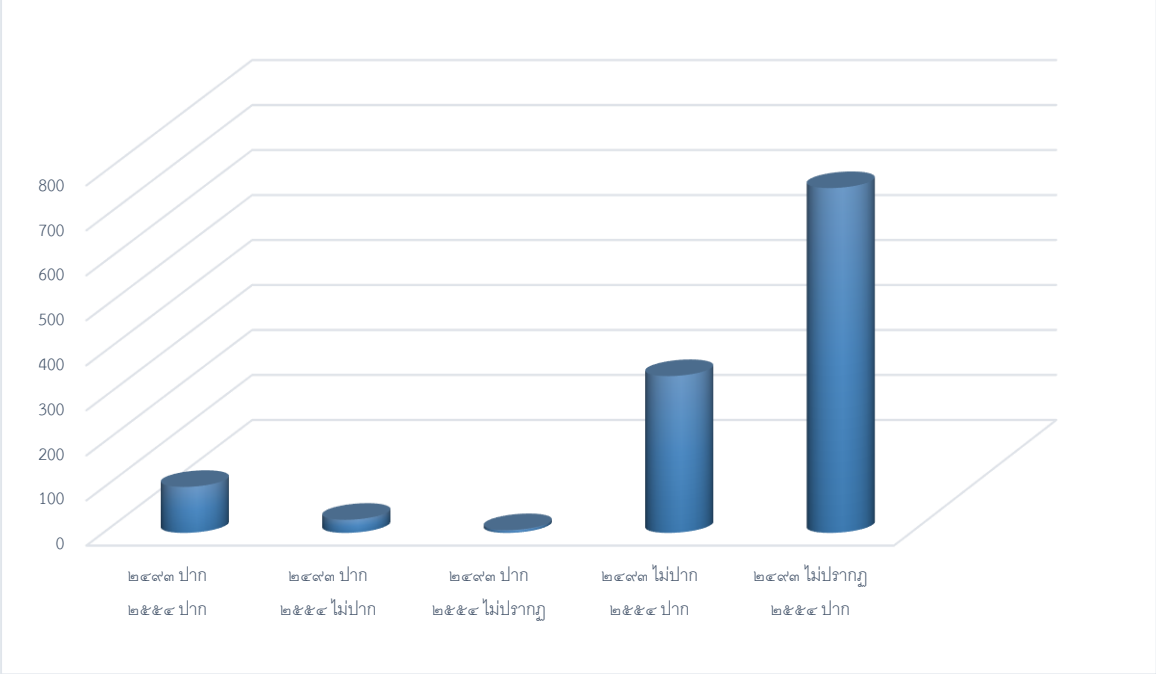

สาเหตุที่คำในพจนานุกรมทั้ง ๒ ฉบับยังคงเป็นภาษาปากเหมือนกัน อาจเกิดจากการที่คำเหล่านั้นยังคงปรากฏใช้ในภาษาระดับไม่เป็นทางการมาจนถึงปัจจุบัน และเกิดจากความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรมที่มีมติให้เก็บคำเหล่านั้นไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาความหมายของคำเก่าที่ปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณ

สาเหตุที่มีคำซึ่งเป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ อาจเกิดจากการที่ความหมายของคำเดิมซึ่งเป็นภาษาปากได้ย้ายไปอยู่ที่คำซึ่งเพิ่มขึ้นใหม่ คำเดิมจึงไม่เป็นภาษาปากอีกต่อไป เกิดจากความนิยมในการใช้ภาษา จึงทำให้คำที่เคยเป็นภาษาปากเปลี่ยนไปเป็นคำที่ใช้กันทั่วไป ไม่เป็นภาษาปากอีก และเกิดจากความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรม

ที่มีมติให้เก็บคำเหล่านั้นไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาความหมายของคำเก่าที่ปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณ

สาเหตุที่มีคำซึ่งเป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ อาจเกิดจากความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรมที่มีมติให้เก็บคำเหล่านั้นไว้เฉพาะคำที่เป็นที่นิยมใช้ในภาษาหรือยังปรากฏการใช้ในภาษา คำที่ไม่นิยมใช้หรือไม่มีผู้ใช้ก็ตัดออกไป และมีความเห็นให้ตัดคำหยาบซึ่งคณะกรรมการฯ ไม่เห็นควรให้เก็บไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ออกไป และเกิดจากความผิดพลาดในการจัดทำต้นฉบับ

สาเหตุที่มีคำซึ่งไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ อาจเกิดจากการที่คำเดิมมีการเพิ่มความหมายใหม่ที่เป็นภาษาปาก และเกิดจากความเห็นของคณะคณะกรรมการชำระพจนานุกรมที่พิจารณากำหนดว่าคำใดควรเป็นภาษาปาก โดยพิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ทางด้านภาษาไทย

สาเหตุที่มีคำซึ่งไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ปรากฏเป็นคำภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ อาจเกิดจากการเพิ่งเก็บคำที่มีใช้มานานและเป็นที่ยุติแล้วไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตย-สถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เกิดจากการสร้างคำขึ้นใหม่ในภาษาเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้ และเกิดจากการยืมคำในภาษาอื่นมาใช้เพื่อเรียกสิ่งที่เกิดขึ้นมาใหม่ในสังคมไทย เนื่องจากในระยะแรกยังสร้างศัพท์และบัญญัติศัพท์ไม่ทันกับการนำไปใช้

อนึ่ง จากข้อสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำส่วนใหญ่เกิดจากความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะกรรมการฯ เป็นผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงในการจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน การพิจารณากำหนดนิยามศัพท์ การเพิ่มคำใหม่ การตัดคำออก หรือการกำหนดรูปแบบ จึงอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ

บทที่ ๔
การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย

การเปลี่ยนแปลงทางภาษาไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับจำนวนคำเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นกับความหมายได้ด้วย ดังที่จิระพรรณ ดีพลงาม (๒๕๔๑: ๒) กล่าวไว้ว่า “นอกจากการเปลี่ยนแปลงในด้านจำนวนคำและการสะกดการันต์แล้ว การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำก็อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย” สอดคล้องกับที่กล่าวไว้ในคำนำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ เมื่อพิมพ์ครั้งที่ ๑ ว่า “ภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีทั้งคำที่เกิดขึ้นใหม่ คำที่อาจตายไป คำที่มีความหมายขยายขึ้นหรือแคบลง” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ก)

ในบทนี้ ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำภาษาปากที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายอย่างไร ทั้งนี้ ผู้ศึกษาจะนำคำภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรมทั้ง ๒ ฉบับมาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย และจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำในบทที่ ๓ ผู้ศึกษาจะนำเฉพาะ ๓ ลักษณะที่พบมาวิเคราะห์ ได้แก่ ๑. คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ จำนวน ๑๐๒ คำ ๒. คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๒๙ คำ และ ๓. คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๓๔๘ คำ รวมทั้งสิ้น ๔๗๙ คำ

๔.๑ คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ

ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้งในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ผู้ศึกษาจะนำเฉพาะความหมายที่ปรากฏอยู่หลังวงเล็บปากซึ่งมีความหมายเป็นภาษาปากมาวิเคราะห์เท่านั้น และในการยกตัวอย่างนิยามศัพท์ที่มาจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ผู้ศึกษาจะใช้เครื่องหมายจุดไข่ปลา ๓ จุด (...) เพื่อแทนความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกับภาษาปาก

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ พบทั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ จำนวน ๑๐๒ คำ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ๓ ลักษณะ คือ ๑. ความหมายแคบเข้า จำนวน ๑๓ คำ ๒. ความหมายกว้างออก จำนวน ๑๑ คำ และ ๓. ความหมายย้ายที่ จำนวน ๓ คำ และพบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย จำนวน ๗๕ คำ

๔.๑.๑ ความหมายแคบเข้า

ผู้ศึกษาพบว่าคำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับมีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า จำนวน ๑๓ คำ ได้แก่ กระเดือก, กะหร่อง, กัน ๑, ขี้ไช้, ขี้ซ้าย, เค้เก้, แจ๊ด, แจดแจ้, ชะดีชะร้าย, ที่ไหนได้, แป๊ะ, มลโค, อุตุ ๒

ตัวอย่างที่ ๔.๑

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กระเดือก ... (ปาก) ก. กลืน, กลืนอย่างลำบาก, เช่น เต็มกระเดือก.	**กระเดือก ๒** (ปาก) ก. กลืนอย่างลำบาก เช่น กระเดือกไม่ลงคอ เต็มกระเดือก.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “กระเดือก” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า กลืน และ กลืนอย่างลำบาก แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ คำว่า “กระเดือก” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า กลืนอย่างลำบาก เพียงความหมายเดียว และเป็นความหมายที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้นเพราะอธิบายถึงอาการที่กลืนลงไปอย่างยากลำบาก จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า

ตัวอย่างที่ ๔.๒

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เค้เก้ (ปาก) ว. ไม่เป็นท่า.	**เค้เก้** (ปาก) ว. ไม่เป็นท่า (ใช้แก่อาการหกล้มหรือนอนเป็นต้น) เช่น หกล้มเค้เก้ นอนเค้เก้.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า ไม่เป็นท่า ซึ่งเป็นความหมายอย่างกว้าง ๆ ไม่ได้ระบุว่าใช้แก่อาการใด ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ แม้ว่าจะมีความหมายเป็นภาษาปากเหมือนกันว่า ไม่เป็นท่า แต่มีการระบุเฉพาะเจาะจงว่าใช้แก่อาการหกล้มหรือนอนเป็นต้น จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า

ตัวอย่างที่ ๔.๓

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
แจ๊ด (ปาก) ว. จัด, ยิ่ง, ใช้สำหรับสีแดงหรือรส).	**แจ๊ด** (ปาก) ว. จัด, ยิ่ง, ในคำว่า แดงแจ๊ด.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า จัด, ยิ่ง ซึ่งระบุว่าใช้ได้ทั้งกับสีแดงและรสชาติ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ แม้ว่าจะมีความหมายเป็นภาษาปากเหมือนกันว่า จัด, ยิ่ง แต่ระบุว่าใช้สำหรับสีแดงเท่านั้น ไม่ได้ใช้กับรสชาติเหมือนอย่างในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แล้ว จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า

ตัวอย่างที่ ๔.๔

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
แป๊ะ (ปาก) น. คนแก่, ชื่อเพลงทำนองหนึ่ง.	**แป๊ะ** (ปาก) น. ชายจีนแก่; ชื่อเพลงไทย อัตรา ๒ ชั้น หน้าทับปรบไก่.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “แป๊ะ” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า คนแก่ และ ชื่อเพลงทำนองหนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายอย่างกว้าง ๆ ไม่ได้ระบุเฉพาะเจาะจงว่าคนแก่นี้เป็นเพศใด หรือชนชาติใด รวมทั้งความหมายว่า ชื่อเพลงทำนองหนึ่ง ก็ไม่ได้ระบุว่าเป็นเพลงของชาติใด มีลักษณะเป็นอย่างไร แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า ชายจีนแก่ และ ชื่อเพลงไทย อัตรา ๒ ชั้น หน้าทับปรบไก่ ซึ่งเป็นความหมายที่เฉพาะเจาะจง จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า

ตัวอย่างที่ ๔.๕

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
อุตุ ๒ (ปาก) ว. สบาย, นอนใจ, หมดวิตก.	**อุตุ ๒** (ปาก) ว. สบาย (ใช้แก่กริยานอน) เช่น นอนหลับอุตุ.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “อุตุ ๒” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า สบาย นอนใจ และ หมดวิตก ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า สบาย เพียงความหมายเดียว ซึ่งระบุเฉพาะเจาะจงว่าใช้แก่กิริยานอน เช่น นอนหลับอุตุ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า

๔.๑.๒ ความหมายกว้างออก

ผู้ศึกษาพบคำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับมีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก จำนวน ๑๒ คำ ได้แก่ กงการ, กุดัง, เก๊ก, โกโรโกเต, โกโรโกโส, ไขว้เขว, คุย ๑, จ๋อง, จอด, เจ๊ง, ดวด ๑, ทึ่ง

<u>ตัวอย่างที่ ๔.๖</u>

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กงการ (ปาก) น. กิจการ.	**กงการ** (ปาก) น. กิจการ, <u>หน้าที่, ธุระ</u>, เช่น กงการอะไรของคุณ ไม่ใช่กงการของฉัน.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “กงการ” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า กิจการ เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเป็นภาษาปากเหมือนกันว่า กิจการ แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า หน้าที่ และ ธุระ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๗

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กุดัง (ปาก) น. โรงเก็บของ, โกดัง ก็เรียก.	**กุดัง** (ปาก) น. โรงเก็บสินค้าหรือสิ่งของเป็นต้น, โกดัง ก็เรียก; เรียกรถบรรทุกขนาดใหญ่ชนิดหนึ่งว่า รถกุดัง. (ม. gudang ว่า โรงงาน, โรงเก็บของ, ร้านขายของ).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “กุดัง” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า โรงเก็บของ เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเป็นภาษาปากเหมือนกันว่า โรงเก็บของ แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า คำที่ใช้เรียกรถบรรทุกขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๘

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เก๊ก (ปาก) ก. ขับไล่. (จ.).	**เก๊ก** (ปาก) ก. วางท่า; ขับไล่. (จ. เก็ก ว่า ปฏิรูป, ถอดถอน, กำจัด, ขับไล่).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “เก๊ก” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า ขับไล่ เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเป็นภาษาปากเหมือนกันว่า ขับไล่ แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า วางท่า จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๙

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
โกโรโกโส (ปาก) ว. โกรงเกรง, ไม่มั่นคง, ซวนเซ.	**โกโรโกโส** (ปาก) ว. โกรงเกรง, ไม่มั่นคง, เช่น กระท่อมโกโรโกโส; ต่ำต้อย เช่น คนโกโรโกโส.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “โกโรโกโส” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า โกรงเกรง ไม่มั่นคง และ ซวนเซ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเป็นภาษาปากเหมือนกันว่า โกรงเกรง และ ไม่มั่นคง แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า ต่ำต้อย จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๑๐

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
คุย ๑ ... (ปาก) พูดเป็นเชิงอวด.	**คุย ๑** ... (ปาก) ปรึกษาหารือ เช่น เรื่องนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	ขอคุยกันก่อนที่จะตัดสินใจ; พูดเป็นเชิงโอ้อวด เช่น เรื่องแค่นี้ทำเป็นคุย.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “คุย ๑” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า พูดเป็นเชิงอวด ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเป็นภาษาปากเหมือนกันว่า พูดเป็นเชิงอวด แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า ปรึกษาหารือ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๑๑

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
จ๋อง (ปาก) ว. หงอย, เหงา.	**จ๋อง** (ปาก) ว. หงอยเหงา, เซื่อง, ไม่กล้า, ไม่คึกคัก.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “จ๋อง” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า หงอย และ เหงา ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเป็นภาษาปากเหมือนกันว่า หงอยเหงา แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า เซื่อง ไม่กล้า และไม่คึกคัก จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๑๒

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เจ๊ง ... (ปาก) ก. จบ, ที่สุด, สิ้น, หมดสิ้น. (จ.).	**เจ๊ง** (ปาก) ก. เลิกล้มกิจการเพราะหมดทุน; สิ้นสุด. (จ.).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “เจ๊ง” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า จบ ที่สุด สิ้น และ หมดสิ้น ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเป็นภาษาปากเหมือนกันว่า สิ้นสุด แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า เลิกล้มกิจการเพราะหมดทุน จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

๔.๑.๓ ความหมายย้ายที่

ผู้ศึกษาพบคำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับมีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่ จำนวน ๒ คำ ได้แก่ ก๋า, แหงแก๋

ตัวอย่างที่ ๔.๑๓

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ก๋า (ปาก) ว. องอาจ, ร่าเริง.	**ก๋า ๑** (ปาก) ว. อาการที่ทำท่าว่าเก่ง เช่น ยืนก๋า เต้นก๋า.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ก๋า” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า องอาจ และ ร่าเริง ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า อาการที่ทำท่าว่าเก่ง เช่น ยืนก๋า เต้นก๋า ซึ่งต่างไปจากความหมายเดิม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

ตัวอย่างที่ ๔.๑๔

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
แหงแก๋ (ปาก) ว. หมดท่า.	**แหงแก๋** (ปาก) ว. แน่, แน่นอน, สิ้นสงสัย, เช่น ตายแหงแก๋ แพ้แหงแก๋.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “แหงแก๋” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า หมดท่า ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า แน่ แน่นอน และ สิ้นสงสัย ซึ่งต่างไปจากความหมายเดิม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

๔.๒ คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำที่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ผู้ศึกษาจะนำความหมายทั้งหมดที่ปรากฏอยู่หลังคำตั้งมาใช้วิเคราะห์ เพราะต้องการทราบว่ามีความหมายใดบ้างที่เพิ่มขึ้น ลดลง หรือเปลี่ยนแปลงไปจากความหมายเดิม

ผลการศึกษาและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำที่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๒๙ คำ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ๓ ลักษณะ คือ ๑. ความหมายแคบเข้า จำนวน ๕ คำ ๒. ความหมายกว้างออก จำนวน ๑ คำ และ ๓. ความหมายย้ายที่ จำนวน ๑ คำ และไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย จำนวน ๒๒ คำ

๔.๒.๑ ความหมายแคบเข้า

ผู้ศึกษาพบว่าคำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า จำนวน ๕ คำ ได้แก่ กรวดน้ำ, กะลา ๑, เกร่อ, จ้ำจี้, พุ่ง

ตัวอย่างที่ ๔.๑๕

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กรวดน้ำ ก. แผ่ส่วนบุญด้วยพิธีหลั่งน้ำ. (ปาก) ตัดขาด เช่น กรวดน้ำร่ำว่าด่าประจาน.	**กรวดน้ำ** ก. แผ่ส่วนบุญด้วยวิธีหลั่งน้ำ.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “กรวดน้ำ” มีความหมายว่า แผ่ส่วนบุญด้วยพิธีหลั่งน้ำ และ ตัดขาด ซึ่ง ตัดขาด เป็นความหมายที่เป็นภาษาปาก ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายว่า แผ่ส่วนบุญด้วยวิธีหลั่งน้ำ เพียงความหมายเดียว จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้าเพราะมีความหมายน้อยลง โดยเฉพาะความหมายว่า ตัดขาด ที่เป็นภาษาปากหายไป แต่ไปปรากฏที่คำว่า “กรวดน้ำคว่ำกะลา, กรวดน้ำคว่ำขัน” ซึ่งเป็นคำที่เก็บเพิ่มขึ้นใหม่แทน

ตัวอย่างที่ ๔.๑๖

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กะลา ๑ น. ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว ซึ่งผ่าครึ่งซีกที่มีรู เรียกว่า กะลาตัวผู้ เพราะเป็นส่วนบนของลูกมะพร้าว ซีกที่ตัน เรียกว่า	**กะลา ๑** น. ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว ถ้าผ่าซีก ซีกที่มีตา เรียกว่า กะลาตัวผู้ ซีกที่ตัน เรียกว่า กะลาตัวเมีย; เรียกชาม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กะลาตัวเมีย; ถ้วยชามชนิดหนึ่งรูปคล้ายกะลา เรียกว่า ชามกะลา ถ้วยกะลา; เรียกผมที่ตัดเป็นรูปคล้ายกะลาครอบว่า หมวกกะลา; (ปาก) กะโหลกศีรษะใช้ในที่ไม่สุภาพ เช่นว่า ไม่เจียมกะลาหัว. (สำ) ว. เลว เช่น เก่ากะลา.	เนื้อกระเบื้อง รูปร่างคล้ายกะลา ด้านนอก บ.สีน้ำตาลแก่ ด้านในสีขาว เขียนลายสีคราม มีขนาดต่าง ๆ กัน ว่า ชามกะลา; เรียกผมที่ตัดเป็นรูปกะลาครอบ ว่า ผมทรงกะลาครอบ; เรียกหมวกที่มีรูปคล้ายกะลาครอบ ว่า หมวกกะลาหรือ หมวกกะลาครอบ.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “กะลา ๑” มีความหมายว่า ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว ถ้วยชามที่มีรูปร่างคล้ายกะลา ผมที่ตัดเป็นรูปคล้ายกะลาครอบ กะโหลกศีรษะ และ เลว ซึ่งความหมายว่า กะโหลกศีรษะ เป็นความหมายที่เป็นภาษาปาก ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีเพียงความหมายว่า ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว ถ้วยชามที่มีรูปร่างคล้ายกะลา และผมที่ตัดเป็นรูปคล้ายกะลาครอบ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้าเพราะมีความหมายน้อยลง โดยเฉพาะความหมายว่า กะโหลกศีรษะ ที่เป็นภาษาปากหายไป แต่ไปปรากฏที่คำว่า “กะลาหัว” ซึ่งเป็นคำที่เก็บเพิ่มขึ้นใหม่และเป็นภาษาปากแทน

ตัวอย่างที่ ๔.๑๗

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เกร่อ (ปาก) ว. มาก, ฟูมฟาย.	**เกร่อ** ว. ลักษณะบางอย่างที่เกี่ยวกับเรื่องกิน เรื่องใช้เป็นต้นที่คนโดยมากมักทำกัน เช่น กินกันเกร่อ เที่ยวกันเกร่อ ใช้กันเกร่อ.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “เกร่อ” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า มาก และ ฟูมฟาย ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายไปในทำนองเดียวกันว่า มาก แต่มีการระบุเฉพาะเจาะจงว่าใช้กับลักษณะที่เกี่ยวกับเรื่องกินเรื่องใช้ที่คนโดยมากมักทำกัน เช่น กินกันเกร่อ ใช้กันเกร่อ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า

ตัวอย่างที่ ๔.๑๘

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
จ้ำจี้ น. การเล่นของเด็กชนิดหนึ่ง. (ปาก) ว. ซ้ำ ๆ ซาก ๆ. จ้ำจี้จ้ำไช ก็ว่า.	**จ้ำจี้** น. การเล่นชนิดหนึ่งของเด็ก.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “จ้ำจี้” มีความหมายว่า การเล่นของเด็กชนิดหนึ่ง และมีความหมายเป็นภาษาปากว่า ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายว่า การเล่นชนิดหนึ่งของเด็ก เพียงความหมายเดียว จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้าเพราะมีความหมายน้อยลง โดยเฉพาะความหมายว่า ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ที่เป็นภาษาปากหายไป แต่ไปปรากฏความหมายลักษณะเดียวกันที่คำว่า “จ้ำจี้จ้ำไช” ซึ่งเก็บเพิ่มเข้ามาใหม่แทน

ตัวอย่างที่ ๔.๑๙

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
พุ่ง ก. ซัดของยาว ๆ ออกไปโดยแรง, ปล่อยออกไปโดยตรง. โดยปริยายหมายความว่า หมายตรงไป; (ปาก) สุ่ม ๆ.	**พุ่ง** ก. ทำให้เคลื่อนตรงไปโดยแรงและเร็ว เช่น พุ่งตัว พุ่งหอก พุ่งกระสวย, มุ่งตรงไป เช่น พุ่งความสนใจ, อาการที่น้ำหรือไฟพวยพุ่งออกไป เช่น น้ำพุ่ง แสงไฟฉายพุ่งเป็นลำออกไป.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “พุ่ง” มีความหมายว่า ซัดของยาว ๆ ออกไปโดยแรง ปล่อยออกไปโดยตรง หมายตรงไป และ สุ่ม ๆ ซึ่งความหมายว่า สุ่ม ๆ เป็นความหมายที่เป็นภาษาปาก ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายว่า ทำให้เคลื่อนตรงไปโดยแรงและเร็ว มุ่งตรงไป และอาการที่น้ำหรือไฟพวยพุ่งออกไป ซึ่งเป็นความหมายในทำนองเดียวกันกับความหมายเดิมที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตย-

สถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้าเพราะมีความหมายน้อยลง โดยเฉพาะความหมายว่า สุ่ม ๆ ที่เป็นภาษาปากหายไป

๔.๒.๒ ความหมายกว้างออก

ผู้ศึกษาพบว่าคำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก จำนวน ๑ คำ ได้แก่ ฉายา ๒

ตัวอย่างที่ ๔.๒๐

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ฉายา ๒ (กลอน; ปาก) น. นางผู้มีโฉมงาม เช่น ฉายามิใคร่จะจากไป. (มโนห์รา).	**ฉายา ๒** (กลอน) น. ผู้หญิง, นางผู้มีโฉมงาม, เช่น นางนาฏแม่ฉายา (มโนห์รา).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ฉายา ๒” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า นางผู้มีโฉมงาม เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายว่า นางผู้มีโฉมงาม แล้ว ยังมีความหมายเพิ่มขึ้นด้วยว่า ผู้หญิง จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก ทั้งนี้ ไม่ได้มีความหมายเป็นภาษาปากแล้ว

๔.๒.๓ ความหมายย้ายที่

ผู้ศึกษาพบว่าคำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่ จำนวน ๑ คำ ได้แก่ กะลาซอ

ตัวอย่างที่ ๔.๒๑

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กะลาซอ (สำ; ปาก) ว. คล้ายกะลาที่ทำซอ เรียกผมที่ตัดแล้วเป็นรูปอย่างนั้น.	**กะลาซอ** น. กะลามะพร้าวที่มีปุ่มนูนเป็นรูปสามเส้า ใช้สำหรับทำซอสามสาย, เรียกลักษณะของหัวกะโหลกศีรษะที่เป็นรูปอย่างนั้น.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “กะลาซอ” มีความหมายเป็นภาษาปากว่า สิ่งที่คล้ายกะลาที่ทำซอ และคำที่ใช้เรียกผมที่ตัดแล้วเป็นรูปอย่างกะลาซอ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายว่า กะลามะพร้าวที่ใช้สำหรับทำซอสามสาย ไม่ใช่สิ่งที่คล้ายกะลาที่ทำซอ และคำเรียกลักษณะของหัวกะโหลกศีรษะที่เป็นรูปอย่างกะลาซอ ไม่ใช่คำเรียกผมอย่างแต่ก่อนแล้ว จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่เพราะความหมายต่างไปจากเดิม ทั้งนี้ ไม่ได้มีความหมายเป็นภาษาปากแล้ว

๔.๓ คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำที่ไม่ได้เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ผู้ศึกษาจะนำความหมายทั้งหมดที่ปรากฏอยู่หลังคำตั้งมาใช้วิเคราะห์ เพราะต้องการทราบว่ามีความหมายใดบ้างที่เพิ่มขึ้น ลดลง หรือเปลี่ยนแปลงไปจากความหมายเดิม

ผลการศึกษาและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำที่ไม่ได้เป็นภาษาปาก ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๓๔๘ คำ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ๓ ลักษณะ คือ ๑. ความหมายแคบเข้า จำนวน ๑๒ คำ ๒. ความหมายกว้างออก จำนวน ๒๑๒ คำ และ ๓. ความหมายย้ายที่ จำนวน ๑๐ คำ และไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย จำนวน ๑๑๖ คำ

๔.๓.๑ ความหมายแคบเข้า

ผู้ศึกษาพบว่าคำที่ไม่ได้เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า จำนวน ๑๒ คำ ได้แก่ ขาวม้า, คะนน, เจี๊ยวจ๊าว, โจน, ทูลกระหม่อม, เปิ่น, พระนาง, โม้, โมกโคก, เลียบเมือง, องค์, แอ้งแม้ง

ตัวอย่างที่ ๔.๒๒

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ขาวม้า น. ผ้าห่ม ไม่ใช่ ห่มนอน ใช้ผลัดอาบน้ำหรือคาดพุงก็ได้.	**ขาวม้า** น. ชื่อเรียกผ้าฝ้ายทอเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มักมีลายตาหมากรุก ใช้ผลัดอาบน้ำหรือเคียนพุงเป็นต้น เรียกว่า ผ้าขาวม้า, (ปาก) ผ้าขะม้า.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ขาวม้า” มีความหมายว่า ผ้าห่มที่ใช้ผลัดอาบน้ำหรือคาดพุง ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเหมือนกันว่า ผ้าที่ใช้ผลัดอาบน้ำหรือคาดพุง แต่มีการให้รายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงว่าเป็นผ้าฝ้ายทอเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มักมีลายตาหมากรุก และผ้าขะม้า ซึ่งเป็นความหมายที่เป็นภาษาปาก จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้าเพราะมีความหมายที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น

ตัวอย่างที่ ๔.๒๓

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เจี๊ยวจ๊าว ว. เสียงระเบงเซ็งแซ่, เสียงร้องแห่งคนหมู่มากด้วยความตกใจ.	**เจี๊ยวจ๊าว** (ปาก) ก. ส่งเสียงดังเซ็งแซ่ก่อให้เกิดความรำคาญ โดยมากเป็นเสียงผู้หญิงหรือเด็ก, เจี๊ยว ก็ว่า.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “เจี๊ยวจ๊าว” มีความหมายว่า เสียงระเบงเซ็งแซ่ และ เสียงร้องแห่งคนหมู่มากด้วยความตกใจ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า ส่งเสียงดังเซ็งแซ่ เช่นเดียวกัน แต่มีการระบุเฉพาะเจาะจงว่าเป็นเสียงที่ก่อให้เกิดความรำคาญ โดยมากเป็นเสียงผู้หญิงหรือเด็ก อีกทั้งไม่ปรากฏความหมายว่า เสียงร้องแห่งคนหมู่มากด้วยความตกใจ ซึ่งเป็นความหมายเดิมด้วย จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า

ตัวอย่างที่ ๔.๒๔

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
โม้ ว. เสียงเช่นเสียงเรียกสุนัข; โว, พูดเกินความจริง.	**โม้** (ปาก) ว. โว, พูดเกินความจริง.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “โม้” มีความหมายว่า เสียงเช่นเสียงเรียกสุนัข และโว, พูดเกินความจริง ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เหลือเพียงความหมายเดียวว่า โว, พูดเกินความจริง ซึ่งเป็นความหมายที่เป็นภาษาปาก จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้าเพราะมีความหมายน้อยลง

ตัวอย่างที่ ๔.๒๕

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เลียบเมือง ก. เสด็จพระราชดำเนินประทักษิณรอบพระนคร.	**เลียบเมือง** (ปาก) ก. เสด็จพระราชดำเนินรอบพระนครภายหลังบรมราชาภิเษกแล้ว, เลียบพระนคร ก็ว่า.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “เลียบเมือง” มีความหมายว่า เสด็จพระราชดำเนินประทักษิณรอบพระนคร ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเหมือนกันและเป็นภาษาปากว่า เสด็จพระราชดำเนินรอบพระนคร แต่มีการระบุเฉพาะเจาะจงว่ากระทำภายหลังบรมราชาภิเษกแล้ว จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า

ตัวอย่างที่ ๔.๒๖

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
แอ้งแม้ง ว. ดิ้นไม่ไหว, กระดิกไม่ไหว.	**แอ้งแม้ง** (ปาก) ว. อาการที่นอนนิ่งอยู่กับที่เพราะหมดกำลังเป็นต้น ในคำว่า นอนแอ้งแม้ง.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “แอ้งแม้ง” มีความหมายว่า ดิ้นไม่ไหว กระดิกไม่ไหว ซึ่งแสดงสภาวะของอาการที่อยู่กับที่ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเหมือนกันและเป็นภาษาปากว่า อยู่กับที่ แต่มีการระบุเฉพาะเจาะจงว่าเป็นเพราะหมดกำลัง จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้า

๔.๓.๒ ความหมายกว้างออก

ผู้ศึกษาพบว่าคำที่ไม่ได้เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก จำนวน ๒๑๒ คำ ได้แก่ กระจอก ๓, กระดาน, กระดูก, กระติ๊ด, กระเป๋า, กระสัน, กร่าง, กลม, กะหรี่, กัด, การันต์, กิโล, เก, เกม, โกน ๒,โกย, ขัดตาทัพ, ข้าหลวง, ข้าหลวงเดิม, ขี้

เรื้อน, ขีด, ขึ้น, ขึ้นครู, เขม่น, เข้าปิ้ง, เขี่ย, ไข่, ไขว้, ครอบจักรวาล, คลอด, ควัก, ควาย, คุณ, เฒ่ียน, งอแง, จม, จมูก, จวก, จำหนับ, จิ้มก้อง, จีบ, จุ้น, จุ๊บ, เจ้าภาพ, เจ้ามือ, เจ้า, แจ๋ว, ฉะ, ฉาก, ฉาย, ฉิบหาย, ฉี่, เฉี่ยว, ช่อง, เชย, เชลย, ซ้อม, ซัด, เซ็น, เซ่น, ดอกจอก, ดัง, ดัน, ดิ้น, เด้ง, เดาะ, เดินเหิน, แดก, แดง, ตะบัน, ตัวตั้ง, ตา, ติดลบ, ตี, ตุ๋น, ถลุง, ถ่อ, ถอง, ถอน, ถ้ำมอง, เถือ, ไถ, ทาบ, ทำ, เทศน์, เทศนา, โทรเลข, โทรศัพท์, ธุระ, นอนหลับทับสิทธิ, น้อมนำ, นาย, น้ำยา, เนรเทศ, บรม, บวช, บัง ๑, บ้านนอก, เบา, โบราณ, ปรอท, ประกันชีวิต, ปล่อย, ปา, ปิ๋ว, เป็นความ, เปรอะ, เปรี้ยว, เปลือก, เปอร์เซ็นต์, โป๊, ผ่า, โผ, ฝอย, พ่น, พิสดาร, เพี้ยน, ฟัด, ฟาด, ฟาดเคราะห์, มหาศาล, มะงุมมะงาหรา, มาด, แมงดา, ยอด, ยัด, ยัน, ยาย, ยิบ, ยี่ห้อ, แยกเขี้ยว, รวบ, รองจ่าย, ร้อง, ราพณาสูร, ราวี, ริม, รีด, รุ่ม, เริด, เรียก, เรียบ, เรียบวุธ, แรด, ละเมอ, ลักเพศ, ลาก, ลื้อ, เล่น, เลีย, แล้วกัน, โลด, วอก, วอน, วันโกน, ว่า, วิ่ง, วูบ, โว้ย, ศักดินา, ศักราช, สม, สมาชิก, สวด, สวาท, สังวร, สันดาน, สันโดษ, สาธยาย, สาธุ, สิง, เสร็จ, เสวนะ, เสวนา, โสภา, โสภี, หนัง, หนู, หมอบ, หมั่นไส้, หม่า, หมื่น, หมุน, หมู, หยวก, หลวง, หล่อ, หลุด, หวาน, ห้อ, หอน, หัวเมือง, หัวอก, หางเลข, ห้ำ, หิน, หุ้น, หุ้นส่วน, หู, เหงื่อ, เหนียว, แหง, แหง่, โหด, โหน, อนามัย, อม, อร่อย, เอา, เอื้อง, เอื้อย, ฮื่อ

ตัวอย่างที่ ๔.๒๗

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กร่าง น. ต้นไม้ชนิดหนึ่งเป็นไม้ใหญ่แจ้ ใบหนา ผลสีแดง (*Ficusbengalensis*).	**กร่าง ๑** (ปาก) ว. อาการที่ทำท่าทางหรือพูดจาวางโต เช่น เขาชอบทำกร่างอยู่เรื่อย.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	กร่าง ๒ น. ชื่อไม้ต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ชนิด *Ficus altissima* Blume ในวงศ์ Moraceae เปลือกเรียบสีเทา ใบกว้างหนา รูปไข่ ปลายมน ไม่มีขน ผลกลม เมื่อสุกสีส้มออกแดง, ลุง ฮ่างหลวง หรือไทรทอง ก็เรียก.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “กร่าง” มีความหมายว่า ชื่อต้นไม้เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายว่า ชื่อต้นไม้ เหมือนกันแล้ว ยังมีความหมายเป็นภาษาปากว่า อาการที่ทำท่าทางหรือพูดจาวางโต ด้วย จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกเพราะมีความหมายมากขึ้น

<u>ตัวอย่างที่ ๔.๒๘</u>

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
กะหรี่ น. แกงแขกชนิดหนึ่ง มีเครื่อง (มลายู มาจากทมิฬ ว่า ผัด).	**กะหรี่ ๑** น. แกงกะทิชนิดหนึ่ง น้ำแกงข้น ใช้เนื้อหรือไก่เป็นต้นชิ้นโต ๆ ปรุงด้วยเครื่องแกงกะหรี่; เรียกเครื่องแกงกะหรี่ซึ่ง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	ประกอบด้วยขมิ้นและเครื่องเทศอื่น ๆ บดเป็นผง ว่า ผงกะหรี่. (ทมิฬ kari ว่า น้ำข้น, ซอส). **กะหรี่ ๒** (ปาก) น. โสเภณี (กร่อนมาจากคำว่าช็อกการีซึ่งเพี้ยนมาจากคำในภาษาฮินดี chokri ว่า เด็กผู้หญิง).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “กะหรี่” มีความหมายว่า ชื่อแกงชนิดหนึ่ง เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายว่า ชื่อแกงชนิดหนึ่ง เหมือนกันแล้ว ยังมีความหมายที่ใช้เป็นคำเรียกเครื่องแกงกะหรี่ซึ่งประกอบด้วยขมิ้นและเครื่องเทศอื่น ๆ ที่บดเป็นผง และมีความหมายเป็นภาษาปากว่าโสเภณี ด้วย จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกเพราะมีความหมายมากขึ้น

ตัวอย่างที่ ๔.๒๙

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ขึ้นครู ก. ทำพิธีคำนับครูเมื่อแรกเรียน.	**ขึ้นครู** ก. ทำพิธีคำนับครูที่ประสาทวิชาให้เมื่อแรกเรียน; (ปาก) มีเพศสัมพันธ์กับโสเภณีเป็นครั้งแรกโดยมีผู้พาไป.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ขึ้นครู” มีความหมายว่า ทำพิธีคำนับครูเมื่อแรกเรียน เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า ทำพิธีคำนับครูเมื่อแรกเรียน แล้ว ยังมีความหมายเพิ่มขึ้นว่า มีเพศสัมพันธ์กับโสเภณีเป็นครั้งแรกโดยมีผู้พาไปด้วย จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๓๐

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ครอบจักรวาล น. ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง; ชื่อกลบทชนิดหนึ่ง; ชื่อเพลงชนิดหนึ่ง; ชื่อยาเขียวชนิดหนึ่ง.	**ครอบจักรวาล ๑** (ปาก) ว. ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น ถามแบบครอบจักรวาลอย่างนี้ตอบยาก. **ครอบจักรวาล ๒** น. ชื่อยาเขียว. **ครอบจักรวาล ๓** น. ชื่อกลบทชนิดหนึ่ง. **ครอบจักรวาล ๔** น. ชื่อเพลงไทย อัตรา ๒ ชั้น หน้าทับปรบไก่; ชื่อเพลงไทยประเภทเพลงโหมโรง; ชื่อเพลงไทยประเภทเพลงเถา. **ครอบจักรวาล ๕** น. ชื่อไม้พุ่มในวงศ์

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	Malvaceae ใบมน ดอกสีเหลือง ผลใช้ทำยาได้ มี ๒ ชนิด คือ ชนิด *Abutilon hirtum* (Lam.) Sweet ผลมักมี ๒๐-๒๕ ซีก, ครอบตลับหรือยักเพรีย ก็เรียก; และชนิด *Fioria vitifolia* (L.) Mattei ผลมี ๕ ปีก.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ครอบจักรวาล” มีความหมายว่า ชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง ชื่อกลบทชนิดหนึ่ง ชื่อเพลงชนิดหนึ่ง และชื่อยาเขียวชนิดหนึ่ง ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า ชื่อต้นไม้ ชื่อกลบท ชื่อเพลง และชื่อยาเขียว แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น ถามแบบครอบจักรวาลแบบนี้ตอบยาก จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

<u>ตัวอย่างที่ ๔.๓๑</u>

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ควาย น. สัตว์จำพวกวัว บางชนิดเลี้ยงไว้สำหรับใช้งาน.	**ควาย** น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิด *Bubalusbubalis* Linn. ในวงศ์ Bovidae

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	เป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องขนาดใหญ่กีบคู่ ลำตัวสีดำหรือเทา เขาโค้งยาว ไม่ผลัดเขาที่ใต้คางและหน้าอกมีขนขาวเป็นรูปง่าม ครึ่งล่างของขาทั้งสี่มีขนสีขาวหรือขาวอมเทา; (ปาก) โดยปริยายมักหมายความว่า คนโง่ คนเซ่อ หรือคนตัวใหญ่แต่ไม่ฉลาด.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ควาย” มีความหมายว่า สัตว์จำพวกวัว เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายว่า สัตว์จำพวกวัว เหมือนกันแล้ว ยังมีความหมายเป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า คนโง่ คนเซ่อ หรือคนตัวใหญ่แต่ไม่ฉลาด จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกเพราะมีความหมายมากขึ้น

ตัวอย่างที่ ๔.๓๒

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เฆี่ยน ก. ตีด้วยหวายหรือไม้เรียวเป็นการลงโทษ.	**เฆี่ยน** ก. ตีด้วยหวายหรือไม้เรียวเป็นต้นเป็นการลงโทษ; (ปาก) เร่งความเร็ว เช่น เฆี่ยน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	มาด้วยความเร็ว ๑๘๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง, เอาชนะคู่แข่งขันอย่างขาดลอย เช่น เฒี่ยนฝ่ายตรงข้าม ๓ เกมรวด.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “เฒี่ยน” มีความหมายว่า ตีด้วยหวายหรือไม้เรียวเป็นการลงโทษ เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า ตีด้วยหวายหรือไม้เรียวเป็นการลงโทษ แล้ว ยังมีความหมายเป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นว่า เร่งความเร็ว จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๓๓

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
จิ้มก้อง ก. เจริญทางพระราชไมตรีบรรณาการ เช่น แต่งทูตออกไปจิ้มก้อง. (พงศ. ร.๓).	**จิ้มก้อง** (โบ) ก. เจริญทางพระราชไมตรีเฉพาะกับประเทศจีนโดยนำพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปถวายจักรพรรดิตามเวลาที่กำหนด ปรกติ ๓ ปี ต่อครั้ง เช่น แต่งทูต

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	ออกไปจิ้มก้อง (พงศ. ร. ๓), (ปาก) โดยปริยายหมายถึงนำสิ่งของเป็นต้นไปกำนัลเพื่อเอาใจ. (จ. จิ้นก้ง ว่า ถวายเครื่องบรรณาการ).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “จิ้มก้อง” มีความหมายว่า เจริญทางพระราชไมตรีบรรณาการ เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตย-สถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า เจริญทางพระราชไมตรีบรรณาการ แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า นำสิ่งของไปกำนัลเพื่อเอาใจ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๓๔

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ฉิบหาย ก. สูญหมด, เสียหมด, หมดเร็ว, ป่นปี้.	**ฉิบหาย** ก. สูญหมด, เสียหมด, หมดเร็ว, ป่นปี้, โดยปริยายใช้เป็นคำด่า คำแช่ง หมายความเช่นนั้น. (ปาก) ว. มาก เช่น เก่งฉิบหาย.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ฉิบหาย” มีความหมายว่า สูญหายเสียหมด หมดเร็ว และป่นปี้ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า สูญหมด เสียหมด หมดเร็ว และป่นปี้ แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า มาก จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๓๕

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เซ็น ๒ ก. ลงลายมือชื่อ (อ.sign).	**เซ็น ๓** ก. ลงลายมือชื่อ, เซ็นชื่อ ก็ว่า, (ปาก) ซื้อโดยค้างชำระเงินและผู้ขายลงบัญชีไว้เป็นหลักฐาน เช่น เซ็นค่าก๋วยเตี๋ยวไว้ก่อน. (อ. sign).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “เซ็น ๒” มีความหมายว่า ลงลายมือชื่อ เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายว่า ลงลายมือชื่อ เหมือนกันแล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า ซื้อโดยค้างชำระเงินและผู้ขายลงบัญชีไว้เป็นหลักฐาน จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๓๖

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เด้ง ก. ลัดขึ้นด้วยกำลังดีดในตัวเอง.	**เด้ง** ก. ดีดหรือดันขึ้นเมื่อถูกกดหรือถูกบีบเป็นต้น,กระดอนขึ้น; (ปาก) ถูกโยกย้ายออกจากตำแหน่งเดิมอย่างผิดปรกติ; กระเด้ง ก็ว่า.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “เด้ง” มีความหมายว่า ลัดขึ้นด้วยกำลังดีดในตัวเอง เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายว่า กระดอนขึ้น ซึ่งเป็นความหมายที่เหมือนกับความหมายเดิมแล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า ดีดหรือดันขึ้นเมื่อถูกกดหรือถูกบีบเป็นต้น และถูกโยกย้ายออกจากตำแหน่งเดิมอย่างผิดปรกติ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๓๗

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
น้ำยา น. สิ่งที่ประสมเป็นน้ำสำหรับจิตรกรรมหรือระบายภาพ, เครื่องคลุกกับขนมจีนอย่างหนึ่ง คู่กับ น้ำพริก.	**น้ำยา ๑** น. อาหารคาวอย่างหนึ่ง ลักษณะอย่างแกงกะทิ กินกับขนมจีน มีรสค่อนข้างเค็ม ทำด้วยเนื้อปลาต้ม โขลกกับเครื่องแกงผสมกระชาย กินกับถั่วงอกลวก ใบแมงลักเป็นต้น;

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	สิ่งที่ประสมเป็นน้ำสำหรับจิตรกรรมหรือระบายภาพ; น้ำที่ผสมสารเคมีเพื่อใช้ในกิจการบางอย่าง เช่น น้ำยาล้างรูป. **น้ำยา ๒** (ปาก) น. ความสามารถในทางใดทางหนึ่ง (มักใช้ในทางตำหนิ) เช่น ไม่มีน้ำยา หรือ หมดน้ำยา หมายความว่าไม่มีสติปัญญาความสามารถ หรือ หมดความสามารถ.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “น้ำยา” มีความหมายว่า สิ่งที่ประสมเป็นน้ำสำหรับจิตรกรรมหรือระบายภาพ และ เครื่องคลุกกับขนมจีนอย่างหนึ่ง คู่กับ น้ำพริก ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า ชื่ออาหารชนิดหนึ่งและสิ่งที่ประสมเป็นน้ำสำหรับจิตรกรรมหรือระบายภาพ แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า น้ำที่ผสมสารเคมีเพื่อใช้ในกิจการบางอย่าง เช่น น้ำยาล้างรูป และความสามารถในทางใดทางหนึ่ง มักใช้ในทางตำหนิ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๓๘

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
บ้านนอก น. เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป.	**บ้านนอก** น. เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป, เขตที่อยู่นอกตัวเมือง, คนที่เป็นชาวไร่ชาวนาอยู่นอกกรุงหรือเมืองหลวง, บ้านนอกขอกนา หรือ บ้านนอกคอกนา ก็ว่า. ว. ที่อยู่ห่างไกลความเจริญ, (ปาก) ไม่ทันสมัย เช่น หน้าตาบ้านนอก แต่งตัวบ้านนอก.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “บ้านนอก” หมายถึง เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป แล้ว ยังหมายถึงเขตที่อยู่นอกตัวเมือง คนที่เป็นชาวไร่ชาวนาอยู่นอกกรุงหรือเมืองหลวง ที่ที่อยู่ห่างไกลความเจริญ และไม่ทันสมัย ด้วย จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกเพราะมีความหมายเพิ่มมากขึ้น

ตัวอย่างที่ ๔.๓๙

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เปรี้ยว ว. รสอย่างหนึ่ง เช่น รสมะนาว เป็นต้น.	**เปรี้ยว** ว. มีรสอย่างหนึ่งอย่างรสมะนาว เป็นต้น, มีกลิ่นหรือรสอย่างอาหารบูดหรืออาหารเสีย; (ปาก) มีลักษณะปราดเปรียว ทันสมัย อิสระ มั่นใจ ชอบการคบหาสมาคม (ใช้แก่ผู้หญิง) เช่น ผู้หญิงคนนี้เปรี้ยว, เรียกลักษณะการแต่งกายของผู้หญิงที่แต่งตัวฉูดฉาดรัดรูปเป็นต้น ว่า แต่งตัวเปรี้ยว.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “เปรี้ยว” มีความหมายว่า รสชาติของอาหาร เช่น รสมะนาว เพียงความหมายเดียว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า รสชาติของอาหาร แล้ว ยังมีความหมายว่า มีกลิ่นหรือรสอย่างอาหารบูดหรืออาหารเสีย และมีความหมายเป็นภาษาปากว่า มีลักษณะปราดเปรียว ทันสมัย อิสระ มั่นใจ ชอบการคบหาสมาคม (ใช้แก่ผู้หญิง) และคำเรียกลักษณะการแต่งกายของผู้หญิงที่แต่งตัวฉูดฉาดรัดรูปเป็นต้น ว่า แต่งตัวเปรี้ยว เพิ่มขึ้นด้วย จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๔๐

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ฝอย น. สิ่งที่เป็นเส้นเล็ก ๆ ละเอียด, คำอธิบายวิธีใช้ยาหรือเวทมนตร์ต่าง ๆ ฯลฯ.	**ฝอย** น. สิ่งที่เป็นเส้นเล็ก ๆ ละเอียด เช่น ฝอยขัดหม้อ, หรือสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น ยาฝอย ฉีดน้ำเป็นฝอย; คำอธิบายวิธีใช้ยาหรือเวทมนตร์ต่าง ๆ; โดยปริยายหมายความว่า ข้อความที่ไม่ใช่เนื้อหา. (ปาก) ก. พูดมากและเกินความจริง.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ฝอย” มีความหมายว่า สิ่งที่เป็นเส้นเล็ก ๆ ละเอียด และคำอธิบายวิธีใช้ยาหรือเวทมนตร์ต่าง ๆ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า สิ่งที่เป็นเส้นเล็ก ๆ ละเอียด เช่น ฝอยขัดหม้อ และคำอธิบายวิธีใช้ยาหรือเวทมนตร์ต่าง ๆ แล้ว ยังมีความหมายว่าเพิ่มขึ้นว่า สิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น ฉีดน้ำเป็นฝอย และข้อความที่ไม่ใช่เนื้อหา อีกทั้งยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า พูดมากเกินความจริง จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๔๑

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ลื้อ น. ไทยพวกหนึ่งอยู่ตอนใต้ของประเทศจีนและในมณฑลพายัพก็มีอยู่บ้าง.	**ลื้อ ๑** น. ไทยพวกหนึ่งอยู่ในแคว้นสิบสองปันนา. **ลื้อ ๒** (ปาก) ส. คำใช้แทนผู้ที่เราพูดด้วยเพศชาย ใช้พูดกับผู้ที่เสมอกันหรือผู้น้อยในทำนองเป็นกันเอง, เป็นสรรพนามบุรุษที่ ๒. (จ. ลื่อ ว่า คำใช้เรียกบุรุษที่ ๒).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ลื้อ” มีความหมายว่า ชาติพันธุ์หนึ่งที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า ชาติพันธุ์หนึ่งที่อยู่ในแคว้นสิบสองปันนาของประเทศจีน แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า คำสรรพนามแทนผู้ที่เราพูดด้วย เพศชาย ในทำนองเป็นกันเอง จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๔๒

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
วอน ก. เฝ้าร้องขอ, ร่ำขอ, ขอด้วยอาการออด, เฝ้าร้องขอให้ทำตามประสงค์.	**วอน** (ปาก) ก. รนหาที่ เช่น วอนตาย; (วรรณ) ร่ำขอ, ขอด้วยอาการออด, เฝ้าร้องขอให้ทำตามประสงค์, เช่น คำนึงนุชนาฎเนื้อ นวลสมร แม้นแม่มาจักวอน พี่ชี้ (ตะเลงพ่าย).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “วอน” มีความหมายว่า เฝ้าร้องขอ, ร่ำขอ ขอด้วยอาการออด และเฝ้าร้องขอให้ทำตามประสงค์ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า ร่ำขอ ขอด้วยอาการออด และเฝ้าร้องขอให้ทำตามประสงค์ เหมือนกันแล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า รนหาที่ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๔๓

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ศักดินา น. อำนาจปกครองที่นา.	**ศักดินา** น. (โบ) อำนาจหรือสิทธิที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานให้แก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	ตามศักดิ์ของแต่ละคน เดิมเป็นการถือครองที่ดินคิดเป็นจำนวนไร่ ต่อมาถือเป็นการกำหนดสถานะ สิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของคนในสังคม เช่น มหาอุปราช มีศักดินา ๑๐๐๐๐๐ เจ้าพระยาจักรี มีศักดินา ๑๐๐๐๐ ภิกษุรู้ธรรม เสมอนา ๖๐๐ ไพร่มีครัว มีศักดินา ๒๐ ยาจก วณิพก ทาส ลูกทาส มีศักดินา ๕ (สามดวง); (ปาก) คำประชดเรียกชนชั้นสูงหรือผู้ดีมีเงินว่าพวกศักดินา.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ศักดินา” มีความหมายว่า อำนาจปกครองที่นา ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า อำนาจหรือสิทธิในการปกครองที่นา แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า คำประชดเรียกชนชั้นสูงหรือผู้ดีมีเงินว่าพวกศักดินา จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๔๔

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
สมาชิก น. ผู้มีสิทธิและมีส่วนร่วมในสมาคมหรือองค์การใด ๆ. (ป.; ส.).	**สมาชิก ๑** น. ผู้มีสิทธิและมีส่วนร่วมในสมาคม องค์การ หรือกิจกรรมใด ๆ เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสมาคมศิษย์เก่า สมาชิกวารสาร, (ปาก) ลูกค้า, ขาประจำ, เช่น หมู่นี้สมาชิกไม่ค่อยมาอุดหนุนที่ร้านเลย. (ป., ส.).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “สมาชิก” มีความหมายว่า ผู้มีสิทธิและมีส่วนร่วมในสมาคมหรือองค์การใด ๆ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า ผู้มีสิทธิและมีส่วนร่วมในสมาคม องค์การ หรือกิจกรรมใด ๆ แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า ลูกค้า และ ขาประจำ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๔๕

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
หมั่นไส้ ก. ก่อให้เกลียด, ก่อให้ไม่ชอบใจ.	**หมั่นไส้** ก. ชังน้ำหน้า, รู้สึกขวางหูขวางตา; (ปาก) ชวนให้รู้สึกเอ็นดู, (มักใช้แก่เด็ก), เช่น เด็กคนนี้อ้วนแก้มยุ้ยน่าหมั่นไส้, มันไส้ ก็ว่า.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “หมั่นไส้” มีความหมายว่า ก่อให้เกลียด และก่อให้ไม่ชอบใจ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า ไม่ชอบหน้า แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า ชวนให้รู้สึกเอ็นดู (มักใช้กับเด็ก) จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๔๖

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เหนียว ว. ดึงขาดยาก, เป็นยางติดสิ่งอื่นได้, ไม่เปื่อย; ตระหนี่.	**เหนียว** ว. ดึงขาดยาก, ทนทานไม่หักไม่ขาดง่าย, แกะออกยาก, ไม่ยุ่ย, ไม่เปื่อย, เช่น กิ่งมะขามเหนียวมาก ด้ายหลอดเหนียวมาก มือเหนียวตีนเหนียว; มีลักษณะคล้ายยางใช้ติดสิ่งอื่นได้ เช่น เอาแป้งมันผสมน้ำตั้งไฟ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
	แล้วกวนจนเหนียว, อาการที่ทำให้รู้สึกเหนอะหนะ เช่น เหงื่อออกจนเนื้อตัวเหนียวไปหมด; (ปาก) คงกระพัน, ทนทานต่อศาสตราวุธ, ฟัน แทง หรือยิงไม่เข้า, เช่น เขาเป็นคนหนังเหนียว; ตระหนี่ เช่น เขาเป็นคนเหนียวมาก, มักใช้ว่า ขี้เหนียว. น. ชื่อดินที่มีลักษณะเหนียวใช้ปั้นได้ เรียกว่า ดินเหนียว; ชื่อข้าวที่มีลักษณะเหนียวมาก ใช้นึ่งเป็นอาหาร เรียกว่า ข้าวเหนียว; ชื่อขนมชนิดหนึ่ง ทำด้วยแป้งข้าวเหนียว คลุกมะพร้าวขูดโรยน้ำตาลเคี่ยวและข้าวตากคั่ว เรียกว่า ขนมเหนียว.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ขี้เหนียว” มีความหมายว่า ดึงขาดยาก เป็นยางติดสิ่งอื่นได้ ไม่เปื่อย และตระหนี่ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า ดึงขาดยาก เป็นยางติดสิ่งอื่นได้ ไม่เปื่อย และตระหนี่แล้ว ยังมีความหมายว่า อาการที่ทำให้รู้สึกเหนอะหนะ เช่น เหงื่อออกจนเนื้อตัวเหนียวไปหมด ชื่อดินที่มีลักษณะเหนียว ชื่อข้าวที่มีลักษณะเหนียวมาก ชื่อขนมชนิดหนึ่งที่ทำด้วยแป้งข้าวเหนียว และมี

ความหมายที่เป็นภาษาปากว่า คงกระพันทนทานต่อศาสตราวุธ เพิ่มขึ้นด้วย จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

ตัวอย่างที่ ๔.๔๗

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
อร่อย ว. มีรสดี, กินดี.	**อร่อย** ว. มีรสดี (ใช้แก่ของกิน); (ปาก) ดี, ถึงใจ, ดุเดือด, เช่น มวยคู่นี้ต่อยกันอร่อยมาก.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “อร่อย” มีความหมายว่า ก่อให้มีรสดี และกินดี ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นอกจากมีความหมายเหมือนกันว่า มีรสดี ใช้แก่ของกิน แล้ว ยังมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นด้วยว่า ดี ถึงใจ และดุเดือด เช่น มวยคู่นี้ต่อยกันอร่อยมาก จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออก

๔.๓.๓ ความหมายย้ายที่

ผู้ศึกษาพบว่าคำที่ไม่ได้เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่ จำนวน ๑๐ คำ ได้แก่ ขมอง, เช้ง, โชกโชน, โต๊ะ ๒, เบี้ยบำนาญ, แบหลา, ลูกกะโล่, โล้เล้, เหยง, แอ้ม

ตัวอย่างที่ ๔.๔๘

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ขมอง น. กะโหลกศีรษะ.	**ขมอง** (ปาก) น. สมอง เช่น ปวดขมอง. (ข. ขฺมง ว่า ไขในกระดูก).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ขมอง” มีความหมายว่า กะโหลกศีรษะ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า สมอง ซึ่งต่างไปจากความหมายเดิม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

ตัวอย่างที่ ๔.๔๙

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เช้ง ว. เด่น, ฉูดฉาด.	**เช้ง ๒** (ปาก) ว. สวย เช่น ขนตางอนเช้ง สวยเช้ง, สวยเพราะตกแต่งงามเป็นพิเศษ เช่น งามเช้ง.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “เช้ง” มีความหมายว่า เด่น, ฉูดฉาดส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า สวย ซึ่งต่างไปจากความหมายเดิม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

ตัวอย่างที่ ๔.๕๐

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
โชกโชน ว. เปียกจนทั่ว.	**โชกโชน** (ปาก) ว. ลักษณะที่ได้ผ่านการต่อสู้หรือมีประสบการณ์มาอย่างมากมาย เช่น ต่อสู้มาอย่างโชกโชน ผจญภัยมาอย่างโชกโชน.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “โชกโชน” มีความหมายว่า เปียกจนทั่ว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายที่เป็นภาษาปากว่า ลักษณะที่ได้ผ่านการต่อสู้หรือมีประสบการณ์มาอย่างมากมาย ซึ่งต่างไปจากความหมายเดิม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

ตัวอย่างที่ ๔.๕๑

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
โต๊ะ ๒ น. นักบวชศาสนาอิสลาม.	**โต๊ะ ๓** (ปาก) น. คำเรียกคนสูงอายุหรือคนที่ได้รับความนับถือ. (ม. ดาโตะ).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “โต๊ะ ๒” มีความหมายว่า นักบวชศาสนาอิสลาม ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า คำเรียกคนสูงอายุหรือคนที่ได้รับความนับถือ ซึ่งต่างไปจากความหมายเดิม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

ตัวอย่างที่ ๔.๕๒

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
เบี้ยบำนาญ น. เงินที่ให้เป็นบำเหน็จความชอบ จ่ายเป็นรายปี.	**เบี้ยบำนาญ** (โบ; ปาก) น. บำนาญ. **บำนาญ** น. เงินตอบแทนที่ได้รับราชการหรือทำงานมาเป็นเวลานาน ซึ่งจ่ายเป็นรายเดือนจนตลอดชีวิตเมื่อออกจากงาน, โบราณใช้ว่า เบี้ยบำนาญ, (กฎ) เงินตอบแทนความชอบที่ได้รับราชการมาซึ่งจ่ายเป็นรายเดือนเมื่อออกจากราชการแล้ว.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “เบี้ยบำนาญ” มีความหมายว่า เงินที่ให้เป็นบำเหน็จความชอบ จ่ายเป็นรายปี ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า บำนาญ หมายถึง เงินตอบแทนที่ได้รับราชการหรือทำงานมาเป็นเวลานาน ซึ่งจ่ายเป็นรายเดือนจนตลอดชีวิตเมื่อออกจากงาน ซึ่งต่างไปจากความหมายเดิม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

ตัวอย่างที่ ๔.๕๓

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
แบหลา (กลอน) ฆ่าตัวตาย เช่น เห็นเพลิงพลุ่งรุ่งโรจน์โชตนา ก็แบบหลาโจนเข้าในอัคคี; ฉวยคว้าได้กริชของพี่ยา จะแบหลาชีวันให้บรรลัย; น้องจะแบหลาคราวนี้ตายตามพระพี่ที่หายไป. (อิเหนา).	**แบหลา** (ปาก) ว. อาการที่นอนแผ่กางมือกางเท้า ในคำว่า นอนแบหลา เช่น อันข้าวเหนียวกินดีแต่ขี้เกียจ ลงนอนเหยียดแบหลาไม่ว่าขาน (นิ. พระปฐม).

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “แบหลา” มีความหมายว่า ฆ่าตัวตาย ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า อาการที่นอนแผ่กางมือกางเท้า ซึ่งต่างไปจากความหมายเดิม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

ตัวอย่างที่ ๔.๕๔

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
ลูกกะโล่ น. ผู้ติดสอยห้อยตามของคนบางชนิด เช่นหัวหน้านักเลงหรือหัวหน้าผู้ร้ายเป็นต้น.	**ลูกกะโล่** (ปาก) น. ผู้ที่อ่อนแอสู้ใครไม่ได้.

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “ลูกกะโล่” มีความหมายว่า ผู้ติดสอยห้อยตามของคนบางชนิดเช่นหัวหน้านักเลงหรือหัวหน้าผู้ร้ายเป็นต้น ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า ผู้ที่อ่อนแอสู้ใครไม่ได้ ซึ่งต่างไปจากความหมายเดิม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

ตัวอย่างที่ ๔.๕๕

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
โล้เล้ ว. เหลวไหล, เลอะเทอะ, ไม่ได้เรื่องได้ราว.	**โล้เล้** (ปาก) ว. ส่งเสียงเอะอะจนฟังไม่ได้ศัพท์ เช่น พ่อค้าส่งเสียงโล้เล้.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “โล้เล้” มีความหมายว่า เหลวไหล เลอะเทอะ ไม่ได้เรื่องได้ราว ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า ส่งเสียงเอะอะจนฟังไม่ได้ศัพท์ เช่น พ่อค้าส่งเสียงโล้เล้ ซึ่งต่างไปจากความหมายเดิม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

ตัวอย่างที่ ๔.๕๖

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔
แอ้ม (ถิ่น) ว. แอบ, แนบ.	**แอ้ม** (ปาก) ก. กิน เช่น แอ้มขนมหรือยัง, ได้สมประสงค์ (มักใช้ในความปฏิเสธ) เช่น ไม่ได้แอ้ม.

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า “แอ้ม” มีความหมายว่า แอบ, แนบ ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากว่า กิน และ ได้สมประสงค์ (มักใช้ในความปฏิเสธ) ซึ่งต่างไปจากความหมายเดิม จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำที่เป็นภาษาปาก ทั้ง ๓ ลักษณะ คือ ๑. คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ ๒. คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ และ ๓. คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลงความหมาย ดังนี้

คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ จำนวน ๑๐๒ คำ มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ๓ ลักษณะ ได้แก่ ๑. ความหมายแคบเข้า จำนวน ๑๓ คำ ๒. ความหมายกว้างออก จำนวน ๑๒ คำ และ ๓. ความหมายย้ายที่ จำนวน ๒ คำ และไม่มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย จำนวน ๗๕ คำ ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๔.๑

แผนภูมิที่ ๔.๑
การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ

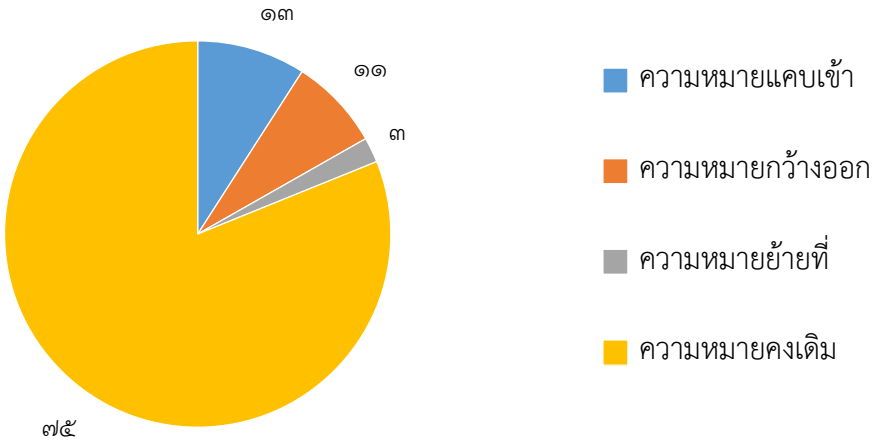

จากแผนภูมิที่ ๔.๑ พบว่า คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ มีความหมายคงเดิมมากที่สุด เป็นเพราะคำภาษาปากส่วนใหญ่เป็นคำที่มีมาตั้งแต่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ซึ่งเป็นคำเก่า ผู้ใช้จึงยังติดอยู่กับความหมายเดิมและรู้สึกว่าความหมายเดิมสื่อความได้ชัดเจนดีอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องมีความหมายใหม่เพิ่มเข้ามา หรืออาจเป็นเพราะคำบางคำไม่ได้นำมาใช้พูดในปัจจุบันแล้ว ความหมายจึงอยู่คงเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง

คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๒๙ คำ มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ๓ ลักษณะ ได้แก่ ๑. ความหมายแคบเข้า จำนวน ๕ คำ ๒. ความหมายกว้างออก จำนวน ๑ คำ และ ๓. ความหมายย้ายที่ จำนวน ๑ คำ และไม่มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย จำนวน ๒๒ คำ ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๔.๒

แผนภูมิที่ ๔.๒ การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำ
ที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

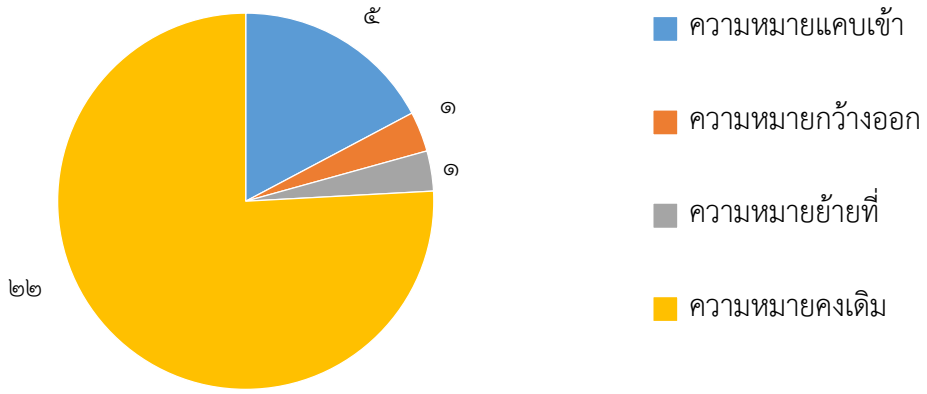

จากแผนภูมิที่ ๔.๒ พบว่า คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายคงเดิมมากที่สุด เป็นเพราะไม่ได้มีความหมายใหม่เกิดขึ้น

คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๓๔๘ คำ มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ๓ ลักษณะ ได้แก่ ๑. ความหมายแคบเข้า จำนวน ๑๒ คำ ๒. ความหมายกว้างออก จำนวน ๒๑๒ คำ และ ๓. ความหมายย้ายที่ จำนวน ๑๐ คำ และไม่มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย จำนวน ๑๑๖ คำ ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๔.๓

แผนภูมิที่ ๔.๓ การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายของคำ
ที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔

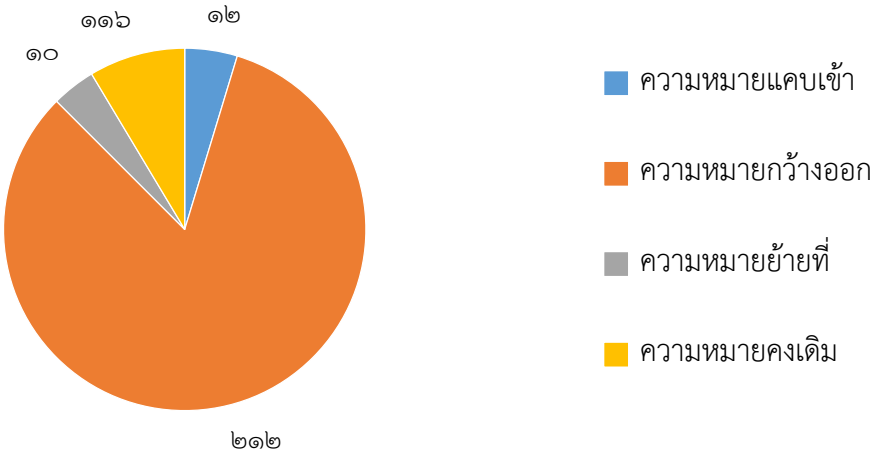

จากแผนภูมิที่ ๔.๓ พบว่า คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายกว้างออกมากที่สุด เป็นเพราะศัพท์เดิมมีความหมายใหม่เพิ่มขึ้น

ผู้ศึกษาพบว่าคำภาษาปากที่นำมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านความหมายจำนวนทั้งสิ้น ๔๗๙ คำ นั้น มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย จำนวน ๒๖๘ คำ แบ่งเป็น ความหมายแบบกว้างออกซึ่งมีจำนวนมากที่สุด คือ ๒๒๕ คำ รองลงมาคือ ความหมายแบบแคบเข้า จำนวน ๓๐ คำ และความหมายแบบย้ายที่ จำนวน ๑๓ คำ ตามลำดับ โดยมีคำที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายหรือมีความหมายคงเดิม จำนวน ๒๑๑ คำ ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๔.๔

แผนภูมิที่ ๔.๔ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายที่พบ

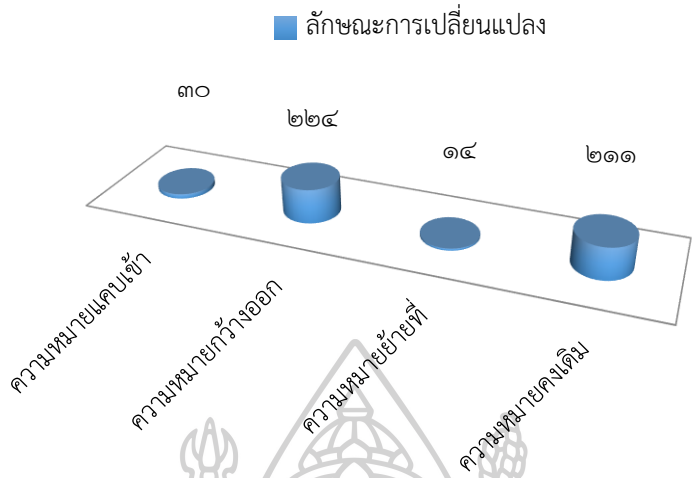

จากแผนภูมิที่ ๔.๔ จะเห็นได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการแขนงต่าง ๆ จึงทำให้มีการคิดความหมายใหม่ขึ้นมาเพื่อใช้หมายถึงสิ่งนั้น หรืออาจเป็นเพราะความหมายเดิมที่ใช้อยู่ยังไม่สามารถสื่อความได้ตรงกับความรู้สึกของผู้ใช้ภาษาได้มากเท่าที่ควร จึงต้องคิดความหมายใหม่ขึ้นมาใช้ หรืออาจเป็นเพราะไม่ต้องการที่จะใช้คำเดิม ๆ เพื่อสื่อความหมาย จึงคิดความหมายใหม่ขึ้นด้วยวิธีการตีความขยายออกจากความหมายเดิม

สาเหตุที่คำภาษาปากมีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบแคบเข้ารองลงมานั้น อาจเป็นเพราะความหมายที่เคยปรากฏในคำเดิมได้ย้ายไปอยู่ที่คำใหม่ คำเดิมจึงมีความหมายแคบลง หรืออาจเป็นเพราะมีความหมายใหม่เกิดขึ้นมา และเป็นที่นิยมใช้มากกว่า ความหมายเดิมจึงค่อย ๆ เลือนหายไป หรืออาจเป็นเพราะความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ จึงมีการคิดความหมายใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการที่จะสื่อสารให้เกิดผลสัมฤทธิ์

สาเหตุที่คำภาษาปากมีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบย้ายที่เป็นลำดับสุดท้ายนั้น อาจเป็นเพราะการเปลี่ยนแปลงแบบย้ายที่เป็นการเปลี่ยนความหมายไปจากเดิม จึงต้องใช้เวลานานกว่าจะเกิดการยอมรับความหมายใหม่ แต่การเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกและแคบเข้าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังคงเค้าของความหมายเดิมอยู่ จึงเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า

บทที่ ๕
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำและความหมายของคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยศึกษาและวิเคราะห์คำภาษาปากทั้งที่เป็นศัพท์หลักและศัพท์รองจากพจนานุกรมทั้ง ๒ ฉบับ เฉพาะคำที่มีวงเล็บปาก “(ปาก)” หน้าบทนิยาม และคำที่อยู่ท้ายคำว่า “ภาษาปากว่า” “ภาษาปากใช้ว่า” และ “ภาษาปากเรียกว่า” เท่านั้น

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำพบว่า มีคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ จำนวน ๑๓๗ คำ และในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๑,๒๑๖ คำ ซึ่งเพิ่มขึ้น จำนวน ๑,๐๓๙ คำ โดยแบ่งออกเป็น ๕ ลักษณะ ได้แก่ ๑. คำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ จำนวน ๑๐๒ คำ ๒. คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๒๙ คำ ๓. คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๖ คำ ๔. คำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๓๔๘ คำ และ ๕. คำที่ไม่ปรากฏในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ปรากฏเป็นคำภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๗๖๖ คำ

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายเมื่อนำคำที่เป็นภาษาปากเหมือนกันทั้ง ๒ ฉบับ จำนวน ๑๐๒ คำ คำที่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๒๙ คำ และคำที่ไม่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ แต่เป็นภาษาปากในฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวน ๓๔๘ คำ มาวิเคราะห์ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย จำนวน ๒๖๘ คำ

แบ่งเป็น ความหมายแบบกว้างออกซึ่งมีจำนวนมากที่สุด คือ ๒๒๕ คำ รองลงมาคือ ความหมายแบบแคบเข้า จำนวน ๓๐ คำ และความหมายแบบย้ายที่ จำนวน ๑๓ คำ ตามลำดับ โดยมีความหมายคงเดิม จำนวน ๒๑๑ คำ

อภิปรายผล

๑. ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำพบว่า จำนวนคำภาษาปากที่พบในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีมากกว่าคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ จำนวน ๑,๐๗๙ คำ สอดคล้องกับสมมติฐานของการศึกษาข้อที่ ๑ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยส่วนใหญ่ที่พบว่าจำนวนคำในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ที่พิมพ์ครั้งหลังจะมีจำนวนคำมากกว่าฉบับที่พิมพ์ครั้งก่อน เช่น งานวิจัยของอรพินท์ โลกัตถจริยา (๒๕๓๘) ที่ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ พิมพ์ครั้งที่ ๕ และ พ.ศ. ๒๕๒๕ พิมพ์ครั้งที่ ๒” พบว่าคำตั้งในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ มีจำนวนเพิ่มขึ้น ๑,๓๖๗ คำ งานวิจัยของสุกัญญาโสภี ใจกล่ำ (๒๕๔๙) ที่ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านคำและความหมายของคำภาษาบาลี-สันสกฤต ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และ พ.ศ. ๒๕๔๒” พบว่ามีคำภาษาบาลี-สันสกฤต เพิ่มขึ้นจากเดิมจำนวน ๗๒ คำ งานวิจัยของพันธุ์ทิพย์ อินทยอด (๒๕๔๙) ที่ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ความแตกต่างของคำศัพท์ระหว่างพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ กับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒” พบว่าคำตั้งในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ เพิ่มขึ้นจำนวน ๑,๐๔๒ คำ

การที่คำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีจำนวนคำมากกว่าในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ นั้น อาจเป็นเพราะสาเหตุหลายประการ คือเกิดจากการที่คำภาษาปากส่วนใหญ่ยังคงปรากฏใช้ในภาษาระดับไม่เป็นทางการมาจนถึงปัจจุบัน เกิดจากการเก็บคำเพิ่มขึ้นอีกเพราะเป็นคำที่มีใช้มานานและเป็นที่ยุติแล้ว หรือมีการสร้างคำขึ้นใหม่ในภาษาเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้ หรือมีการยืมคำในภาษาอื่นมาใช้เพื่อเรียกสิ่งที่เกิดขึ้นมาใหม่ในสังคมไทย อีกทั้งเกิดจากการที่คำเดิมมีการเพิ่มความหมายใหม่ที่เป็นภาษาปาก และเกิดจากความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรมที่กำหนดให้คำเหล่านั้นเป็นภาษาปาก โดยพิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ทางด้านภาษาไทยของคณะกรรมการฯ รวมทั้งการที่คณะกรรมการฯ ให้เก็บคำเหล่านั้นไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาความหมายของคำเก่าที่ปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณ

๒. ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกมากที่สุด สอดคล้องกับสมมติฐานของการศึกษาข้อที่ ๒ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยส่วนใหญ่ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกเป็นการเปลี่ยนแปลงที่พบมากที่สุด เช่น งานวิจัยของจิระพรรณ ดีพลงาม (๒๕๔๑) เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของคำนาม: ศึกษาจากอักขราภิธานศรับท์ของหมอปรัดเล และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕” พบว่าการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำนามที่พบมากที่สุดคือ ความหมายกว้างออก งานวิจัยของศุภวรรณ มองเพชร (๒๕๔๒) เรื่อง “การเปรียบเทียบคำยืมที่ปรากฏในอักขราภิธานศรับท์ของหมอปรัดเลย์ พ.ศ. ๒๔๑๖ กับคำยืมที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕” พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความหมายของคำยืมที่ปรากฏในอักขราภิธานศรับท์ของหมอปรัดเลย์ พ.ศ. ๒๔๑๖ กับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกมากที่สุด งานวิจัยของเนติมา พัฒนกุล (๒๕๔๙) เรื่อง “การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายของ

คำในหนังสืออักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์” พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความหมายของคำในหนังสืออักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์กับคำในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกมากที่สุด งานวิจัยของสุกัญญาโสภี ใจกล่ำ (๒๕๔๙) เรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านคำและความหมายของคำภาษาบาลี-สันสกฤต ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และ พ.ศ. ๒๕๔๒” พบว่าเมื่อเปรียบเทียบความหมายของคำภาษาบาลี-สันสกฤต ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ กับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกมากที่สุด เช่นเดียวกัน

การที่ความหมายของคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ กับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบกว้างออกมากที่สุดนั้น อาจเป็นเพราะความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการแขนงต่าง ๆ จึงทำให้มีการคิดความหมายใหม่ขึ้นมาเพื่อใช้หมายถึงสิ่งนั้น เช่น คำว่า ปรอท ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ไม่ได้เป็นคำภาษาปาก มีความหมายว่า ธาตุชนิดหนึ่งมีลักษณะเหลว สีคล้ายตะกั่ว ถูกความร้อนระเหยไปได้เร็ว ต่อมาในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นว่า เครื่องวัดอุณหภูมิ หรืออาจเป็นเพราะความหมายเดิมที่ใช้อยู่ยังไม่สามารถสื่อความได้ตรงกับความรู้สึกของผู้ใช้ภาษาได้มากเท่าที่ควร จึงต้องคิดความหมายใหม่ขึ้นมาใช้ ตัวอย่าง หากต้องการพูดว่า ผักนี้ไม่มียาฆ่าแมลงและสารเคมีต่าง ๆ เราจะไม่พูดว่า ผักสะอาด เพราะคำว่า สะอาด หมายถึง หมดจด, ไม่สกปรก แต่เราจะพูดว่า ผักอนามัย เพราะสื่อความได้ชัดเจนและตรงใจมากกว่า ด้วยเหตุนี้ คำว่า อนามัย ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ไม่ได้เป็นคำภาษาปาก มีความหมายว่า ความไม่มีโรค ต่อมาในพจนานุกรม ฉบับราช-

บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ จึงมีความหมายที่เป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นว่า สะอาดปราศจากสารพิษเจือปน หรืออาจเป็นเพราะไม่ต้องการที่จะใช้คำเดิม ๆ เพื่อสื่อความหมาย จึงคิดความหมายใหม่ขึ้นด้วยวิธีการตีความขยายออกจากความหมายเดิม เช่น คำว่า บ้านนอก ในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ไม่ได้เป็นภาษาปาก มีความหมายว่า เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป ต่อมาในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีความหมายเป็นภาษาปากเพิ่มขึ้นว่า ไม่ทันสมัย เพราะตีความว่าเขตที่พ้นจากเมืองหลวงออกไปนั้น ย่อมไม่มีความเจริญหรือความทันสมัยเท่ากับในเมืองใหญ่ เป็นต้น

๓. คำภาษาปากที่เพิ่มขึ้นในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ส่วนใหญ่เกิดจากการยืมคำภาษาต่างประเทศมาใช้แล้วปรับเสียงให้เข้ากับเสียงของเจ้าของภาษา เช่น คำว่า ก๊อบปี้ มอเตอร์ไซค์ นอกจากนั้นยังพบว่ามีคำที่ไม่ได้เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ เปลี่ยนสถานภาพไปเป็นคำภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราช-บัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เพราะมีคำอื่นที่นิยมใช้สื่อสารในบริบทที่เป็นทางการมากกว่าแทน เช่น ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ คำว่า เกือก และ รองเท้า ไม่ได้เป็นภาษาปาก และมีความหมายเหมือนกัน ส่วนในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ คำว่า เกือก และ รองเท้า ยังคงมีความหมายเหมือนกัน แต่คำว่า เกือก เป็นคำภาษาปาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในภายหลังนิยมใช้คำว่า รองเท้า สื่อสารในภาษาระดับทางการ คำว่า เกือก จึงเปลี่ยนสถานภาพไปเป็นภาษาปาก

๔. การเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำและความหมายที่พบในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากความเห็นของคณะกรรมการชำระพจนานุกรมมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณะกรรมการฯ เป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

จึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดนิยามศัพท์ การเก็บศัพท์เพิ่ม การตัดศัพท์ออก การกำหนดรูปแบบ ฯลฯ ซึ่งในบางครั้งคณะกรรมการแต่ละชุดหรือกรรมการแต่ละคนอาจมีความเห็นไม่ตรงกันในการพิจารณา จึงทำให้เกิดความลักลั่น เช่น

๔.๑ มีทั้งวงเล็บปาก “(ปาก)” และมีทั้งคำว่า “ภาษาปากว่า”, “ภาษาปากใช้ว่า” และ “ภาษาปากเรียกว่า” เพื่อบอกว่าคำใดเป็นภาษาปาก

๔.๒ การเก็บคำที่เป็นภาษาปากยังไม่ครบถ้วน เช่น คำว่า ส้มหล่น ซึ่งใช้กันเป็นสำนวน หมายถึง ได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งมาโดยไม่ได้ตั้งใจหรือไม่ได้คาดคิด

๔.๓. การนิยามความหมายที่เป็นภาษาปากยังไม่ครบถ้วน เช่น คำว่า ลูกโดด มีเพียงความหมายว่า กระสุนโดด ไม่มีความหมายว่า พริกเม็ดเล็ก ๆ ที่ใส่ในอาหาร

๔.๔ คำที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีบางคำที่ครูภาษาไทยหรือผู้ใช้ภาษาไทยทั่วไปเห็นว่าเป็นภาษาปาก เช่น คำว่า โก้ แต่พจนานุกรมก็ไม่ได้วงเล็บปาก “(ปาก)” ไว้ จึงอาจส่งผลต่อการเรียนการสอนเรื่องระดับภาษาได้หากครูผู้สอนยึดคำภาษาปากตามที่ระบุไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้

๑.๑ ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับการจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ครั้งต่อไป

๑.๑.๑ การบอกคำที่เป็นภาษาปากในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ยังมีความลักลั่น คือ มีทั้งแสดงด้วยวงเล็บ “(ปาก)” หน้าบทนิยาม และบอกไว้ท้ายคำว่า

“ภาษาปากว่า” “ภาษาปากใช้ว่า” และ “ภาษาปากเรียกว่า” จึงควรกำหนดให้เป็นรูปแบบเดียวกันตลอดทั้งเล่ม

๑.๑.๒ คำภาษาปากบางคำที่เก็บไว้ตั้งแต่พจนานุกรมฉบับแรกจนถึงฉบับปัจจุบัน บางคำเก่ามาก ไม่เป็นที่รู้จักของคนในรุ่นปัจจุบัน จึงควรมีตัวอย่างการใช้คำดังกล่าวแสดงไว้ด้วย

๑.๑.๓ คำบางคำมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าไม่น่าจะเป็นคำภาษาปาก และคำบางคำก็มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าควรเป็นคำภาษาปาก คณะกรรมการชำระพจนานุกรมจึงควรพิจารณากำหนดคำที่ควรเป็นภาษาปากอีกครั้ง และหากเป็นไปได้ควรชี้แจงเกณฑ์ในการเลือกเก็บคำภาษาปากไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ด้วย

๑.๒ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (เปลี่ยนชื่อจาก ราชบัณฑิตยสถาน เป็นสำนักงานราชบัณฑิตยสภา ตามพระราชบัญญัติราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๕๕๘) ควรจัดทำพจนานุกรมคำภาษาปากแยกต่างหากจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อีกเล่มหนึ่ง เพราะภาษาปากเป็นภาษาที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางภาษาได้อย่างชัดเจน เนื่องจากใช้พูดสื่อสารจริงในชีวิตประจำวัน และเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิวัฒนาการของคำภาษาปาก ในอนาคตหากคำที่เคยเป็นภาษาปากเลื่อนฐานะไปเป็นคำทั่วไป หรือคำที่เป็นทางการขึ้น จะได้มีเอกสารที่ใช้เป็นหลักอ้างอิงได้ อีกทั้งเพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์หลักในการจัดทำพจนานุกรมที่ต้องรวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษาไว้ให้ครบถ้วน เพื่อมิให้สถิติของคำที่ใช้ในภาษาเสียไป

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

๒.๑ คำที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน รวบรวมไว้มีหลายประเภท ผู้ที่สนใจอาจเลือกศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านจำนวนคำและความหมายของคำประเภทอื่นได้ เช่น คำที่ใช้ใน

บทร้อยกรอง (กลอน) คำที่ใช้เฉพาะในหนังสือ (แบบ) คำโบราณ (โบ) คำที่เลิกใช้แล้ว (เลิก) คำที่ใช้ในวรรณกรรม (วรรณ) คำที่เป็นสำนวน (สำ)

๒.๒ ผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องคำภาษาปากอาจศึกษาเปรียบเทียบคำภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ทั้ง ๔ ฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๕ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๒ และฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๔ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงได้อย่างละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รายการอ้างอิง

กัลยา ติงศภัทิย์, หม่อมราชวงศ์. (๒๕๔๘). "การเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมายในภาษาไทย." **เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๓ หน่วยที่ ๗-๑๕**, ๔๒๗-๔๓๑: กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

กาญจนา แก้วเทพ. **การสื่อสารมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากย์**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

กุสุมา รักษมณี. (๒๕๕๔). **กุสุมาวรรณา ๑ สันสกฤตวิจารณ์**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

ข่าว. (๒๕๖๐). เข้าถึงเมื่อ ๒๘ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://hilight.kapook.com/view/150652.

ข่าวบันเทิง. (๒๕๕๕). เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

จรรยา ชัยวัฒนางกูร. (๒๕๕๑). **หัวใจ (ไม่) เดิมพัน**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

จักรพันธุ์ โปษยกฤต. (๒๕๕๒). **ศศิวิมลการท่องเที่ยว**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. (๒๕๕๙). ประธานคณะกรรมการชำระพจนานุกรม, สัมภาษณ์, ๑๙ เมษายน.

จิตรา ก่อนันทเกียรติ. (๒๕๕๑). **ความรู้เรื่องจีนจากผู้เฒ่า**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

จิระพรรณ ดีพลงาม. (๒๕๔๑). “การเปลี่ยนแปลงของคำนาม : ศึกษาจากอักขราภิธานศรับท์ของหมอปรัดเล และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เฉก ธนะสิริ. (๒๕๖๐). **การเพิ่มประสิทธิภาพของชีวิต**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (๒๕๔๓). **สัตว์การเมืองยุคโลกานุวัตร**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

ไชยยศ เหมะรัชตะ. (๒๕๔๑). **คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยประกันภัย**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

ดุษฎีพร ชำนิโรคศาสตร์. (๒๕๒๖). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและภาษาไทยเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ. (๒๕๓๔). **รายงานการวิจัยการทำพจนานุกรมไทย-ไทย : อดีต-ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๓๘๙-๒๕๓๓)**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นัททวัญ ลาชโรจน์. (๒๕๓๗). “วิเคราะห์คำที่เป็นภาษาปากที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.” สารนิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นันทพร ศานติเกษม. (๒๕๕๑). **ลับแลลายเมฆ**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

นิยะดา เหล่าสุนทร. (๒๕๕๓). **รัตนมาลา พจนานุกรมแสดงความหมาย สมัย และที่มาของโบราณิกศัพท์**. กรุงเทพฯ: ลายคำ.

นิรมล เมธีสุวกุล. (๒๕๕๓). **รวมคอลัมน์ของนิรมล เมธีสุวกุล**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula. ac.th/~ling/tnc3.

เนติมา พัฒนกุล. (๒๕๔๙). “การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำในหนังสืออักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บรรจบ บรรณรุจิ. (๒๕๕๓). **พระศรีอาริย์มาแล้ว**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

ประวิตร พิศาลบุตร. (๒๕๕๒). **บันทึกหมอในป่า**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ. (๒๕๓๗). **ภาษาทัศนา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรีดา อัครจันทโชติ. (๒๕๕๑). **ขบวนการนิทานและสหาย**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

“พระราชบัญญัติราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๕๕๘.”. (๒๕๕๘). **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๑๓๒, ตอนที่ ๑๐ ก (๑๓ กุมภาพันธ์): ๑-๑๑.

พันธุ์ทิพย์ อินทยอด. (๒๕๔๙). “การวิเคราะห์ความแตกต่างของคำศัพท์ระหว่างพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ กับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เฟวา [นามแฝง]. (๒๕๕๓). **รวมคอลัมน์ของเฟวา นิตยสารดิฉัน**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

มินตรา [นามแฝง]. (๒๕๕๖). **รวมคอลัมน์ของมินตรา นิตยสารดิฉัน**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

รณา [นามแฝง]. (๒๕๕๓). **รวมคอลัมน์ของรณา นิตยสารดิฉัน**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๒๔). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๐. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.

_____. (๒๕๓๘). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

_____. (๒๕๔๖). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

_____. (๒๕๕๐). **กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๑**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

_____. (๒๕๕๐). **กฎหมายตราสามดวง ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๒**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

_____. (๒๕๕๕). **วิวัฒนาการของพจนานุกรมไทย**. กรุงเทพฯ: สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิสชิ่ง.

_____. (๒๕๕๖). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

_____. (๒๕๕๖). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วรรณภา วานิชสัมพันธ์. (๒๕๔๑). **พ่อมดกับเจ้าหญิง**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

วราวุธ [นามแฝง]. (๒๕๕๓). **รวมคอลัมน์ของวราวุธ นิตยสารดิฉัน**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula. ac.th/~ling/tnc3.

วัฒนา อินทรเกษตร. (๒๕๖๐) กรรมการชำระพจนานุกรม, สัมภาษณ์, ๒๒ มิถุนายน.

วัลยา ช้างขวัญยืน. (๒๕๔๗). “ระดับภาษา.” ใน **การใช้ภาษาไทย**, ๘-๑๒. จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และบาหยัน อิ่มสำราญ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: พี.เพรส.

วัลลภิศร์ สดประเสริฐ. (๒๕๕๓). **รวมคอลัมน์ของวัลลภิศร์ สดประเสริฐ**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

วาณิช จรุงกิจอนันต์. (๒๕๕๒). **ล่องยุโรปใต้ ๑**.เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

_____. (๒๕๕๔). **วาณิชสนทนา**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (๒๕๓๓). **ภาษาและภาษาศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕ แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิริพร รังสี. (๒๕๖๐). **ภาษาปาก**. เข้าถึงเมื่อ ๒๔ ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก http://slideplayer.in.th/slide/2196051/.

ศิริอร หริ่มปราณี. (๒๕๕๕). **คอลัมน์จับกระแสเมืองสร้างสรรค์ นิตยสารคิด ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๗ ๒๕๕๕**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula. ac.th/~ling/tnc3.

ศุภวรรณ มองเพชร. (๒๕๔๒). "การเปรียบเทียบคำยืมที่ปรากฏในอักขราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ พ.ศ. ๒๔๑๖ กับคำยืมที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕." วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมชาย สำเนียงงาม. (๒๕๕๖). "การสื่อสารกับการแสดงความคิด." **ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร**, ๖-๑๒. จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และวีรวัฒน์ อินทรพร, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมปอง ตาลเพชร. (๒๕๓๔). "การเปลี่ยนแปลงของคำวิเศษณ์ : ศึกษาจากอักขราภิธานศรับท์ของหมอปรัดเล และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕." วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สมภพ มานะรังสรรค์. (๒๕๕๒). **พัฒนาการของภาคเกษตรและผลกระทบต่อชาวไร่ชาวนาในช่วงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา, ท่านผู้หญิง. (๒๕๒๖). **ภาษาไทย เอกลักษณ์ไทย ร่วมฉลอง ๗๐๐ปี ลายสือไทย**. กรุงเทพฯ: พีระพัธนา. อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (๒๕๔๒). **ภาษาในสังคมไทย ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิทธา พินิจภูวดล. (๒๕๖๐). **หนังสือดีที่น่าอ่าน**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

สิริภัทร พรหมราช. (๒๕๕๐). "พัฒนาการคำยืมภาษาอังกฤษที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ พ.ศ. ๒๕๒๕ และ พ.ศ. ๒๕๕๒." **สารภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย** ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มิถุนายน-พฤศจิกายน): ๑๖๒-๑๗๔.

สุกัญญาโสภี ใจกล่ำ. (๒๕๔๙). “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านคำและความหมายของคำภาษาบาลี-สันสกฤตในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และ พ.ศ. ๒๕๔๒.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุภาณี ปิยพสุนทรา. (๒๕๔๓). **รวมคอลัมน์ของสุภาณี ปิยพสุนทรา**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

เสียยง โจ. (๒๕๕๕). “ศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ และพจนานุกรมไทย-จีน สถาบันกวางโจว พ.ศ. ๒๕๔๘.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อเนก นาวิกมูล. (๒๕๕๒). **วังบ้านฐานถิ่น**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

อนุมานราชธน, พระยา. (๒๕๑๔). **นิรุกติศาสตร์ ภาค ๒**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศูนย์กลางทหารราบ.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (๒๕๓๒). **คำจำกัดความศัพท์ในภาษาศาสตร์สังคม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรพินท์ โลกัตถจริยา. (๒๕๓๘). “การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ พิมพ์ครั้งที่ ๕ และ พ.ศ. ๒๕๒๕ พิมพ์ครั้งที่ ๒.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

อาภัสพร สุภาภา. (๒๕๕๑). **เรื่องของสองหัวใจ**. เข้าถึงเมื่อ ๒๗ มิถุนายน. เข้าถึงได้จาก http://www.arts.chula.ac.th/~ling/tnc3.

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล นางพรทิพย์ เดชทิพย์ประภาพ

วุฒิการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๔ สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสยาม
พ.ศ. ๒๕๔๘ สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตทางภาษาอังกฤษเพื่ออาชีพ (ภาคภาษาอังกฤษ) สถาบันภาษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. ๒๕๕๖ ศึกษาต่อระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ที่อยู่ปัจจุบัน ๗ ซอยบางขุนเทียน ๑๑ แยก ๑-๙ ถนนบางขุนเทียน แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๕๐